

Ti tan jína chrónka

Mateo

Ti sin k'uaxrjeníxin Jesucristo

(Lc. 3:23-38)

- 1** ¹Tíhi mé chrónka nkexro k'uaxrjeníxin Jesucristo. Jesucristo mé k'uaxrjeníxin David la ko Abraham.
- ² Abraham mé it'é Isaac la ko Isaac mé it'é Jacob la Jacob mé it'é Judá la ko kaín ti kícho Judá.
- ³ Judá mé it'é Fares la ko Zara la ti ñné sin mé it'in Tamar. Fares mé it'é ti Esrom la Esrom mé it'é Aram.
- ⁴ Aram mé it'é Aminadab la jehe mé it'é Naasón la jehe mé Salmón.
- ⁵ Salmón mé it'é Booz la ñné mé tjan Rahab. Booz mé it'é ti Obed la ñné ti Obed mé tjan Rut. Obed mé it'é Isaí.
- ⁶ *Isaí mé it'é ti rey David la jehe la ko ti tjan k'uéchjién Urías mé táha it'é la ko ñné Salomón.
- ⁷ Salomón mé it'é Roboam

- la Roboam mé it'é Abías la Abías mé it'é Asa.
- ⁸ Asa mé it'é Josafat la Josafat mé it'é Joram la Joram mé it'é Uzías.
- ⁹ Uzías mé it'é Jotam la Jotam mé it'é Acaz la Acaz mé it'é Ezequías.
- ¹⁰ Ezequías mé it'é Manasés la Manasés mé it'é Amón la Amón mé it'é Josías.
- ¹¹ Josías mé it'é Jeconías la ko ti sin kícho. Ti ñño ikui ti sin Babilonia sákjuíko ti sin israelita kixin ts'ejóchjina sin ti chjasin Babilonia.
- ¹² Ndá kjuixin sákjuí sin mé Jeconías mé it'é Salatiel mé it'é ti Zorobabel.
- ¹³ Zorobabel mé it'é Abiud la Abiud mé it'é Eliaquim la ko Eliaquim mé it'é Azor.
- ¹⁴ Azor mé it'é Sadoc la ko Sadoc mé it'é Aquim la ko Aquim mé it'é Eliud.
- ¹⁵ Eliud mé it'é Eleazar la Eleazar mé it'é Matán la Matán mé it'é Jacob.

¹⁶ Jacob mé it'é José
la José mé k'óna xii tjan María
la tjan María mé ìné Jesús
nchek'in sin Cristo.

¹⁷Mé xikaha catorce t'áchr̄ii
k'uaxrjeníxin ch'in Abraham
ndá kjuák'e ch'in David la íjnko
catorce t'áchr̄ii k'uaxrjeníxin
ch'in David, landá ti sin Babilonia
sákujuíko ti sin israelita chjasén
sin, landá íjnko catorce t'áchr̄ii
k'uejó landá kokjíhi Cristo.

Ti kokjíhi Jesucristo

(Lc. 2:1-7)

¹⁸*Ti k'okjíhi Jesucristo mé
xikihi kóhen. Ti tjan María,
ìné Jesús, mé tsíkatehe tjan
tsotehe tjan ch'in José. Ndá
naxa kuákjahya kícho sin, ndá
kónoxín kixin jehe tjan la í jóhya
tjan kixin kjuachaxíen Nchakuén
Díos. ¹⁹Ch'in José, ti nkexro
ts'óna xii tjan María, mé íjnko
chojni jfna, la kjuénkayáxin
ch'an imó chrókuákhehe ch'an
tjan kixin tjinkakonhña ch'an
kixin ninkexró tsoñoehña.

²⁰Ndá naxa tjenkayáxin ch'in
José nkexrín chrókóhen, ndá
kotáchríen ch'an chrónkaxín
kixin k'uíkon ch'an ikui íjnko
ángel kuèté Ìnchéni, la ndáchr̄o:

—José, jaha k'uaxrjeníxin
David. Tóxakuanhña la ko
chrakonhña chrókuákjá tjan
María ts'óna ichjián kixin ti ixjan
tsochóna tjan la kjuachaxíen
Nchakuén Díos k'ónaxín ti

ixjan. ²¹*Ti tjan María mé
sinchek'okjíhi íjnko xjan ndoa la
its'in xjan Jesús; kixin jehe xjan
tsakj̄iin ijíé kaín chojni —ichro
ti ángel.

²²Kaín tíhi kóhen kixin
xiteyá ti nkehe tsíndáchr̄o Díos
k'uénixja ti sin k'uéchronka itén
Díos ósé. Mé ndáchr̄o:

²³*Íjnko tjan naxa chóntahya
chojnindoa mé tsjak'eyá tjan
la tsochóna tjan íjnko xjan,
la sinchek'in sin xjan Emanuel,
mé tíha t'axrjexín Díos tjejókoni.

²⁴Ndá ti ó k'uàya ch'in José la
kjuích'e éxi ti nkehe k'uet̄oan
ti ángel kuèté Ìnchéni, la
kuákja ch'an tjan María, k'óna
ichjién ch'an. ²⁵*Ndá kjónté
xikaha, la naxa kónkojiéhya sin
hasta k'okjéjia ti xjan saó, la
kjuínchek'in sin xjan Jesús.

Ti sin mago kjuitsjehe sin ti ixjan

2 ¹Ti k'okjéxín Jesús ti
chjasin Belén estado Judea
ti k'uet̄oan ti rey Herodes, mé
ikjui iso chojnindoa, kjuix̄in
nó tj̄itoxin ñao, la kjuíji sin
Jerusalén. Jehe sin mé chojni
mago tónoexín sin konotsé. ²La
kjuanchankí sin:

—¿Nketí itjen ti xjan nantá
tsíkokjíhi ts'óna rey kuèté ti sin
judío? Kixin k'uíkoni ti konotsé
kuèté ch'an nó tj̄itoxin ñao
la ikjuini tsjikosáyeheni xjan
—ichro sin.

© 1996 David C. Cook

Kokj'hi Jesús
(Mt. 2:1)

³Andá ti ó kuíhin ti rey Herodes xíkaha ichro sin, la imá kóxakohen ch'an la ko kaín ti sin tjejó Jerusalén. ⁴Ndá k'uetōan ti rey kixin tsíxrakoa kaín ti sin nchat'á t'etōan la ko kaín ti sin tjako ley, ndá kjuanchankí ch'an nketí tsokj'íexín ti nkexro it'in Cristo. ⁵Ndá jehe sin ndáchro sin: —Ti ixjan la tsokj'íexín ti chjasin Belén estado Judea, kixin

xíkaha ichro ti xroon itén Díos tsíkjin sin ósé:

⁶*Jaha chjasin Belén estado Judá, jaha la jehya ijnko chjasin imá intsi; kixin jaha ts'axrjénixian ti nkexro antsi ts'etōan, la jehe ch'an ts'ayakohen ch'an ti chjasin kuéntana Israel.

⁷Andá ómó k'uéyehē ti rey Herodes ti sin mago la kjuanchankí ch'an ndesi nkesá k'uífkon sin ti konotsé. ⁸Ndá k'uetōan ch'an kixin sátsji sin ti chjasin Belén la ndáchro ch'an:

—Sátjira ntiha tikjéyára ti ixjan la ti ó ts'itjára la ikjanra ntihi tsochronkara kixin kjaxin janhan itsjia tsjikosáyaha xjan —ichro ch'an.

⁹Ndá ti ó kuíhin ti sin mago nkehe ichro ti rey la sákjuí sin la xík'íkon sin ti konotsé a ínaá la kuitaón ntja la chréhe sin hasta kjuák'e chritaón ti nchia itjen ti ixjan. ¹⁰Ndá ti ó k'uífkon sin nketí kjuák'e ti konotsé la imá kóchéhe sin. ¹¹Ndá k'uíxehen sin ti nchia la k'uífkon sin ti ixjan tjeko ti tjan María, ti ñé xjan. La k'uejoxin sin toch'in sin la kjuikosáyehe sin ti ixjan, la kuakitjehe sin ti nkehe kjuikao sin la kjuajon sin oro, chinko la ko xroan xraxé náxrjón. ¹²Ndá kotáchrién sin k'uetuanxín Díos kixin tsokjanhña sin ti itjen ti rey Herodes. La ókjé ntja kjanxin sin, sákjuí sin chjasén sin.

José ko María sákjuí sin Egipto

¹³Ndá ti ó kjuixin sákjuí ti sin mago, la kotáchrién ch'in José k'uífkonxín kixin ikui ijnko ángel kuènté Ìnchéni la ndáchro:

—T'àyá, la sájtjikoja ti ixjan la ko ti ñé xjan, Egipto. La ntahó t'ejora hasta tsoxrjankajia, kixin ti rey Herodes la tsjeyá ti ixjan

kixin ts'óná —mé xikaha ichro ti ángel.

¹⁴Andá ch'in José k'uàya la kuákja ti ixjan la ko ti ñé xjan la sákjuí sin Egipto kjónté tie, ¹⁵*la ntahó k'uejó sin hasta ik'uén ti rey Herodes. Ndá xikaha xiteyá ti nkehe chrónka Díos, k'uénixja ti sin tsíchronka itén Díos ósé. Tsíndáchro: “Chjasin Egipto kjuák'e ti xjana ndá k'ueyaha.”

Ti rey Herodes k'uetōan kixin its'en kaín ixjan

¹⁶Ndá kónohe ti rey Herodes kixin ti sin mago la kjuích'ia sin, ndá imá kónínkaon ch'an la k'uetōan ch'an kixin its'en kaín ti xjan ndoa naxa chóntahya yaá nánó tjejó Belén éxi ti nánó chónata ti ixjan tsíchronka ti sin mago.

¹⁷Ndá xikaha xiteyá ti nkehe tsíkjín ch'in Jeremías, ndáchro:

¹⁸*Kuíhin sin itén ijnko chojni, chjasin Ramá tsjánka kixin síin nchónhña kjuaxikaon, ti tjan Raquel tsjánkama ti xjeen.

La kohya nkexro tsjacha tsonixjehe tjan kixin kaín ixjan la ik'uén xjan.

¹⁹Ndá chr'éxin ti ó ik'uén ti rey Herodes, la kotáchrién ch'in José k'uífkonxín ijnko ángel kuènté Ìnchéni ti naxa kjuák'e ch'an Egipto, la ndáchro:

²⁰—T'àya, la ikjan Israel, sájtjikoja ti ixjan la ko ti ñé xjan

kixin ó kjuixin ik'uén ti nkexro chrók'óná ti jehe xjan —ichro ti ángel.

²¹Ndá ch'in José k'uàya la sákjuíko ti ixjan la ko ti ññe xjan chjasin Israel. ²²Kjánchó ti kuíhin ch'an kixin Arquelao mé t'etoan Judea, ti kuék'etoanxín ti it'é ch'an, ti rey Herodes, ndá ch'in José la chrákon ch'an la sákjuihya sin ntiha. La kotáchrién ch'an chrónkaxín Díos kixin sátsji sin Galilea. ²³*Ndá kjuíji sin ntiha la sákjuí sin ijnko chjasin it'in Nazaret la ntiha k'uejó sin. Mé xíkaha xiteyá ti nkehe tsíchronka ti sin k'uénixja itén Díos ósé kixin Jesús mé its'in nazareno.

Juan Bautista mé kjuák'e nteje
(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17;
Jn. 1:19-28)

3 ¹Andá ti ñao a, ch'in Juan, ti nkexro tikite chojni, mé kjuák'e nteje Judea kjuako, ²*ndáchro:

—Títohéra ijíara la tjínkíra ti nkehe tjénkayáxinra la titekáonra Díos kixin ti kjuachaxin kuènté Díos la í séhya itsi.

³*Tíhi ti tsíkjín Isaiás kuènté Juan, ndáchro:

Tsihin sin itén ijnko nkexro tsjak'e nteje ts'èya tsondáchro:

“Tóxakohanra ncheyóxinra ntja kuènté Ìnchéni.

Takítjehéra ijnko ntja ndoí.”

⁴*Ch'in Juan mé kuék'inkáya ch'an ika tsík'ónaxín kaxrre camello la ko kuék'inkat'óxin ch'an ijnko tjoa tsík'ónaxín tjoé iko. La ti nkehe k'uekjinie ch'an mé kochjoá la ko itsjen kotsjenta sín nteje. ⁵Itsje chojni tsíkjixín Jerusalén, la ko Judea la ko ti chojni tjejó chjinaxón ti ndarío Jordán mé kjuíji sin kixin tsihin sin ti nkehe tjako ch'in Juan. ⁶La chrónka sin ti ijje sin ndá ch'in Juan kuíkítexín ch'an sin ti ndarío Jordán.

⁷*Ndá ti k'uíkon ch'an kixin ikui ti sin fariseo la ko ti sin saduceo kixin tjinkaon sin chrókuikite sin la ndáchro ch'an:

—Jahara tsík'axrjeníxinra konche. ¿Xá nkexro kjuít'ayahara kixin jína tsinkehéra ti kjuanínkaon kuènté Díos itsi chr'éxin? ⁸Ticháxin tsjákoxinra kixin chaxín kjuítóxinra ti nkehe tjénkayáxinra.

⁹*La chrókuinchenkehýara chróndáchrora kixin Abraham k'uaxrjeníxinra. Kixin janhan ndáxrjan kixin kjónté ti ixro i, la Díos tsjacha sich'éna chojni tsík'axrjeníxin Abraham. ¹⁰*Ti hacha la ó tjechóhen kixin tsochrjinxín ti inta la kaín ti inta t'ónahña ito la tsochrjín kixin tsoche. ¹¹Janhan la chaxín intá ó tíkítexián chojni kixin tjákoxin sin kixin chaxín

ó kuítøhe sin ti ijíé sin. Andá ti nkexro itsi chr'éxín mé tsíkítexínra ti Nchakuén Díos la ko xrohi. Jehe ch'an la antsí t'etoan ch'an. La tósuàna chrókjuak'éxriaḥa ch'an ti tokaté ch'an. ¹²Jehe ch'an la ó tjexraá ch'an ti pala sinchetjuáxin ch'an ti noatrigó, la ti noatrigó la tsjenájín ch'an ts'enkächjina ch'an. Andá ti chjinínó la tsjakáxin ch'an ti xrohi nkochrín ts'ankahya —mé xíkaha ichro ch'in Juan.

Kuikite Jesús

(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³Ndá ch'in Jesús kjuixín Galilea la ikui ch'an ti ndarío

Jordán ti itjen ch'in Juan kixin ch'in Juan tsíkíte ti jehe ch'an. ¹⁴Kjáncó ch'in Juan la chrohya ch'an tsíkíte ch'an ti ch'in Jesús, la ndáchro ch'an:

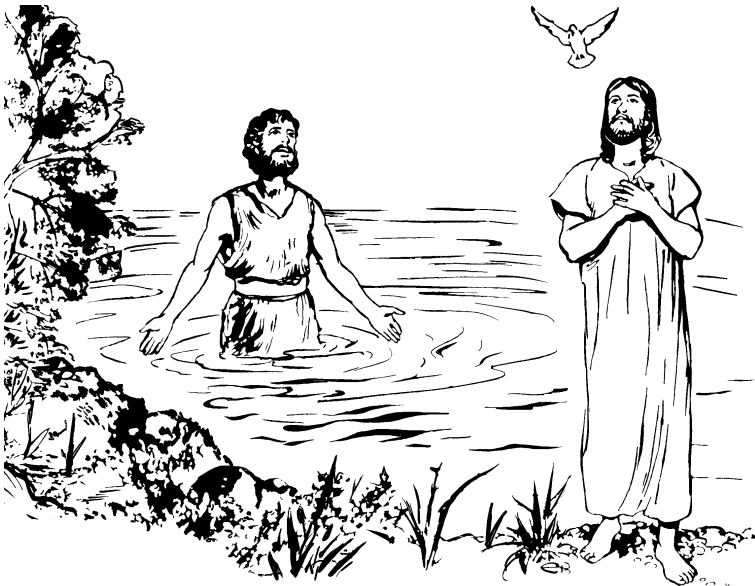
—Náhi. Jaha chrókufkítēna, landá, ¿jaha k'uinkachréhé ti janhan ní?

¹⁵Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:

—Titoḥé, xíkahnā tjenkayáxian kixin ticháxin tsíkítēna kixin tsoxiteyá ti nkehe k'uetōan Díos.

Ndá ch'in Juan kuitekaon.

¹⁶Ndá ti ó kjuixin kuikite ch'in Jesús ndá k'uaxrjenkíxin ch'an ti ìntā la xitjeḥe ti nkajní la k'uífkon ch'an ti Nchakuén Díos kuixín nkaya nkajní, éxi ijnko kontóá

© 1996 David C. Cook

Ti kuikite ch'in Jesús

(Mt. 3:16)

©2016 Wycliffe Bible Translators, Inc

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/mx/>

xikaha, la kjuák'e chritaón ti jehe ch'an. ^{17*}Ndá kuñhin sin ijnko itan kuixin nkajní, ndáchro:

—Tíhi mé xjana imá tjuahá la imá chàna kixin nchexiteyá ch'an.

Ti Jínahña chrókjuachròe Jesús

(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

4 ^{1*}Ti Nchakuén Díos mé sákjuiko ch'in Jesús nteje kixin chrókjuachròe ti Jínahña ti jehe ch'an. ²Ndá ó k'uatsínka cuarenta ñao la ko cuarenta tie kjoniehña ch'an landá ik'uén ch'an kjinta. ³Ndá kóchjina ti Jínahña la ndáchro:

—Ti chaxín jaha Xjeen Díos la ndáche ti ixrō i kixin ts'óna niotja sinte.

^{4*}Ndá ch'in Jesús kjuátehe, ndáchro:

—Náhí. Ndáchro xroon itén Díos: “Jehya jehó niotja ó tjejóchónxin chojni. Náhí. Kaín ti itan nixja Díos mé t'ejóchónxin chojni.”

⁵Ndá ti Jínahña mé sákjuiko ti ch'in Jesús ti chjasin tjóá, ti chjasin Jerusalén, la sákjuiko chritaón ikja ti nínko imá noi,

^{6*}la ndáchro:

—Ti chaxín Xjeen Díos ti jaha, la t'anótjexian ntihi kixin ti xroon itén Díos la ndáchro kixin:

Díos mé tsochr'án ti ángel kuènté kixin ts'ayakohan.

La tsotsé sin itjá kixin tsjotéhya totá ts'itja ixrō.

^{7*}Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:

—Náhí. Ndáchro xroon itén Díos, kixin “Chjñéhña chrókjuásixián ijnko kjuaxroan kixin ts'ikon iso chojni á chaxín tjinkitsa Díos o náhí.”

⁸Ndá ti ó kjuixin, la sákjuiko ti Jínahña ti ch'in Jesús ijnko ijna imá noi la kjuako ti Jínahña kaín ti nación siín chjasintajni la ko ti nkehe tjete chóna. ⁹La ndáchro:

—Kaín tíhi tsotjahá ti tsjak'exián tóch'ian la tsjikósáyehé ti janhan.

^{10*}Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:

—Sátjia Satanás, kixin ti xroon itén Díos ndáchro: “Jehó Ìnchéni Díos chrókjuíkosáyehé la ko jehó ch'an chrókjuich'ehé ch'an ixrā.”

¹¹Ndá ti Jínahña la kuítóhe ti ch'in Jesús la ikui sin ángel kjuínkitsa ti jehe ch'an.

Jesús kjuankíxin ti ixrā kuènté

(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

^{12*}Ti ó kuñhin ch'in Jesús kixin ti ch'in Juan la tjechjina ndá sákjuí ch'an nó Galilea.

^{13*}Kjánchó kuítóehya ch'an Nazaret; sákjuí ch'an Capernaum la ntiha kjuák'e ch'an. Ti chjasin itjen chrínta ndañao chjino Zabulón la ko Neftalí. ¹⁴Mé

3:17: Gn. 22:2; Sal. 2:7; Is. 42:1; Mt. 12:18; 17:5; Mr. 1:11; Lc. 9:35.

4:1: He. 2:18; 4:15. 4:4: Dt. 8:3. 4:6: Sal. 91:11, 12. 4:7: Dt. 6:16.

4:10: Dt. 6:13. 4:12: Mt. 14:3; Mr. 6:17; Lc. 3:19, 20. 4:13: Jn. 2:12.

© 1996 David C. Cook

Jesús k'ueyehę Pedro
(Mt. 4:18)

xikaha xiteyá ti nkehe tsíkjin
Isaías, ti nkexro k'uéchronka itén
Díos ósé, ndáchro:

¹⁵ *Tihínra jahara tfejora
Zabulón la ko Neftalí,
itjen ti ntja chrínta ndañao la
ko ti ndarío Jordán,
Tihínra jahara tfejora Galilea
ti tjejó ti sin jehya judío:

¹⁶ Ti sin kuék'ejó sítie, mé
k'uíkon sin ijnko xrohi ijié,
la ko ti sin kuék'ejó éxi tsík'en
mé ti xrohi a k'uinkaséñexín
sin.

¹⁷*Ndá kjuankíxin kjuako ch'in
Jesús, ndáchro:

—Títöhéra ijiára. La tákjára
ti ntja nixin kixin ti kjuachaxin
kuèté Díos itjen nkaya nkajní la
í sehya itsi.

**Jesús k'ueyehę noó chojni
k'uétsé koche**

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

¹⁸Ndá ti k'uatsínka ch'in Jesús
chrínta ti ndañao Galilea, la
k'uíkon ch'an yaá sin nkokoa
kícho sin, ijnko ch'an mé it'in
Simón, mé kjaxin it'in ch'an Pedro,
la ko ti kícho ch'an it'in Andrés.
Jehé sin mé it'e sin ti nchísén
chrínkí inta kixin xritsé sin koche.

¹⁹Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Chréhéra ti janhan ndá
tsotjahára ixra tsjéyára chojni.

²⁰Ndá tuénxín kuítóhe sin ti
nchísén k'uétséya sin koche, la
chréhę sin.

²¹Andá kjínhña kjuíji ch'in
Jesús la k'uíkon ch'an í yaá sin,

nkokqa kicho sin, mé Jacobo la ko Juan, xjeen ch'in Zebedeo. Tjejóko sin ti it'é sin nkaxehen ijnko ntabarco la tjejtjonité sin ti nchísén tséya sin koche. La ch'in Jesús k'uéyehé ti sin a kjaxin. ²²Ndá jehe sin tuénxín kuítóhe sin ti ntabarco la ko ti it'é sin, ndá chréhe sin ch'in Jesús.

**Jesús kjuakqohé nchónhña
chojni**

(Lc. 6:17-19)

²³*Ndá sákjuí ch'in Jesús nkuíxín Galilea la kjuakoxin ch'an ti nchia xrakuexín ti sin judío nkojnko chjasin la kjuako ch'an ti itan jína chrónka nkexrín ti kjuachaxin kuénté Díos la ko kjuínchekítóhe ch'an jína itsjé chojni, kjuatsin ch'an kaín ichin la ko kaín kjuatjoté. ²⁴Ndá kaín ti sin tjejó Siria kuíhin sin nkexrín ti kjuaxroan kjuasin ch'in Jesús landá kjuikao sin kaín ti chojni níhi, kaín ti chojni chóna kjuatjoté la ko ti chojni chóna nchakuén jínahña, ti chojni t'aniáte la ko ti sin tsixénká toté, landá ch'in Jesús kjuínchekítóhe ch'an sin jína. ²⁵La itsjé chojni chréhe ti ch'in Jesús, ti sin kjuixín Galilea la ko ti sin Decápolis, ti sin Jerusalén, kaín chojni síin Judea la ko ti sin tjejó chjinaxón ti ndarío Jordán.

**Jesús kjuakoxin
chritaón ijnko ijna**

5 ¹Ndá k'uíkon ch'in Jesús kixin k'uejó itsjé chojni la chrin ch'an ijnko ijna la ntiha kjuák'etjaxin ch'an. Ndá ti sin k'uájiko ch'an la kóchjina sin ti itjen ch'an. ²Ndá ch'in Jesús kjuankíxin kjuako ch'an, ndáchro ch'an:

Díos ncheñao ti sin titekaon

(Lc. 6:20-23)

³—Díos ncheñao ti sin nóa kixin tichánxihin sin Díos kixin jehe sin mé ts'áyéhe sin ti nonte nkaya nkajní.

⁴*Díos ncheñao ti sin t'ává kixin jehe ch'an tsjatsen ch'an ti kjuat'ává chóna sin.

⁵*Díos ncheñao ti sin nchejiéhya asén kixin jehe sin ts'áyéhe sin ti nonte tsjajon Díos ⁶*Díos ncheñao ti sin tjinkaon sinchexiteyéhe Díos éxi ti it'en sin kjinta la ko it'en sin inta xikaha tjejá sin ch'an, kixin Díos mé tsjinkitsa kixin tsochóxin sin ti jehe ch'an.

⁷Díos ncheñao ti sin tikonoéhe kicho, kixin jehe ch'an kjaxin tsikonoéhe ch'an ti jehe sin.

⁸*Díos ncheñao ti sin tjóá asén kixin jehe sin ts'ikon sin Díos.

⁹Díos ncheñao ti sin tjinkaon ti kjuaxróxin kixin Díos mé sich'éna ch'an xjeen ch'an ti jehe sin.

¹⁰ *Díos ncheñao ti sin tjejórtjasóte, kixin nchexiteyéhe sin Díos, kixin jehe sin mé ts'ixehen sin ti itjen Díos t'etōan nkaya nkajní.

¹¹ *Díos ncheñao ti jahara, kjónté ts'ándaxinhanra chojni la ko sintachrakonra sin la ko kaín nkehe náxrxónhña tsondáchro sin kixin tinkachónkira ti janhan.

¹² *La antsí chrókócháhara la ko kjuaxróxin chrók'uejora kixin jahara ts'ayéhéra ti nkehe imá jína nkaya nkajní. Kixin xikaha kjuasóte ti sin k'uéchronka itén Díos k'uejó ósé.

Jahara la éxi ti xíjnta la ko éxi ti xrohi t'inkaséñaxín chjasintajni

(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

¹³ *Jahara mé éxi ti xíjnta síin chjasintajni. Andá ti chrókuankehe ti ijní chónata ti xíjnta la xrokjuahya chrókójní ínaá. Ninkehó chrókjuich'ehya ixra la jehó chrók'uitjí ndója la chrónkátja chojni.

¹⁴ *Jahara mé ti xrohi t'inkaséñaxín chjasintajni. Ijnko chjasin itjen chritaón ijna la xitjahya tsjak'emá. ¹⁵ *La ko jehya t'ákjen ijnko xrohi ndá tjak'e chrínkí ijnko ntacajón. Náhí. Ti xrohi la tjak'e noi kixin ts'inkaséñexín kaín ti nkexro síin ti nchia. ¹⁶ *Mé xikaha ti

jahara chrók'ónara éxi ti xrohi chrók'uinkaséñaxín kixin ts'ikon kaín chojni ti ixra jína tjejoch'era, la chrókjuikosáyehe sin ti It'eni itjen nkaya nkajní.

Jesús la ko ti ley

¹⁷ Chrokjuénkayáxinhñara kixin k'uinka kixin sintak'itjáña ti ley tsfk'etōan Moisés la ko ti nkehe kjuako ti sin k'uéchronka itén Díos. Náhí. K'uinka kixin sintaxiteyá kaín tíha. ¹⁸ *Chaxín ndáxrjan kixin ti naxa itjen ti nkajní la ko chjasintajni la ninkehó ley ts'itjáñahña, nijnko punto la nijnko letra kuènté ti ley ts'itjáñahña tsjixinjña tsoxiteyá kaín ti nkehe ticháxin tsoxiteyá. ¹⁹ Mé xikaha, ti nkexro tsitekakohñña ti nkehe chónata ti ley, kjónté ijnko nkehe imá intsí, la ko chrókjuako kixin chrókuitekakohñña chojni, la ti nkexro a, la imá tsóntsí ti ó itsi ti kjuachaxin kuènté Díos. Andá ti nkexro tsitekaon la ko tsjakohé iso chojni kixin tsitekaon, mé ti nkexro a la antsí ts'etōan ti ó itsi ti kjuachaxin kuènté Díos. ²⁰ Méxra tjonkara kixin ticháxin antsí jína ts'ejora, la tsyóahyara éxi ti sin tjako ley la ko ti sin fariseo, kixin ti tsyóhara ti jehe sin la xrokjuahya ts'ayéhéra ti kjuachaxin kuènté Díos itjen nkaya nkajní.

5:10: 1Pe. 3:14. 5:11: 1Pe. 4:14. 5:12: 2Cr. 36:16; Hch. 7:52.

5:13: Mr. 9:50; Lc. 14:34, 35. 5:14: Jn. 8:12; 9:5. 5:15: Mr. 4:21; Lc. 8:16; 11:33.

5:16: 1Pe. 2:12. 5:18: Lc. 16:17.

**Kjuako Jesús kuènté ti
kjuanínkaon**
(Lc. 12:57-59)

²¹ *²¹Jahara ó kuihínra kixin ti sin k'uejó ósé la ndáchro: “T'õñáhnã kichuara, kixin ti nkexro ts'õñá kícho mé tsjasóte.”
²² **Andá** janhan ndáxrjan kixin ti nkexro tsonínkakohen kícho mé tscháxin tsjasóte. La ti nkexro ts'ándaxínhin kícho mé ti sin t'etõan sinchekitoexín ti ijíé sin. **Andá** ti nkexro tsondáche kícho kixin lontí mé sátsji tsjasóte ti síin xrohi t'ankahya. ²³ Méxra ti tsjikõara ijnko nkehe ti altar nkaxehen nínko tsochjehéra Díos, ndá tsoxraxinkáonra kixin kjuájõnõara kichuara, ²⁴ la tìtohéra ti nkehe a ti altar, la sátsjira nixjehéra ti nkexro a kixin í ts'ixinhña kjuanínkaon. Ndá ti ó tsjixin la tsjihára tsjájõnra ti nkehe tjinkáonra tsochjehéra Díos.

²⁵ *²⁵Ti síin nkojín chojni tjanchia ijíe la tjinkaon sin chrókjuikoara sin ti tsitõexín ijíé sin, la ícha jína saõ chrókjóra ti nkexro a, ti naxã ntíã ó, kixin sáchrókjuihyara ti itjen ti ch'in juez. Kixin ti sáchrókjuira ntiha la ts'etuehen ch'an ti sin policia kixin sátsjiko ndõechjiso ti jahara. ²⁶ Chaxín ndáxrjan kixin ti ts'ikjaha ndõechjiso la

ts'axrjéxinhnã ntiha tsjixinjña tsjènka kaín ti chichaon chonta.

**Chrokjuasikohya sin
ijíe ókjé chojnichjin**

²⁷ *²⁷Jahara ó kuihínra ti nkehe tsík'ituehen sin ósé ndáchro: “Chrokjuásikuanhyara ijíe íjnko chojnichjin jehya ichjiánra.”
²⁸ **Andá** janhan ndáxrjan kixin ti nkexro tsokomá ijnko chojnichjin ndá tjak'e asén tsochõnta, la ó kjuixin kjuasin ijíe kixin asén ndáchro tíha.

²⁹ *²⁹**Andá** ti ikuan chjina chrókjuásixián ijíe, la chrókuakitsjenkiá chrók'ué ikjín, kixin ícha jína chrók'uitjáña it'õ ti cuerpo kuèntá la jehya kuènté sáchrókjuia chróche ti síin xrohi. ³⁰ *³⁰**Andá** ti itja chjina chrókjuásixián ijíe la chrókóchrjían la chrók'ué ikjín kixin ícha jína chrók'uitjáña it'õ ti cuerpo kuèntá la jehya kuènté ti cuerpo sáchrókjui chróche ti síin xrohi.

Chrokuakeghya kícho sin
(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

³¹ *³¹Kjãxin k'uítuehen ti sin ósé kixin ti nkexro tjinkaon chrókjákehe ti ichjién la ticháxin ts'óna ijnko xroon tsákja tjan kixin ndá tsitõhe kícho sin.
³² *³²**Andá** janhan ndáxrjan kixin ti ijnko chojnindoa tsjákehe ti

5:21: Ex. 20:13; Dt. 5:17. 5:27: Ex. 20:14; Dt. 5:18. 5:29: Mt. 18:9; Mr. 9:47.
5:30: Mt. 18:8; Mr. 9:43. 5:31: Dt. 24:1-4; Mt. 19:7; Mr. 10:4.
5:32: Mt. 19:9; Mr. 10:11, 12; Lc. 16:18; 1Co. 7:10, 11.

ichjién, ti chóntahya tjan ókjé chojnindoa, la jehe ch'an kuítōhe ch'an tjan kixin tsjasin tjan ijie. Andá ti nkexro tsōtehe ti tjan a la kjaxin tsjasin ijie.

**Chjiñéhña chrók'uákjénxini
ihnié Díos**

³³*Kjaxin kuihínra kixin ósé mé k'uituehen sin: “Chjiñéhña chrók'uákjénxina ihnié Inchéni ti tsondáchrora ijnko nkehe ndá chaxínhña sìnchexiteyára.”

³⁴*Andá janhan ndáxrjan kixin chrók'uákjénxinhñara ihnié Díos la ko chrók'uákjénxinhñara nkajní ti nkojín nkehe tsondáchrora ndá chaxínhña sìnchexiteyára, kixin ntiha itjen Díos t'etōan.

³⁵*Chrok'uákjénxinhñara chjasintajni kixin ntiha tekjen toté ch'an, chrók'uákjénxinhñara Jerusalén kixin ntiha itjen ti Rey t'etōan. ³⁶Chrok'uákjénxinhñara ikjára kixin jahara la xitjahya tsjakéra ijnko kaxihi tjóá o ijnko kaxihi tié. ³⁷Ti nkehe tsondáchrora kixin chaxín la chaxín, andá ti náhí la náhí, la chrókjuak'étōxinhñara nkehe chróchronkara. Kixin ti nkehe tsjak'étōxinra tsochronkara la ijie tíha.

**Kuènté ti sin t'itjánehña ijnko
kjuanínkaon
(Lc. 6:29-30)**

³⁸*Jahara ó kuihínra kixin tsík'ituehen ti sin ósé, kixin

ti ijnko chojni tsakítsjenkí ijnko ikonra la kjaxinra tsakítsjenkíra ikon ti nkexro a. Andá ti chrókuakitsjenkí chojni ijnko ñénora la kjaxinra chrókuakitsjenkíra ñeno ti nkexro a. ³⁹Andá janhan ndáxrjan kixin ti nkojín nkexro sit'ahara nkojín nkehe jínahña, la ch'ehyara xíkaha jahara. Ti chjéhe ijnko nkexro ti tuān la tjóka ti ijnko nánko. ⁴⁰Andá ti nkojín nkexro tjanchia ijie la tjinkaon sin chrókuakitsjaha sin camisá la chjehé sin ti ika t'ínkayate kjaxin. ⁴¹Ti nkojín nkexro sintakamára nkehe iye la ts'etūghanra kixin tsjikoāra ijnko kilómetro la tjikoāra yaá kilómetro. ⁴²Ti nkojín nkexro tsjanchia ichrén nkehe la chjehéra, la ti ijnko chojni tjinkaon sìnchekjenra nkojín nkehe la chróndáchrōhyara “náhí”, chrókjuinckekjenra ti nkehe tjanchia sin.

**Tsotjuehéni ti sin nínkakohen
ti jeheni**

(Lc. 6:27-28, 32-36)

⁴³*Kjaxin ó kuihínra ti nkehe tsík'ituehen sin ósé ndáchrō: “Tjuehéra ti nkexro chojínra la nínkakohénra ti chojni nínkakohen ti jahara.” ⁴⁴Andá janhan ndáxrjan kixin tjuehéra ti sin nínkakohanra, la chrókjuincheñaora ti

chojni tjanhajinhara, la jína chrókjuínkĩtsara ti chojni tjinkakohnña ti jahara, la chrónixjehéra Díos kixin chrókjuinkĩtsa ch'an ti sin t'ándaxíhanra la ko ti sin t'ahara nkehe jínahña. ⁴⁵Ndá ti xíkaha tsjákoxinra la chaxín ts'ónara xjeen It'eni itjen nkaya nkajní. Jehe ch'an mé nchekjĩton ch'an ñao kixin ts'inkaséñehen ti chojni jínahña la ko ti chojni jína la ko kjaxin nchek'aniá ch'an ichrin ti siín ti sin jína la ko ti sin jínahña. ⁴⁶Ti jehó tjuhéra ti nkexro tjuahára la, ¿nkehe chrókjuachara? ¿Á jehya xíkaha ich'e kjaxin ti chojni nchekjènkĩ, a ní? ⁴⁷Andá ti jehó kichuara nixjehéra la, ¿á imá jína tíha ní?, kixin kjaxin ti chojni chónhña Díos la xíkaha ich'e. ⁴⁸*Méxra jahara la ndoá chrók'uejora éxi It'eni itjen nkaya nkajní la ndoá itjen ch'an.

**Kjuako Jesús nkexrín
chrók'uejó chojni**

6 ^{1*}Chrókjuákoxínhñara nkójín nkehe jína jehó kixin ts'ikon chojni ó. Ti xíkaha tsjákoxinra, la It'eni itjen nkaya nkajní la ninkehó tsotjáhyara ch'an. ²Ti kjuínkĩtsara nkójín nkexro nóa la ninkexró chróchenkahyara. Ch'ehyara éxi ich'e ti chojni nkójínxónhña tjenkayáxin, xrichronka sin ti nkehe kjuích'e sin nkaxehen

nínko la ko nkátja ntĩa kixin chrókuihin kaín chojni ndá chrókjuikosáyehe ti jehe sin. Janhan ndáxrjan kixin ti chojni xíkaha ich'e la ó kjuixin k'uáyéhe sin ti nkehe tsjacha sin. ³Méxra jahara ti tsjínkĩtsara nkójín nkexro nóa la ninkexró chenkahyara, kjónté nkójín nkexro imá t'itonra. ⁴Ti tsjájonra ichrén nkehe la ninkexró tsonoeñña, andá It'eni itjen nkaya nkajní ts'ikon xíkaha la tsotjáhara ch'an ti nkehe jína tsjachara.

**Jesús kjuako nkexrín
tsonixjeheni Díos
(Lc. 11:2-4)**

^{5*}Ti ó tsonixjehéra Díos la chrókjuich'ehyara éxi ich'e ti chojni nkójínxónhña tjenkayáxin, kixin jehe sin la tóxríhín sin ts'ejóxin toté sin nkaxehen nínko la ko ts'ejó sin ndasin kixin ts'ikon kaín chojni kixin tjeónixjehe sin Díos. Chaxín ndáxrjan kixin jehe sin la ó kjuixin k'uáyéhe sin ti nkehe tsjacha sin. ⁶Méxra jahara ti ó tsonixjehéra Díos la t'ixehénra ndqara la tékjehéra ti puerta la nixjehéra It'eni Díos, andá jehe ch'an, ti nkexro t'ikonhñani, la tihin ch'an ti nkehe noxínhña tjánchíára, la tsjajon ch'an tíha. ⁷Ti ó tsonixjehéra Díos, la jehya itsjé nkehe chrókjatee chrónixjara, éxi ich'e ti chojni

chónhña Díos kixin jehe sin la tjenkayáxin sin kixin ti nchónhña tsonixja sin la tsihin Díos. ⁸Chrok'ónahñara éxi ti jehe sin, kixin It'éni Díos la ó nohe ch'an nkehe tsichánxihánra kjónté naxa tjáncháhyara.

⁹Méxra ti ó tsonixjehéra It'éni Díos itjen nkaya nkajní, la xikihí chróndáchrora:

It'éni Díos, itjen nkaya nkajní, jaha ijnko nkexro imá tjóá.

¹⁰Chrokui ti kjuachaxin kuèntá.

La chrókjuinchexiteyá ti nkehe tóxríhan ntihi chjasintajni éxi tjech'e nkaya nkajní.

¹¹Tjánjua ti niotja ticháxihini nkojnko ñao.

¹²T'itjáñaha ti ijje chóntani kixin jeheni kjaxin ts'itjáñeheni ti nkehe jínahña kjuích'ehe chojni ti jeheni.

¹³Ti toéhya kixin chrókjuasini ijje. Nchekaáni kixin ninkehó nkehe jínahña chrókóhenei, kixin jaha mé chonta kaín kjuachaxin la tétóan nkochríxín. Mé xikaha tsohen.

¹⁴*Ti jahara ts'itjáñahanra ti ijje kjuásihanra nkojín nkexro, la kjaxin It'éni itjen nkaya nkajní ts'óxika ch'an ti ijje kjuásinra.

¹⁵Andá ti ts'itjáñahñara ti ijje kjuásihanra nkojín nkexro, la kjaxin It'éni itjen nkaya nkajní ts'óxikahya ch'an ti ijje chontara.

Chrok'óxroanhña chojni kuènté ti siniehña sin

¹⁶Andá ti ñao sintehyara kixin tjinkáonra tsonixjehéra Díos, la jehya chrók'uejora éxi t'avára éxi ich'e ti chojni nkojinxónhña tjenkayáxin. Kixin jehe sin la xikaha tjákoxin sin kixin tjinkaon sin ts'ikon chojni kixin kjoniehña sin. Andá janhan ndáxrjan kixin jehe sin la ó kjuixin k'uáyéhe sin ti nkehe tsjacha sin. ¹⁷Andá jahara, ti ó sintehyara kixin tjinkáonra tsonixjehéra Díos, la t'ontira ikonra la tjéntoára ikjára, ¹⁸kixin tsonoeñña chojni kixin kjontehýara. Andá It'éni Díos, ti nkexro nohe kaín nkehe, mé ts'ikon ch'an xikaha la tsjajon ch'an ti nkehe jína ts'ayéhéra.

Ti nkehe tjete siín nkaya nkajní (Lc. 12:33-34)

¹⁹*Chrokjuásitonhñara nkehe tjete ntihi chjasintajni, kixin ntihi la its'ín ikué la tsochjisen la ko ts'itjáña kaín o ts'ixehen xíchee ndoara la tseé. ²⁰Ícha jína tjásitonra kaín ti nkehe tjete nkaya nkajní kixin ntiha la kohya iko sinchek'itjáña la ko tsochjisenhña, la kohya xíchee ts'ixehen tseé. ²¹Kixin ti nkaya nkajní tsochontara kaín ti nkehe tjete la kjaxin ntiha tsjak'e asánra.

Ti xrohi t'inkaséñexín ti cuerpo*(Lc. 11:34-36)*

²² 'Ti xrohi t'inkaséñexín ti cuerpo kuéntára mé ti ikonra. Méxra ti jína ti ikonra la kuenté ti cuerpo kuéntára la tsochónta xrohi. ²³ Andá ti jehya jína ti ikonra la kuenté ti cuerpo kuéntára la sítie itjen. Andá ti kohya ti xrohi la antsí sítie ts'ejora.

Ti chichaon*(Lc. 16:13)*

²⁴ 'Ninkexró xrokjuahya sich'ehe ixra yaá lamo. Ti náhi la tsonínkakohen ti ijnko lamo landá tsotjuéhe ti ijnko, o antsí tsitekakohen ti ijnko lamo, landá kanhño tsitekakohen ti ijnko. Méxra xrokjuahya sich'eheni ixra Díos ti tjinkaoni tsochóntani itsjé chichaon.

Díos mé t'ayakohen ti xjeen*(Lc. 12:22-31)*

²⁵ 'Méxra ndáxrjan kixin chrókóxakuanhñara nkehe chrókjontera o nkehe chrók'uira o ti ika chrók'uítsara. ¿Á jehya antsí sínkí ti kjuachón chróchontara, ke ti nkehe sintera, la á jehya antsí sínkí ti cuerpo kuéntára, ke ti ika ts'ítsara ní? ²⁶ Tsjehéra ti koxroxé xritjaká. Jehe va la t'enkahya va la ko tjáhya va la chóntahya va nketí ts'enkachjinañá va noa, kjánchó It'eni itjen nkaya

nkajní la tjajon ch'an nkehe sinie va. Andá jahara, ¿á jehya antsí sínkíra ke ti koxroxé ní? ²⁷ ¿Xá nkojinra t'jénkayáxinra kixin ti antsí chrókóxakohanra ndá chrókjuachara chrók'uankíra it'o metro ní?

²⁸ 'Andá, ¿nkekuenté imá tóxakohanra ti ika ts'ítsara? Tsjehéra nkexrín t'ánkí ti katsjo síin nteje. Ti itsjo la ch'ehya ixra la ko tjonhña. ²⁹ *La tjonkara kixin kjónté ti rey Salomón k'uéchónta itsjé ika imá náxrjón la kjuíncheyóehya éxi tsjehe ti itsjo. ³⁰ Andá ti xikaha nchek'ítsá Díos ti kayoa síin nteje, kjónté ijie ó síin la ndóye tsoche nkaxehen itja la, ¿á jehya antsí jína chrókjuintak'itsara ch'an ní? ¿Ndá nkekuenté titekákonhñara?

³¹ Méxra chrókóxakuanhñara chróndáchrora: “¿Nkehe chrókjonieni o nkehe chrók'uini o nkehe chrók'uítsani?” ³² Kixin ti chojni chónhña Díos la xikaha tóxakohen sin. Andá It'eni Díos itjen nkaya nkajní la ó nohe ch'an kaín ti nkehe tsicháxinhanra.

³³ Méxra sao chrókjuéyára ti kjuachaxin kuenté Díos la chrókjuínchexiteyára ti nkehe tjinkaon ch'an, ndá jehe ch'an tsjajon ch'an kaín ti nkehe tsicháxinhanra. ³⁴ Méxra chrókóxakuanhñara ti nkehe tsohen ndóye kixin ndóye la ijnko ñao tíha, la nkojnko ñao tikao ti kjuaxikaon kuenté.

**Chrok'uándaxiéhñhñara
kichuara**

(Lc. 6:37-38, 41-42)

7 ¹Chrokjuéyéhñhñara ijie ókjé chojni kixin Díos la kjaxin chrókjuanchehya ijie ti jahara. ²*Díos la tsjanchia ijie ti tsékara ijie ókjé chojni. Méxra, ti xikaha tsotsjehéra ijie ókjé chojni la xikaha tsohanra kjaxin. ³¿Xá nkexrín chrókuakitsjenkíra ti chjínínó intsí tjenkánkí ikon ti kichuara ti naxa takítsjenkíhyara ti inta tjenkánkí ti ikonra? ⁴¿Xá nkexrín, chróndáchera ti kichuara: “Títohéni tsakítsjenkíni ti chjínínó intsí tjenkánkí ikuan”, ti naxa takítsjenkíhyara ti chjínínó ijie tjenkánkí ikonra? ⁵Ti xikaha, la nduáhya tjenkayáxinra. Senó chrókuakitsjenkíra ti inta tjenkánkí ti ikonra, ndá chrók'ufkonra jína chrókuakitsjenkíra ti chjínínó intsí tjenkánkí ikon ti kichuara.

⁶Chrohjeéhyara ti nkehe kótjóá ti konia, ti náhi, la tsokjan va siniehe va la ko sinchekuen va ti jahara. La ko kjaxin chróhjeéhyara kochíno ti ixro tjete kixin tsinkátja va tsokuen.

Tjánchíára, tjéyára la ko t'eyara
(Lc. 11:9-13; 6:31)

⁷Tjanchehéra Díos nkehe la tsotjáhara ch'an. Tjéyára la ts'itjára. T'inkara^a puerta la

tsoxitjehe. ⁸Kixin kaín ti nkexro tjanchia la ts'áyéhe, ti nkexro tjeyá la t'itja, ti nkexro t'ínka puerta la xitjehe.

⁹¿Xá nkojinra ti chrókjuanchia xjaanra ijnko niotja la chróhjehéra ijnko ixro ní? Kja náhi. ¹⁰O ti chrókjuanchia xjan ijnko koche la, ¿chróhjehéra ijnko konche ní? ¹¹Jahara, kjónté chojni tjenkayáxinhña jína, la nohara chjehéra nkehe jína ti xjaanra. Andá It'éni Díos itjen nkaya nkajní la antsí nkehe jína tsochjéhe ch'an ti nkexro tsjanchia.

¹²*Méxra ti tjinkáonra kixin tsjikosáyehe chojni ti jahara, la sao jahara tjákoxinra ti nkehe jína, kixin xikaha k'uetqan Moisés la ko xikaha ndáchro ti xroon tsíkjin ti sin k'uéchronka itén Díos ósé.

Ti puerta tjekahya
(Lc. 13:24)

¹³T'ixéénxinra ti puerta tjekahya. Kixin ti puerta la ko ti ntja ts'itjáñaxín chojni la imá iton la ko tjeka la nchónhña chojni sátji ntiha. ¹⁴Kjánchó tjekahya ti puerta la ko ijno ti ntja sátsjixini ti kjuachón la tsjéhya chojni t'itja ti ntja a.

**Ti ito t'óna mé tjatsqanxíni
ti inta**
(Lc. 6:43-44)

¹⁵Tóxakohanra jína t'ejora kixin ti sin xrich'ia ndáchro

^a7:7 T'inkara tocar la puerta
7:2: Mr. 4:24. 7:12: Lc. 6:31.

kixin nixja itén Díos, la chritaón ó t'ikoni tjoé kolélo chóna sin, andá nkaya la kondanixra jjehe. ¹⁶ Jahara la ti ixra ich'e sin chrókjuatsanxínra sin. ¿Xá á jína, kixin ti ntach'i la chrók'óna to uva o ti ntachje la chrók'óna to higo ní? ¹⁷ Mé xikaha kaín ti inta jína la t'óna ito jína, andá ti inta jehya jína la jehya ito jína t'óna. ¹⁸ Ijnko nta jína la xrokjuahya ts'óna ito jehya jína, la ko ijnko inta jehya jína la xrokjuahya ts'óna ito jína. ¹⁹ *Kaín ti inta t'ónahña ito jína la chrijin la chexín xrohi. ²⁰ *Méxra jahara la ti ixra ich'e sin, chrókjuatsanxínra á jína sin o náhi.

Jehya kaín chojni ts'ixehen ti itjen Díos

(Lc. 13:25-27)

²¹ 'Jehya kaín ti chojni ndáchro: "Ìnchéni, Ìnchéni", ts'ixehen ti t'etuanxín Díos itjen nkaya nkajní. Náhi. Jehó ti nkexro nchexiteyá ti nkehe tóxríhjn T'aná. ²² Itsjé chojni tsondáchro ti ó tsixraká ti ñao a: "Ìnchéni, Ìnchéni, jeheni k'uénixjaxini ihniá la ko ihniá kuakitsjexini nchakuén jínahña la ko ihniá kjuasixini nchónhña kjuaxroan." ²³ *Kjánchó janhan tsondátjan sin: "Janhan la chonhña ti jahara. Sátjixinra ntihi kixin jehya ixra jína kjuich'era."

Jesús kjuíncheyóexin yaá nchia

(Lc. 6:47-49; Mr. 1:22)

²⁴ 'Ti nkexro tihin ti nkehe ndáxrjan la ko titekaon, la jehe sin mé éxi ijnko nkexro chóna kjuaxrexinkaon jína la kjuích'éna nchia chritaón itjo. ²⁵ Andá xrákoa ichrin, la ikui ndaninche, la imá chjéhe xrinto, la kjónté xikaha la xikahña ti nchia kixin ti nchia la itjo tjekjen. ²⁶ Andá kaín ti nkexro tihin ti nkehe ndáxrjan la titekakonhña, mé jehe sin la éxi ijnko nkexro lontí kjuích'éna ijnko nchia chritaón nchesen. ²⁷ La xrakoa ichrin la ikui yeé ndaninche, la ko chjéhe xrinto la k'oya ti nchia la ijnko kjuachrakon ijie kóhen tíha.

²⁸ *Ti ó kjuixin nixja ch'in Jesús tíhi, la imá chrakon ti chojni tjejó tihin nkexrín kjuako ch'an ²⁹ kixin kjuako ch'an éxi ijnko nkexro imá chóna kjuachaxin la tóyóghya éxi tjako ti maestro kuénté ley.

Jesús kjuínchekitqhe jína ijnko chojni chóna chin lepra

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

8 ¹ Andá ti ó k'uínkajinxin ch'in Jesús ti ijna la itsjé chojni chréhe. ² La kóchjina ijnko nkexro níhi chóna chin lepra la kjuák'exin toch'in nkayakon ch'in Jesús la ndáchro:

—Ti tjinkaoan la chrókjuínchekitqhéni jína.

³Ndá ch'in Jesús kjuak'etja tja ti nkexro a, la ndáchro:

—Jeén tjínkaotan, titoha jína.

Ndá tuénxín kuitohe jína ti ch'in níhi la ó kjuin ti chin.

⁴*Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Chenkahya ninkexró. Jehó itjia ti itjen ti nchat'á kixin ts'ikon kixin kuitoha jína la tjikoa ti nkehe k'uetoan Moisés kixin xikaha tsonoexín káin chojni kixin kuitoha jína —ichro ch'an.

**Kuitohe jína ijnko nkexro
ch'ehe ixra ijnko capitán**

(Lc. 7:1-10)

⁵Ti ó k'uixehen ch'in Jesús Capernaum, la kóchjina ijnko capitán romano la chrónò, ⁶ndáchro:

—Ndoeni itjen ijnko nkexro ch'exín ixra la níhi tjetsínka, tsík'en toté^b la imá tjasóte.

⁷Ndá ch'in Jesús kjuátehe ndáchro:

—Itsjia sintakitoha jína ti nkexro a.

⁸Ndá ti capitán kjuátehe ndáchro:

—Náhí, tósuéheni kixin ts'ixehén ti ndoeni kixin jehya chojni jínani. Jehó tétóan, ndá ti ndasoá ch'exín ixra ndoeni la tsitohé jína. ⁹Janhan la kjaxin chonta chojni t'etuehen ti janhan la ko kjaxin janhan tétuanhan ti sin soldado. Ti ó tétuanhan

ijnko sin sátsji sin la sátsji sin, ti tétuanhan ijnko sin tsoxrakoa sin la xrakoa sin. La ko ti ó tétuanhan ijnko nkexro sich'e ixra, la ich'e ixra.

¹⁰Ndá ti ó kúhín ch'in Jesús xikaha la kóchéhe ch'an kixin xikaha ichro ti nkexro a, ndá chenka ch'an ti sin chréhe, ndáchro ch'an:

—Chaxín ndáxrjan kixin kuenté Israel la k'uitjáhya ninkexró titekaon xikaha éxi titekaon ti nkexro i. ¹¹*Janhan ndáxrjan kixin nchónhña chojni tsjixin sin nó tjitoxin ñao la ko ti tjiátóxin ñao la ts'ejótjaxin sin sinieko sin Abraham, Isaac la ko Jacob ti itjen ti kjuachaxin kuénté Díos itjen nkaya nkajíní. ¹²*Andá ti sin chrók'uejó ti itjen Díos t'etoan, la ts'axrjexín sin ntiha, sátsji sin ti síte la ntiha tsotsjánka sin la sinietaón ñeno sin.

¹³Ndá kjuixin la nixjehe ch'in Jesús ti capitán ndáchro:

—Sátjia ndoa. Éxi kuitekaoan la xikaha tsoxiteyá.

Andá ti nkexro ch'exín xra la tuénxín ti hora a tsíkitohe ch'an jína.

**Jesús kjuínchekitohé jína
ich'ee Pedro**

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

¹⁴Ndá sákjuí ch'in Jesús ndoe Pedro la ntiha k'uíkon ch'an

^b 8:6 tsík'en toté paralítico

8:4: Lv. 14:1-32. 8:11: Lc. 13:29. 8:12: Mt. 22:13; 25:30; Lc. 13:28.

kixin ti ich'ee Pedro la níhi tjan tjetsínka tjan, chóna tjan sóa.
¹⁵Ndá ch'in Jesús la itsé ch'an itja tjan la tuénxín kjuíihin tjan ti sóa, la k'uínkatjen tjan la kóyaxíhin tjan la kjuajon tjan nkehe kjónie sin.

Jesús kjuínchekitohe jína itsjé sijníhi

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

¹⁶Andá ti ó kóntanonte, la kjuíkohe sin Jesús nchónhña chojni chóna nchakuén jínahña. La jehó nixja ch'in Jesús la k'uaxrje nchakuén ti jínahña, la kjaxin kjuínchekitohe ch'an jína kaín ti sijníhi. ¹⁷*Mé xíkaha kjuích'e ch'an kixin xiteyá ti nkehe tsíchronka Isaías ósé, ndáchro: “Jehe ch'an kuákja ch'an ti ichin chóntani la ko kuamá ch'an ti kjuatjoté kuénténi.”

Ti sin tjinkaon chróchréhe Jesús

(Lc. 9:57-62)

¹⁸Ndá ti ó k'uíkon ch'in Jesús kixin itsjé chojni kuantátjen ti jehe ch'an la k'uetōan ch'an kixin sátsji sin ti íjnko chrínta ndañao. ¹⁹Ndá íjnko maestro tjako ley mé kóchjinehe ti ch'in Jesús la ndáchro:

—Maestro, tjinkaoni tsochréheni ti jaha kjónté nketí sátsjia —ichro ch'an.

²⁰Ndá ch'in Jesús, ndáchro:

—Ti koxróntá la chóna itjuéé la ko ti koxroxé la chóna kaké.

Andá ti Xjeen Díos k'óna Chojni la chóntahya nketí tsok'èxín.

²¹Andá íjnko ti chojni k'uájiko ch'in Jesús, mé ndáchro:

—Ínchéni, tītōhéni saō tsíkjaváni ti it'éni.

²²Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:

—Chréhé ti janhan. La tītōhé ti chojni tsík'en tsjavá kícho.

Jesús kjuasitán ti xrīntō la ko ti ìntā

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³Ndá kjuixin la ch'in Jesús la ko ti sin k'uájiko ch'an k'uíxehen sin ti ntabarco la sákjuí sin.

²⁴La xrínahña imá chjéhe xrīntō la ti ìntā la chrika la ó chjina ts'áñákí ìntā ti ntabarco. Kjánchó ch'in Jesús la tjejua ch'an.

²⁵Ndá ti sin k'uájiko ch'in Jesús la kjuínchekjayehe sin ch'an, ndáchro sin:

—Ínchéni, nchekaáni kixin ó tjejót'ániankíni ìntā —ichro sin.

²⁶Ndá ch'in Jesús kjuátehe, ndáchro:

—¿Nkekuénté imá chrakonra? ¿Xá ntsíkoá titekáonra Díos ní?

Ndá k'uàya ch'an la k'uetuehen ch'an ti xrīntō la ko ti ndañao kixin ts'ixitán, landá tuénxín k'uixratá. ²⁷La ti sin k'uájiko ch'an la imá chrákon sin la ndáchro sin:

—¿Xá nkexro tíhi kixin kjónté ti xrīntō la ko ti ndañao la titekakohen? —ichro sin.

**Ti sin chón̄ta nch̄akuén jínahña
tjejó Gadara**

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

²⁸Ndá ti ó k'uatsínka ch'in Jesús ti ndañao, la kjuíji sin chjasin Gadara. La yaá chojni chón̄ta nch̄akuén jínahña k'uaxrjexín ti tsíxravá chojni, la kóchjinehe sin ch'an. Jehe sin mé imá jjehe sin la kohya nkexro tjacha t'atsínka ntiha. ²⁹Ndá kjuankíxin k'óyako sin ndáchro sin:

—Tjiatéhya ti nkehe ich'eni, jaha Jesús Xjeen Díos. ¿Á k'uinka ntihi kixin sinchekjasóteni kjónté nax̄a kjuixrakánhña ti ñao tsjasóteni, ní? —ichro sin.

³⁰Kj̄axin chjinaxón ntiha xrinje itsjé kochíno. ³¹Landá ti nch̄akuén jínahña mé chrónoéhe ch'in Jesús ndáchro:

—Ti tsétoan sátsjixini ntihi la tjánjua kjuachaxin ts'ixeheni asén ti kochíno.

³²Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Ti xíkaha la sájtjira.

La kaín ti nch̄akuén jínahña k'uaxrjexín ti chojni la k'uíxehen ti kochíno. Ndá kaín ti kochíno la kuinká va, sákjuí va nó tsaka, la k'uitsínkankí va int̄a, la kjuihin va la ik'uén va.

³³Landá ti chojni t'ayakohen ti kochíno mé chrakon sin, la kuinká sin, sákjuí sin chjasin la chrónka sin kaín ti nkehe kóhen la ko nkexrín kóhen ti sin k'uéchón̄ta nch̄akuén jínahña. ³⁴Ndá kaín ti sin chjasin

sákjuitsjehe sin, la kjuíji sin ti itjen ch'in Jesús ndá k'uíkon sin kixin xíkaha kóhen la chrón̄a sin kixin sáchrókjuixin ch'in Jesús ntiha.

**Ijnko chojni tsík'en toté
kuitohe jína**

(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

9 ¹Ndá ch'in Jesús k'uíxehen ntabarco la k'uatsínka ti íjnko tóhe ndañao la kjuíji ti chjasin tsik'ánkíxin. ²Andá ntiha kjuik̄ao sin ijnko nkexro tsík'en toté tjetsínkaták'á ijnko kania. Ndá k'uíkon ch'in Jesús kixin chaxín titekaon sin ti jehe ch'an ndá nixjehe ch'an ti siníhi, ndáchro ch'an:

—Xjeeni nchechéhe asán. Ti ijje chonta la ó kjuixin kjuin.

³Andá iso ti sin tjako ley tjejó ntiha mé ikjo asén sin, ndáchro sin:

—Ti nkexro i la t'ándaxihin Díos kixin xíkaha nixja —ichro sin.

⁴Ndá ch'in Jesús kónohe ch'an nkehe ikjo sin asén sin, la ndáchro ch'an:

—¿Nkekuénté tjeñkayáxinra ti nkehe nduáhya? ⁵¿Xá nkehe ant̄s̄i xrahya chróndátjan ti nkexro i: “Ti ijjá la ó kjuixin kjuin”, o á ant̄s̄i xrahya chróndátjan ch'an: “T'ínkatjen itjia”? ⁶Andá ijje tsjakoxian kixin ti Xjeen Díos k'óna Chojni mé chón̄ta kjuachaxin ntihi chjasintajni kixin tsjakj̄in ijje chojni.

Ndá ndáche ch'an ti siníhi:

—T'ínkatjen, tjatsían ti kani_{aa} la sátjia ndo_a —ichro ch'an.

⁷Ndá ti nkexro tsík'en toté^c la tuénxín k'uínkatjen la sákjuí ndo_e. ⁸Ndá ti ó k'uíkon kaín ti sin tjejó ntiha kixin xíkaha kóhen la imá chrákon sin, la chjéhe sin Díos kjuasáya kixin kjuakoxin ch'an ti kjuachaxin kuènté Díos.

Jesús k'uéyehé ch'in Mateo

(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹Andá ti ó sákjuixin ch'in Jesús ntiha la k'uíkon ch'an ijnko nkexro it'in Mateo tjetjaxin nchekjènkí la ndáchro ch'an:

—Chrèhé ti janhan.

Ndá ch'in Mateo tuénxín k'uínkatjen la chrèhé ti ch'in Jesús.

¹⁰*Andá chr'éxin kjuák'e ch'in Jesús ndo_e ch'in Mateo, tjenie ch'an, la itsjé ti sin nchekjènkí la ko ti chojni chóna ijie kjujji ntiha la kjaxin kjonieko ch'in Jesús la ko ti sin k'uájiko ch'an.

¹¹Andá ti ó k'uíkon ti sin fariseo, la kjuanchankíhi sin ti sin k'uájiko ch'in Jesús, ndáchro sin:

—¿Nkekuènté ti maestro kuèntára la nieko ti sin nchekjènkí la ko ti chojni chóna ijie? —ichro sin.

¹²Ndá ti ó kuíhin ch'in Jesús nkehe ichro sin, la ndáchro ch'an:

—Ti sin jína tjejó la tichánxienhña sin nkexro tsjajon xro_{an}. Jehó ti sin níhi mé ticháxihin sin nkexro tsjajon xro_{an}. ¹³*Méxra sátjira la t'itjára nkehe t'axrjexín ti nkehe ndáchro xroon itén Díos. Ndáchro: “Ti nkehe tjínka_oan la chrókuikonohéra chojni la tjínka_onhña kixin chrók'oñára iko chrókjuájonra.” Kixin janhan la k'uinkakjéyáha chojni jína. Náhí. Janhan la k'uinkakjéyá ti chojni chóna ijie kixin chrókjuinkí sin ti nkehe tjenkayáxin sin —ichro ch'an.

Kuènté ti niehña chojni

(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴Ndá iso ti sin kuék'ajiko ch'in Juan Bautista mé kóchjinehe sin ch'in Jesús la kjuanchankí sin, ndáchro sin:

—Nkexrin kixin jeheni la ko ti sin fariseo la nkoyaxón niehñani kixin chjéheni Díos kjuasáya, andá ti sin xriko_a la, ¿nkekuènté xíkahná ich'e sin?

¹⁵Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:

—¿Xá chrók'uává kaín ti sin tsík'éyehé sin tsochjina ijnko kia ti naxa tjejóko sin ti nkexro tso_{te}he, ní? Andá tsixraká ti ñao tso_{te}sé sin ti ch'in tso_{te}he sátsjiko sin, ndá kaín ti sin tsíkóchjina la ts'ává sin la siniehña sin.

¹⁶Ninkexró tjak'eñéhña ijnko ika ntaxin it'o ka nixin kixin

^c9:7 tsík'en toté paralítico

9:10: Lc. 15:1, 2. 9:13 a: Mt. 12:7; b: Os. 6:6.

ti ika nixin la chrókjuixéhe ndá antsí chrók'uitchje ti ika ndaxin. ¹⁷La kjāxin xrokjuahya chrókuikia ixran nixin ijnko tjuaxran ó ndaxin kixin ti ixran nixin la chrókótséchje ti tjuaxran ndaxin ndá chrók'uitjáña ti ixran la ko ti tjuaxran kjāxin. Méxra ti ixran nixin la chrókuikia ijnko tjuaxran nixin, landá xikaha yóí ti nkehe la chrók'uitjáñahña.

Xjeen Jairo tsík'en la ko ijnko tjan níhi

(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸Ndá naxa tjenixja ch'in Jesús la ikui ijnko ch'in t'etōan kuènté ti sin judío la kjuák'exín toch'in nkayakon ch'in Jesús la chrónòa, ndáchro:

—Xjana chjin la nantá ik'uén tjan. Kjánchó xrjanoáhá kixin sáchrókuini chrókjuakétja itjá ndá chróxechón tjan —ichro ch'an.

¹⁹Ndá k'uínkatjen ch'in Jesús la sákjuíko ti nkexro a la ko ti

sin k'uájiko ch'an kjāxin. ²⁰Andá ijnko chojnichjin níhi, ó chóna teyó nánó sítji tjan ijní, mé kóchjina tjan nóton ch'in Jesús la kuákóxin tjan iké ch'an ²¹kixin kjuénkayāxin tjan kixin, kjónté chrínta ti iké ch'in Jesús tsákóxin tjan, la tsitohe tjan jína. ²²Ndá ch'in Jesús nkátjía la k'uíkon ti tjan a, la ndáchro ch'an:

—Xjeeni, nchechéhé asán, kixin ó kuitōha jína kixin kuitekaoan ti janhan.

Landá tuénxín kuitōhe tjan jína.

²³Ndá ti ó kjuíji ch'in Jesús ndōe ti ch'in judío t'etōan la k'uíkon ch'an kixin ó yaxíhin ti sin it'in isón kixin ó sátsjixravá xjan la ko kaín ti chojni tsjánkāmā sin xjan.

²⁴La ndáchro ch'an:

—T'axrjéxinra ntihi kixin ti xjan i la tsík'enhña; jehó tjejua xjan.

Andá kaín ti chojni tjejó ntiha la kjuanoá sin ch'in Jesús. ²⁵Ndá ti ó k'uaxrje kaín ti chojni tjejó

© 1996 David C. Cook

Xjeen Jairo
(Mt. 9:25)

ntiha, ndá ch'in Jesús k'uíxehen la itsé itja ti xjan chjin la tuénxín k'uínkatjen tjan. ²⁶La kuenté chjasin kufhin sin kixin xikaha kóhen.

**Jesús kjuínchekitohe
jína yaá sin t'ikonhña**

²⁷Ndá ti ó sákjuixin ch'in Jesús ntiha la yaá chojni t'ikonhña chréhe sin ti jehe ch'an, la k'uéyehé sin ch'an, ndáchro sin:

—Tikonoéhéni, jaha tsík'axrjeníxian David.

²⁸Ndá ti ó k'uíxehen ch'in Jesús ijnko nchia la kóchjina ti sin t'ikonhña la ch'in Jesús kjuanchankí, ndáchro:

—¿Á titekáonra kixin tsjácha sintakítóhara jína ní?

Ndá kjuátehe sin, ndáchro sin:

—Jeén, titekaoni.

²⁹Ndá ch'in Jesús kjuak'etja tja ti ikon sin la ndáchro:

—Ti xikaha kuitekáonra la tsoxiteyá.

³⁰Ndá tuénxín kuitohe jína ti ikon sin. Ndá ch'in Jesús k'uetóan, ndáchro:

—Ninkexró chenkahyara tíhi.

³¹Kjánchó jehe sin la tuénxín sákjuí sin la chrónka sin nkuíxín ti kjuaxroan kjuasin ch'in Jesús.

**Jesús kjuínchekitohe
jína ijnko ch'in nósin**

³²Ndá nantá sákjuí ti sin kuék'ikonhña, la iso chojni

kjuikao ijnko chojni nósin chóna nchakuén jínahña. ³³Ndá ch'in Jesús kuakitsje nchakuén ti jínahña la ti ch'in nósin la kjuankíxin nixja. Ndá kaín ti chojni tjejó ntiha la chrákon sin ti k'uíkon sin xikaha la ndáchro sin:

—T'ikonhñéni ijnko kjuaxroan xikaha kuenté ti nacióon Israel —ichro sin.

³⁴*Andá ti sin fariseo la ndáchro:

—Ti Jínahña t'etuehen kaín nchakuén jínahña mé tsíkajon kjuachaxin kixin xikaha takitsje ti ch'in i, nchakuén jínahña —ichro sin.

Jesús kjuikonoéhe chojni

³⁵*Ndá ch'in Jesús k'uájí itsjé chjasin ijié la ko chjasin intsi la kjuakoxin ch'an nkojnko ti nchia xrakuexin ti sin judío. La chrónka ch'an ti itan jína nkexrín itjen ti kjuachaxin kuénté Díos la ko kjuínchekitohe ch'an jína chojni níhi chóna kaín ichin la ko chojni chóna kjuatjoté. ³⁶*Ndá ti ó k'uíkon ch'an kixin itsjé chojni siín, la kjuikonoéhe ch'an sin la imá tóxakohen ch'an kixin k'uejó sin éxi kolélo chónahya nkexro ts'ayakohen. ³⁷*Ndá ndáche ch'an ti sin k'uájíko ch'an:

—Chaxín ndáxrjan kixin imá tsík'óna, kjánchó tsjéhya chojni sich'e ixra siín. ³⁸Tjanchehéra

inché ti nonte kixin tsochr'án
ch'an itsjé chojni sich'e ixra
—ichro ch'in Jesús.

Jesús kjueyá teyó ti sin ts'ajiko
(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

10 ¹Ndá ch'in Jesús
k'uéyehé ti teyó sin
k'uájiko, la kjuajon kjuachaxin
kixin jína tsakítsje sin nchakuén
jínahña la ko sinchekitohe sin
jína chojni chóna kaín ichin la
ko kaín kjuatjoté.

²Tíhi ti teyó sin k'uájiko ch'an
mé xikihi it'in sin: saó la Simón,
mé kjuínchek'in sin Pedro, la ko
ti kícho ch'an Andrés, Jacobo
la ko ti kícho ch'an Juan xjeen
ch'in Zebedeo, ³Felipe la ko
Bartolomé, Tomás, Mateo ti ch'in
nchekjènkí, Jacobo xjeen Alfeo,
Tadeo, ⁴Simón, kuènté ti sin
Cananista, la ko Judas Iscariote,
ti nkexro kjuínchekji ti ch'in
Jesús.

Jesús k'uetuehen ti teyó sin
kixin sátsjikjako
(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵Ndá ch'in Jesús k'uetuehen ti
teyó sin kixin sátsjikjako sin la
ndáchro ch'an:

—Tjihyara ti tjejó ti sin jehya
judío la ko t'ixenhñara ti chjasin
Samaria. ⁶Ícha jína sájtjira ti tjejó
ti sin Israel kixin jehe sin tjejó
sin éxi kolélo tsíkjichròe. ⁷Kjonté
nketí sátsjtjira la chen kara sin

kixin ti kjuachaxin kuènté Díos
itjen nkaya nkajní la ó kuichjina.
⁸Nchekitohéra jína ti chojni
níhi la ko ti chojni chóna chin
lepra, Nchexchónra ti chojni
tsík'en la ko takítsjera nchakuén
jínahña. Jahara la kuitonhanra
ti kjuachaxin kuènté Díos; méxra
tjancahyara ninkehó kixin ti
ixra sich'era.

⁹Tjikoahyara ninkehó
chichaon oro, plata la o chichaon
cobre, ¹⁰*la ko ti sátsjtjira ntja
la tákjáhyara ika bolsa la
nkoqoa ika chrókuikoqara la
chrókuankahyara tokate la ko
tjikoahyara inta tsjixinra kixin
ti nkexro ich'e ixra la chóna
kjuachaxin kixin ntiha tsoxrajon
ti nkehe tsicháxihin sin.

¹¹Ndá ti ó tsjasánra ijnko
chjasin ijié o ijnko chjasin intsí
la tjéyára ijnko nkexro jína,
la ndoe sin ó titohara hasta
tsjixinjña ti ixra ndá sájtjira.

¹²Ti ó ts'ixehénra ndoe sin la
nixjehéra sin nkojína la tjájonra
ti kjuaxróxin ¹³Landá ti sin ndoe
ntiha, la ti chaxín jína asén sin,
la ts'áyéhe sin ti kjuaxróxin, andá
ti náhi, la tsochóntahya sin ti
kjuaxróxin. ¹⁴*Andá ti tsochrohya
sin tsjajon sin kjuachaxin
tsítóhára la ko tjinkakonhña sin
tsihin sin ti nkehe tsochronkara
la t'axrjéxinra ti ndoe sin o
ti chjasén sin la t'oxènjinra ti
inche chóna totára. ¹⁵*Chaxín

ndáxrjan kixin ti ó tsjixraká ti ñao tsjixixín, la ti sin Sodoma la ko Gomorra, kjónté imá k'uéchénta sin ijje, la kanhño tsjasóte sin, andá ti sin chjasin a, la antsí tsjasóte sin kixin kuítekakohña sin.

Tsonínkakohen chojni ti sin kuénté Cristo

¹⁶*Janhan tsochr'an ti jahara éxi kolélo chríkjan ti síin kondaníxra. Listo chrók'uejora éxi konche la chrókójiáhyara éxi kontóá. ¹⁷*Chrókóxakohanra kixin tsotsé sin ti jahara la tsjiko sin ti jahara ti tjejó ti sin t'etóan la nkaxehen ninkué sin tsjatíaxínra sin. ¹⁸La tsjikaán sin ti jahara ti tjejó ti sin t'etóan la ko ti síin ti sin rey kixin tinkachónkíra ti janhan. Ndá ntiha tsochronkara kixin tinkachónkíra ti janhan nkayakon sin la ko nkayakon ti sin chónhña Díos. ¹⁹Andá ti ó sátsjiko sin ti jahara ti tjejó ti sin t'etóan la chrókóxakuanhñara nkehe tsondáchrora o nkexrín tsonixjara kixin ti ó tsjixraká ti hora la Díos tsjajon ti nkehe tsonixjara ²⁰kixin jehya jahóra ti tsonixjara. Náhí. Ti nchakuén It'éni mé tsonixjaxín ti jahara.

²¹*Ndá iso chojni mé tsjikaán sin ti kícho sin kixin its'en, ti it'é ixjan la tsjikaán sin ti xjeen sin,

ti ixjan la tsokjan tsonínkakohen ti it'é la tsjikaán kixin its'en.

²²*Itsje chojni tsonínkakohanra kixin tinkachónkíra ti janhan. Kjánchó ti nkexro tsítóehya tsinkáchónki ti janhan hasta tsjeje chjasintajni la tsaá. ²³Ti imá tsonínkakohanra chojni la tsochónkíhara sin ijnko chjasin, la sájtjira ijnko chjasin. Chaxín ndáxrjan kixin ti Xjeen Díos k'óna Chojni la ó tsokjan ch'an ti naxa tsjixinhña ts'axrjéntára kaín ti chjasin kuénté Israel.

²⁴*Ti nkexro xrákohe la kanhño tjeotan ke ti maestro, la ko ti nkexro ich'e ixra la kanhño tjeotan ke ti lamo imá tjeotan. ²⁵*Méxra ti nkexro xrákohe la chrókjuakoxin éxi ti nkexro kjuakohé, la ko ti nkexro ch'exón ixra la chrókjuakoxin éxi ti lamoé. Ti nchek'in sin ti inché nchia Beelzebú la ti sin kjéhya ch'an, la kjá antsí xikaha tsixro sin.

Nkexro ti chróchrakohénra

(Lc. 12:2-9)

²⁶*Méxra chróchrakuenhñara ninkexró kixin kohya nkehe imó ich'e chojni chrókónoxinhña la ko kohya nkehe imó síin chrókónoxinhña chr'éxin. ²⁷Ti nkehe tsotjonkara sítie la ticháxin chronkara ti ó ts'inkaséña.

10:16: Lc. 10:3. 10:17: Mr. 13:9-11; Lc. 12:11, 12; 21:12-15.

10:21: Mr. 13:12; Lc. 21:16. 10:22 a: Mt. 24:9; Mr. 13:13; Lc. 21:17;

b: Mt. 24:13; Mr. 13:13. 10:24 a: Lc. 6:40; b: Jn. 13:16; 15:20.

10:25: Mt. 9:34; 12:24; Mr. 3:22; Lc. 11:15. 10:26: Mr. 4:22; Lc. 8:17.

©2016 Wycliffe Bible Translators, Inc

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/mx/>

La ko ti nkehe tjonkara jije ninkexró noehña la ticháxin itsen tsochronkara chritaón nchia kixin chrókuihin kaín chojni. ²⁸Chróchrakuenhñara ti chojni t'óná ti cuerpo ó andá ti aséni la xrokjuahya ts'óná sin. Ícha jína chróchrakohénra ti nkexro tsjacha sinchek'itjáñaxín ti cuerpoéni la ko ti aséni ti síin xrohi nkochríxin ts'ankahya.

²⁹¿Á tjetehya chrókóxiin yaá koxroxé ntsínsí ní? Andá kjónté xikaha, la nijnko va t'enhña va ti tjaionhña It'eni kjuachaxin. ³⁰Kaín ti kaxihi chóna ikjára la nohe It'eni nkekjaín. ³¹Méxra chróchrakonhñara kixin antsí tjete sínkíra, andá ti koxroxé, la kjónté nchónhña va, la kanhño sínkí va.

**Chrókósuèhyani chróchronkani
kixin tinkáchónkini Cristo**

(Lc. 12:8-9)

³²Kaín ti nkexro tsochronka kixin tinkáchónki ti janhan nkayakon chojni la janhan kjaxin tsoxrjanka kixin choxián ti jehe sin nkayakon T'aná itjen nkaya nkajní. ³³Andá ti nkexro sinchemá tsondáchro kixin chónhña ti janhan nkayakon chojni, la kjaxin janhan tsondáxrjan kixin chonhña ti jehe sin nkayakon T'aná itjen nkaya nkajní.

**Nkokqahya tjenkayáxin chojni
kixin ó ikui ñchéní Jesús**

(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

³⁴Á tjenkayáxinhñara kixin k'uinkakian kjuaxróxin ti chjasintajni. Náhí. K'uinkakianhña kjuaxróxin, jehó kjuanínkaon. ³⁵*Janhan k'uinka kixin ti ixjan la tsonínkakohen it'é, la ti cháchjin la tsonínkakohen ti ñé, la ko ti tikinta tsonínkakohen ich'ee. ³⁶Mé xikaha ti nkexro antsí tsonínkakohanra la ti sin naxa kjéhyara.

³⁷Ti nkexro antsí tjehe it'é ó ñé, la kanhño tjehe ti janhan la xitjahya ts'óna sin chojni kuéntana la ko ti nkexro antsí tjehe ti xjeen ndoa ó xjeen ichjin la kanhño tjehe sin ti janhan, la xitjahya ts'óna sin chojni kuéntana. ³⁸*Ti nkexro tamáhña ti ntacruz, la chrèhya ti janhan la xrokjuahya ts'óna kuéntana. ³⁹*Ti nkexro tjinkaon kixin kohya nkehe chrókóhen mé ts'itjáña, andá ti nkexro hasta chrókjuinchek'itjáña asén kixin tinkáchónki ti janhan mé tsaá.

Ti nkehe ts'áyéheni

(Mr. 9:41)

⁴⁰*Ti nkexro tjaon kjuachaxin tsítóhára ndqe la kjaxin tjaon kjuachaxin tsitona janhan la

10:33: 2Ti. 2:12. 10:35: Mi. 7:6. 10:38: Mt. 16:24; Mr. 8:34; Lc. 9:23.

10:39: Mt. 16:25; Mr. 8:35; Lc. 9:24; 17:33; Jn. 12:25. 10:40 a: Lc. 10:16; Jn. 13:20; b: Mr. 9:37; Lc. 9:48.

ko ti nkexro t̄jajon k̄juachaxin tsit̄ona ndoe la k̄jaxin ts̄jajon sin k̄juachaxin tsit̄ohe ti nkexro ichr'án ti janhan k'uinka. ⁴¹Ti nkexro t̄jajon k̄juachaxin tsit̄ohe ndoe sin ijnko nkexro nixja itén Díos kixin t̄íha la Díos ichr'án, mé k̄jaxin ts'áyéhe sin ti nkehe j̄ina éxi ts'áyéhe ti nkexro a. La ko ti nkexro ts̄jajon k̄juachaxin tsit̄ohe ijnko chojni j̄ina ti ndoe kixin j̄ina, mé x̄ikaha ts'áyéhe sin ti nkehe j̄ina éxi ts'áyéhe ti nkexro j̄ina. ⁴²La ko ti nkexro sinchek̄itonhen kjónté ijnko vaso int̄a ikin, ti nkexro kanhñó t̄jetoan chréhe ti janhan, la chaxín ndáxr̄jan kixin ti nkexro a la ts'áyéhe ti nkehe j̄ina.

Juan Bautista ichr'án iso sin ts̄jitsjehe Jesús
(Lc. 7:18-35)

11 ¹Ndá ti ó k̄juixin k̄juakohe ch'in Jesús ti teyó sin k'uájiko ch'an, ndá sákjuí ch'an iso ch̄jasin síin ch̄jinaxón ntiha, sákjuik̄jako ch'an.

²Andá ch'in Juan mé t̄jehjina ch'an ndoeh̄jiso, la kuíhin ch'an nkexr̄a t̄jeh'e Cristo. La ichr'án ch'an yaá ti sin k'uájiko ch'an kixin sáts̄jitsjehe sin ti ch'in Jesús. ³Ndá k̄juíji sin ntiha la k̄juanchankí sin, ndáchro sin:

—¿Á jaha ti nkexro t̄jéjochóheni itsi ní o á nax̄a tsochóheni j̄jnko nkexro? —ichro sin.

⁴Ndá k̄juát̄ehe ch'in Jesús, ndáchro:

—Sát̄jira la chenkara Juan ti nkehe k'uíkonra la ko ti nkehe kuihínra. ⁵*Kixin ti sin kuék'ikonhña la ó t'ikon sin, ti sin xit̄jahya k'uék̄ji la ó it̄ji sin, ti sin k'uéchón̄ta chin lepra la ó kuit̄ohe sin j̄ina la ko ti sin k'uék̄ienhña la ó tihin sin ijie. K̄jaxin ti sin tsík'en la xechón sin la ko ti sin nóa la ó tihin sin ti itan j̄ina tsaáxin sin. ⁶Méxra Díos sincheñao ti nkexro kohya nkehe t'inkákonhen kixin tinkáchónki ti janhan.

⁷Ndá ti ó sákjuí ti sin k'uájiko ch'in Juan, la ch'in Jesús k̄juank̄ixin nixjeh̄e ch'an ti sin k'uejó ntiha, kuènté ch'in Juan, ndáchro ch'an:

—Ti ó sákjuíra nteje la, ¿nkehe k'uíkonra? ¿Á k'uíkonra ijnko nkexro itjen éxi it̄ji nchexr̄áyehe xrint̄o ní? ⁸Ti náhí, la, ¿nkehe k'uíkonra? ¿Á k'uíkonra ijnko nkexro tsík'itsá j̄ina ní? Náhí, kixin ti chojni t'itsá j̄ina la t̄jéjó sin ijnko palacio náxr̄jón kuènté rey. ⁹¿Ndá nkehe k'uíkonra? ¿Á ijnko nkexro chronka itén Díos ní? Jeén, chaxín t̄íha, la ko ants̄i t'et̄oan ch'an ke ti sin k'uéchronka itén Díos ósé. ¹⁰*Ti ch'in Juan, mé ti nkexro chrónka ti xroon itén Díos ósé. Ndáchro:

Janhan tsochr'an ijnko nkexro ts̄jasíyóxin ti nt̄ia kuént̄ana tsochronka ti itan j̄ina.

¹¹ Chaxín tjonkara kixin kaín ti nkexro k'uejó senó la kanhño tjetóan ke ch'in Juan Bautista. Kjánchó ijnko nkexro, kjónté tjetuanhña ijie, la ti ó ts'áyéhe sin ti kjuachaxin kuènté Díos itjen nkaya nkajní, la antsí tsochónta sin kjuachaxin ke ti chóntha ch'in Juan.

¹² *Ndesi ikui ch'in Juan Bautista hasta ijie la síin chojni nínkakohen ti kjuachaxin kuènté nkaya nkajní la jehó ti chojni tsjacha ts'atsínka kaín ti nkehe náxrjónhña mé tsjacha tsjichréhe Díos. ¹³ Kaín ti sin profeta la ko ti ley kuènté Moisés la jehó chrónkaxín nkexrín tjen ti kjuachaxin kuènté Díos hasta ikui ch'in Juan. ¹⁴ *Ti tsitekáonra o náhí la ch'in Juan mé Elías kixin ti ch'in Elías la ticháxin chrókui inaá. ¹⁵ Ti nkexro tjinkaon tsihin la chrókuihin jína.

¹⁶ ¿Nkexrín chrókjuintayóaxian ti chojni tjejó ijie? Jehe sin mé yóhe ti chájan tjejótjaxin ndasin tsítan la t'éyehé sin kícho ndáchro: ¹⁷ “K'uañoani flauta, kjánchó jahara la tehyara. Itsjeni isón kuènté chojni tsík'en la tsjankahyara.” ¹⁸ Kixin ikui ch'in Juan la kjoniehña la ko k'uihya ninkehó, la ndáchrora kixin chóntha ch'an nchakuén jínahña. ¹⁹ Andá ti ó ikui ti Xjeen Díos

k'óna Chojni, la kjónie ch'an la ko ik'ui ch'an, ndá ndáchrora kixin imá itsjé kjónie ch'an la imá ik'ui ch'an la t'iton ch'an ti chojni chóntha ijie la ko ti sin nchekjènkí. Kjánchó ti ixra jína ich'eni mé tjakoxin ti kjuaxrexinkaon kuènté Díos.

Ti chjasin titekakonhña

(Lc. 10:13-15)

²⁰ Ndá ch'in Jesús nixjehe ti chojni síin ti chjasin ntiha kixin nchónhña kjuaxroan kjuasixín ch'an ntiha, la kjónté xíkaha, la naxa chaxínhña kuitekaon sin Díos. La ndáchro ch'an:

²¹ *—;Nóira jahara tjejora Corazín la ko jahara tjejora Betsaida! Ti chrók'uiixín kjuaxroan Tiro la ko Sidón éxi k'uíkonra jahara, la tjoka chrókuítóhe sin ti ijie sin, la chrókjuakoxin sin chrók'uinkáya sin ika tié la ko chrókjuincheck'ia sin nteso cuerpoé sin. ²² Méxra ndáxrjan kixin ti ñao tsitoexín ijie chojni, la jahara antsí tsjasótiara ke ti sin chjasin Tiro la ko Sidón. ²³ *Ndá jahara chjasin Capernaum tjénkayáxinra kixin imá nohara la sátsjira nkaya nkajní, kjánchó sátsjira tsjasótera ti síin ti chojni tsík'en. Ti chrókjuásian ti kjuaxroan k'uíkonra Sodoma éxi kjuásian chjasánra la ti

11:12: Lc. 16:16. 11:14: Mal. 4:5; Mt. 17:10-13; Mr. 9:11-13.

11:21: Is. 23:1-18; Ez. 26:1—28:26; Jl. 3:4-8; Am. 1:9, 10; Zac. 9:2-4.

11:23 a: Is. 14:13-15; b: Gn. 19:24-28.

chjasin la *naxa* chrók'uitjáñahña sin, chrók'uejó sin ijie, kixin tjoka chrókuitekaon sin.

²⁴*Méxra ndáxrjan kixin ti ó sinchekitoexín Díos ijie chojni la antsí tsjasótiara ke ti chjasin Sodoma.

Xrákira ti itjén janhan la tsok'áhara

(Lc. 10:21-22)

²⁵Ndá ti ñao a ch'in Jesús nixjehe Díos ndáchro:

—Tjaha kjuasáya It'eni Díos, jaha tétōan nkajni la ko chjasintajni, kixin jaha kjuájonhña kjuachaxin chrók'uitja ti sin imá nohe ti itan, la kjuánjua kjuachaxin kixin ts'itja ti sin noehña. ²⁶Mé xikaha kjuénkayáxian, It'eni, kixin kóxríhan xikaha tsohen —ichro ch'an.

²⁷*La kjaxin ndáchro ch'an:

—T'aná mé kjuajon kaín nkehe la kohya ninkexró chaxín chóxin ti Xjeen Díos, jehó ti It'é ch'an, la kohya nkexro chóxin ti It'é ch'an, jehó ti Xjeen ch'an la ko ti sin tsíkjeýa ch'an kixin tsochóxin sin ti It'é ch'an. ²⁸Xrákira ti itjén janhan kaínra tsík'óxrjéra tjejoch'era ixra la yámara nkehe iye, andá janhan tsakjijnhanra ti nkehe iye yámara ndá kjuaxróxin tsok'áhara. ²⁹*Tákjára ti ixra tjahára la t'itjára ti nkehe kuéntana kixin janhan la jína

asená la ntankehya, la xikaha ts'itjára nketí tsok'èxín asánra.

³⁰Kixin ti ixra tjahára la xrahya la ko ti nkehe tsamára la yehya.

Ti sin k'uájiko Jesús tsétaón noatrigo

(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

12 ¹*Andá ijnko ñao k'uatínka ch'in Jesús ijnko nonte tsík'ínká noatrigo ti ñao tok'éhe chojni. La ti sin k'uájiko ch'an mé ik'uén sin kjinta, la kjuankíxin ik'uín sin noatrigo inie sin. ²Andá ti ó k'uíkon ti sin fariseo kixin xikaha ich'e ti sin k'uájiko ch'in Jesús la ndáchro sin:

—Tsjehé, ti sin xrikoja la tjejóch'e sin ijnko nkehe kohya kjuachaxin tsohen ti ñao tok'éheni —ichro sin.

³*Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—¿Á kjuínchekuáxinñara ti xroon itén Díos chrónka nkehe kjuích'e David la ko ti sin k'uájiko ch'an ti ó ik'uén sin kjinta ní? ⁴*Jehe sin mé k'uíxehen sin ti nchia kuénté Díos la kjónie sin kaín ti niotja tsíkónao kuénté Díos, kjónté kohya kjuachaxin sinie sin, jehó ti sin nchat'á mé chóna sin kjuachaxin sinie sin tíha. ⁵*Q, ¿á nchekuáxinñara ti xroon tsíkjin ch'in Moisés ndáchro kixin ti sin nchat'á kuénté nínko la ich'e sin ixra ti ñao tok'éhe

chojni, la kjónté xikaha, la ninkexró ndáchrohya ninkehó ní? ⁶Kjánhó ndáxrjan kixin ntihi itjen ijnko nkexro antsí chóna kjuachaxin ke ti nínko. ⁷*Chrokiénxinra nkehe t'axrxjén ti nkehe ndáchro xroon itén Díos: “Janhan tjínkaon kixin chrókuikonoéhéra chojni, la tjínkaonhña kixin chrókuájonra nkojín iko its'en.” Ti chrókiénxinra tíha, la chrók'uekahyara ijie ti chojni chóntahya ninkehó ijie. ⁸Andá ti Xjeen Díos k'óna Chojni, mé chóna kjuachaxin tsétoan nkehe tsohen ti ñao tok'éheni —ichro ch'in Jesús.

Jesús kjuínchekitohe jína ijnko chojni tsíxamá itja
(*Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11*)

⁹Ndá ch'in Jesús sákjuixin ch'an ntiha la k'uíxehen ch'an ijnko nchia xrakuexin ti sin judío. ¹⁰Ndá ntiha itjen ijnko nkexro tsíxamá ijnko tja. La ti sin fariseo tjinkaon ts'eka ijie ti ch'in Jesús la kjuanchankí ndáchro:

—¿Síin kjuachaxin tsitohe jína ijnko chojni níhi ti ñao tok'éheni ní?

¹¹*Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:

—Ti nkojinra, ti chrók'uánótjeñá ijnko kolélo kuéntára ijnko tòye nínka ti ñao tok'éheni la, ¿á chrók'juihyara

chrókuakítsjetaónra va ní?

¹²Andá ijnko chojni la antsí tjete ke ijnko kolélo. Méxra nchoxon tsjinkitsani ijnko chojni kjónté ti ñao tok'éheni.

¹³Ndá ndáche ch'an ti nkexro níhi:

—Tjéntoá ti itjá.

Andá ti nkexro níhi la kjuendoá ti itja la tuénxín kuitohe jína, la tsjehe éxi ti jnko itja ch'an. ¹⁴Kjánhó ti sin fariseo la imá kónínkaon sin, la k'uaxrje sin ndója la kjuénkayáxin sin nkexrín ts'óná sin ti ch'in Jesús.

Ti nkexro kjueyá Díos sich'e ixra

¹⁵Andá ch'in Jesús kónohe ch'an nkexrín tjenkayáxin sin la sákjuixin ch'an ntiha, la nchónhña chojni chréhe ti jehe ch'an la kjuínchekitohe ch'an jína kaín ti sin níhi ¹⁶la k'uetoan ch'an kixin tsochronkahya sin nkexro ti jehe ch'an. ¹⁷Mé xikaha kóhen kixin xiteyá ti nkehe chrónka Isaías, ijnko nkexro k'uéchronka itén Díos ósé, ndáchro:

¹⁸*Tíhi nkexro t'aná ixra,

janhan kjuéyá ch'an,
la imá tjuahá ch'an la chàna
kixin itjen ch'an.

Janhan tsotjahá ch'an ti
nchakuená

la jehe ch'an tsochronka
ch'an ti itan tsaáxin chojni
kuenté chjasintajni.

¹⁹ Jehe ch'an la tsonínkakahña
ch'an la ko ts'óyakohña
ch'an,
la ninkexró tsienhña ti itén
ch'an ti ntja.

²⁰ Ts'óchjehinhña ch'an ti itji
tsíxrèya,
la tsók'ankahya ch'an ti xrohi
ó chjina ts'anaka sít'axrje
ihnchi,
hasta tsixrakájña ti ñao
ts'etöan ch'an.

²¹ La kaín chojni síñ chjasintajni
la tsitekaon sin ti jehe ch'an.

**Ti Jínahña t'etuehen Jesús,
ichro ti sin fariseo**

(Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

²² Ndá iso chojni kjuikohe
sin ch'in Jesús ijnko nkexro
t'ikohñña la ko nixjahya kixin
chóna nchakuén jínahña. Ndá
ch'in Jesús kjuínchekitöhe ch'an
jína, la tuénxín nixja la ko t'ikon
ti nkexro a. ²³ Ndá kaín chojni la
kjuanchankíhi kícho sin ndáchro
sin:

—¿Á jehya tíhi ti nkexro
ts'axrjeníxin David tjejóchóheni
itsi ní?

²⁴ *Ndá ti ó kuíhin ti sin fariseo
la ndáchro:

—Ti nkexro í, la takitsje ti
nchakuén jínahña kixin chóna
ti kjuachaxin kuèté Beelzebú, ti
Jínahña t'etuehen kaín ti jínahña.

²⁵ Ndá ti ó kónohe ch'in Jesús
ti nkehe tjenkayáxin sin, la
ndáchro ch'an:

—Ti nkoköahya tjenkayáxin
ti gobierno ndá tjañonko kícho
la ts'itjáña ti chjasén. La kjáxin
ti ijnko chjasin nkoköahya
tjenkayáxin o ti sin nkoköa nchia
nkokónhña tjenkayáxin sin, la
kjáxin xíkaha séhya ts'ejó sin,
ts'itjáña sin. ²⁶ Andá ti Satanás
chrókuakitsje ti jínahña la kjá í
chróchóntahya kjuachaxin naxa
chrók'uetöan. ²⁷ Andá ndáchro
kixin janhan takítsjexián ti
nchakuén jínahña kjuachaxien
Satanás. Andá ti xíkaha la,
¿nkexro chjéhe kjuachaxin ti sin
chréhe ti jahara kixin tjacha sin
tsakítsje sin ti nchakuén jínahña?
Jehe sin mé tjakoxin sin kixin
nduahya ti nkehe tjenkayáxinra.
²⁸ Andá janhan takítsjexián ti
nchakuén jínahña kjuachaxien
Nchakuén Díos, la tíha tjakoxin
kixin ti kjuachaxin kuèté Díos
la ó tjen ntihí.

²⁹ ¿Xá nkexrín chrók'uixehen
ijnko chojni ndöe ijnko nkexro
imá tsehe la ko jiehe, la
chrókuakitsje ti nkehe chóna?
¿Á jehya sao chrókjuinchenteto
sin ti nkexro a, ndá jína
chrókueé ti nkehe ní?

³⁰ *Ti nkexro titekakhñña ti
janhan la mé nínkakona la ko ti
nkexro tjinkakhñña ti janhan
mé tjinkákhñña ti ixrã it'ã.

³¹ Méxra tjonkara kixin Díos
tsjakjiin ti ijië tjasin chojni la ko
kaín nkehe jínahña nixja chojni,
kjánchó ti nkexro ts'ándaxínhin

ti Nchakuén Díos la xrokjuahya tsjliin ti ijié sin. ³² *La ko ti nkojín nkekro ts'ándaxihín ti Xjeen Díos k'óna Chojni la tsjliin ti ijié sin. Andá ti nkekro t'ándaxihín ti Nchakuén Díos, la í tsikondehña Díos ti jehe sin, la tsakjiinhña ch'an ti ijié sin ntihi chjasintajni la ko ti ó ñao tsjixixín.

Ti inta chrókjuatsqanxíni ti ito t'óna

(Lc. 6:43-45)

³³ *Ti inta jína la t'óna ito jína, andá ti jehya inta jína la t'ónahña ito jína. Méxra ti inta la chrókjuatsqanxíni ti ito t'óna. ³⁴ *Jahara tsík'axrjeníxinra konche. ¿Nkexrín chrónixjara ijnko nkehe jína ti jehya chojni jínara? Ti nkehe ndáchro asén chojni mé xikaha nixja. ³⁵ Ijnko chojni jína mé nixja ijnko nkehe jína kixin jína ti asén sin. Andá ijnko chojni tjenkayáxin nkehe jínahña la nixja ti nkehe jínahña tjenkayáxin kixin ti asén sin la jínahña. ³⁶ Kjánchó janhan ndáxrjan kixin ti ñao tsjixixín ti ó sinchekitoexín Díos ijié chojni, la ntiha ticháxin tsochronkani kaín ti nkehe nixjani ³⁷ kixin ti nkehe nixjani mé tsjakoxin á kjuasini ijié o náhí.

Tjinkaon sin tsjakoxin Jesús ijnko kjuaxroan

(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸ *Ndá iso ti sin fariseo la ko ti sin tjako ley mé ndáchro:

—Maestro, tjinkaoni ts'ikoni tsjakoxian ijnko kjuaxroan kixin tsoñoexíni nkekro ti jaha —ichro sin.

³⁹ *Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:

—Ti chojni tjenkayáxin nkehe jínahña la ko titekakonhña Díos mé tjanchia kixin chrókjuákoxian ijnko kjuaxroan ijié. Kjánchó tsjakoxinhña ninkehó kjuaxroan, jehó ti kjuaxroan kóhen Jonás, ti nkekro k'uéchronka itén Díos ósé. ⁴⁰ *Kixin éxi Jonás kjuák'e nkaya tsee ijnko koche ijié iní ñao la ko iní tie, mé xikaha tsjak'e nkaxehen tòye ti Xjeen Díos k'óna Chojni, iní ñao ko iní tie. ⁴¹ *Méxra ti ñao tsitoexín ijié chojni la ti sin chjasin Nínive la ts'aya sin, tsjanchia sin ijié kixin tsjasóte ti chojni síin ijié, kixin jehe sin la tuénxín kuítóhe sin ti ijié sin ti ó kuíhin sin ti itén Díos chrónka Jonás. Andá ijié itjen ijnko nkekro antsí chóna kjuachaxin ke Jonás. ⁴² *Kjixin ti reina tsíkjiixin nó Sur mé ts'aya tjan ti ñao a, la tsjanchia tjan

12:32: Lc. 12:10. 12:33: Mt. 7:20; Lc. 6:44. 12:34 a: Mt. 3:7; 23:33; Lc. 3:7; b: Mt. 15:18; Lc. 6:45. 12:38: Mt. 16:1; Mr. 8:11; Lc. 11:16. 12:39: Mt. 16:4; Mr. 8:12. 12:40: Jon. 1:17. 12:41: Jon. 3:5. 12:42: 1Rs. 10:1-10; 2Cr. 9:1-12.

ijie kixin tsjasóte sin, kixin jehe tjan ikjín kjuixín tjan kuíhin tjan ti kjuaxrexinkaon jína kjuako Salomón. Andá ijie itjen ijnko nkexro antsí nohe ke Salomón.

Ti ó ikjan ti nchakuén jínahña
(Lc. 11:24-26)

⁴³ Ti ó ijnko nchakuén jínahña t'axrjexín ijnko chojni, la sátji nteje ti nonte xámá xritjeyá nketí tsok'èxín. Andá ti t'itjahya nketí tsok'èxín, la ndáchro: ⁴⁴ “Ícha jína tsokjan ti nchia k'uaxrjéxian.” Andá ti ó ikjan la t'ikon éxi ijnko nchia tsíxéhe, tsíkótjójá la ko náxrjón tsjehe, ⁴⁵ andá ikjan sátjikakjín í yato nchakuén jínahña antsí jínahña ke ti jehe, la t'ixehen ti chojni, la ntiha titohe. Andá ti chojni la ikjan antsí náxrjónhña ich'e, tjasin ijie ke ti senó. Mé xikaha tsohen kaín ti chojni tjejó ijie, kixin titekakhñña sin la tjasin sin ijie.

Ti ññe la ko kicho Jesús
(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶ Andá naxa tjenixjehe ch'in Jesús ti chojni k'uejó ntiha, la kjuíji ti ññe ch'an la ko ti sin kicho ch'an. La ndója ó kuitohe sin la tjinkaon sin chrónixjehe sin ch'an. ⁴⁷ Ndá ijnko nkexro itjen ntiha chenka ti ch'in Jesús, ndáchro:

—Íná la ko kichua tjejó sin ndója la tjinkaon sin tsonixjaha sin.

⁴⁸ Andá ch'in Jesús kjuátehe, ndáchro:

—¿Xá nkexro ti naná la ko ti kíchina?

⁴⁹ Ndá kjuakoxin itja ch'an ti sin xriko ch'an la ndáchro ch'an:

—Ti sin i mé naná la ko kíchina. ⁵⁰ Kaín ti chojni nchexiteyá ti nkehe tjinkaon T'aná itjen nkaya nkajní mé tíha ti naná la ko kíchina —ichro ch'an.

Kjuíncheyóexin Jesús ijnko chojni t'enka nontee

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

13 ¹ Andá ti ñño a ch'in Jesús k'uaxrjexín ti nchia la sákjuí kjuák'etjaxin chrínta ndañao. ² *Ndá nchónhña chojni kóchjina ti itjen ch'an, la k'uit'ótjen ch'an ijnko ntabarco kjuák'etjaxin ch'an, la kaín ti chojni la chrínta ti ñnta ó k'uejó sin. ³ La itsjé nkehe kjuako ch'an kjuíncheyóexin ch'an, ndáchro ch'an:

—Ijnko chojni sákjuí t'enka nontee, ⁴ andá naxa itjen ch'an ntja la iso ti noatje la xèjin chrínta ntja ndá ikui koxroxle la kjónie va ti noa. ⁵ La iso ti noa mé k'uitjí chrík'á ixro, ndá tjoka k'uaña kixin ntiha la tsjéhya inche chóna, ⁶ la ti ó kjuiton ñño la chjánxin la xámá kixin nínkahya chóna nuée. ⁷ Andá íso ti noatje la k'uitjí chrík'á ntach'í la ntiha k'uaña ti ino,

kjánchó k'uánkí kjaxin ti ntach'i, la k'ónahña ti noa kixin tsíkjate^d ti ntach'i. ⁸Andá íso ti noa la k'uitjí ti inche jína, la k'óna jína. Iso ti ino la k'óna ciento, íso la sesenta la ko treinta ñeno noa. ⁹Ti nkexro tihin la chrókuihin jína —ichro ch'in Jesús.

Nkekuènté ncheyóexin Jesús

(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰Ndá ti sin k'uájiko ch'in Jesús mé kóchjina kjuanchankí, ndáchro:

—¿Nkekuènté kixin ti ó nixjehé ti chojni la ncheyóexian ijnko nkehe? —ichro sin.

¹¹Andá ch'in Jesús ndáchro:

—Jahara la Díos kjuajon kjuachaxin kixin tsonohara ti nkehe ninkexró noehña kuènté ti t'etoaxín Díos itjen nkaya nkajní. Andá jehe sin la náhí. ¹²*Ti nkexro chóna, la antsí ts'áyéhe kixin antsí tsochóna. Andá ti nkexro chónahya, la kjónté ti ntsíkoá chóna, la ts'axrjehe.

¹³Méxra ti ó nixjahá sin la ntayóaxián kixin jehe sin la kjónté tjejótsjehe sin la t'ikonhña sin, kjónté tjejótihin sin, la tienhña sin la ko tienxínhña sin. ¹⁴*Mé xikaha xiteyá ti nkehe chrónka Isaías, ti nkexro k'uéchronka itén Díos ósé, ndáchro:

Kjónté tjejotihínra la tsiénxinhñara,

kjónté tjejotsjehéra, la ts'ikonhñara.

¹⁵Kixin imá icha asén ti chojni chjasin i.

Chóna sin ndatsjon sin,

kjánchó t'ikjéhe sin, chóna sin ikon sin, kjánchó t'ikonhña sin,

Ti chrók'uikon sin

la ko chrókiénxín sin

la chrókjan sin ti itjén janhan, ndá janhan chrókjuintakitoha sin jína.

¹⁶*Kjánchó jahara la Díos kjuíncheñao ti jahara kixin tjejotsjehéra la t'ikonra la ko tihínra. ¹⁷Chaxín ndáxrjan kixin itsjé ti sin k'uéchronka itén Díos la ko ti sin jína mé tjinkaon sin chrók'uikon sin ti nkehe t'ikonra, la k'uíkonhña sin, la ko tjinkaon sin chrókuihin sin ti nkehe tjejotihínra, kjánchó kienhña sin.

Jesús chrónkaxín nkehe t'axrjexín ti itje k'uitsínka

(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

¹⁸Tihínra nkehe t'axrjexín ti nkexro sákjuik'enka nontee. ¹⁹Ti nkexro tihin ti itan kuènté ti kjuachaxin t'etoaxín Díos itjen nkaya nkajní ndá tienxínhña, la itsi ti jínahña la sinchek'itjáña ti itan jína kuíhin sin, mé tíha la éxi ti noatje k'uitsínka ntja.

²⁰Andá ti noatje k'uitsínka chrík'á ixro mé t'axrjexín ti

^d13:7 *Tsíkjate* fué cubierto por los espinos

13:12: Mt. 25:29; Mr. 4:25; Lc. 8:18; 19:26. 13:14: Is. 6:9, 10.

13:16: Lc. 10:23, 24.

nkexro tihin itén Díos la tjoka tóxrínhjn sin la imá chéhe sin, ²¹kjánchó nñkahya chóna nuèé, ndá ti ó itsi ijnko kjuaxikaon o kjuaxróxinhña kixin titekaon sin itén Díos, ndá tuénxín tsítóhe sin, í tsinkáchónkihya sin Díos. ²²Andá ti itje k'uitsínkak'á ntach'i mé t'axrjexín ti nkexro tihin ti itan jína, kjánchó naxa imá tóxakohen sin tsochóna sin kaín nkehe síñ chjasintajni la ko tjinkaon sin tsochóna sin itsjé chichaon. Kaín tíha mé t'inkákonhen ti nkehe kuíhin sin, landá tjinkíhya sin ti nkehe tjenkayáxin sin, ndá xikaha xitjahya sich'ehe sin Díos ixra. ²³Andá ti noatje k'uinka ti inche jína mé t'axrjexín ti nkexro tihin ti itén Díos la ko tienxín la jína ch'ehe ixra Díos. La ti chojni i, la éxi ti noatje, ijnko la k'óna ciento la ko íso la k'óna sesenta la ko treinta ñeno noa —mé xikaha ichro ch'in Jesús.

**Ti ika jehya jína k'uaña
chrík'á ti ino trigo**

²⁴Ndá ch'in Jesús kjuíncheyóexin ínaá ijnko nkehe, ndáchro:
—Ti kjuachaxin t'etoaxín Díos itjen nkaya nkajni mé yóhe ijnko nkexro k'uenká noatriga ti nontee. ²⁵Kjánchó ti ó k'uejójua sin la ikui ti nkexro nínkakohen ti jehe sin la k'uenkaxjan ti ika jehya jína chrík'á ti trigo landá sákjuí. ²⁶Andá ti ó k'uánkí ti ino trigo la

kjuankíxin sítiáe, la ntiha kjaxin k'uánkí ti ika jehya jína. ²⁷Ndá ti sin ch'exín xra mé sákjuichenka sin ti ch'in nontee, ndáchro sin: “¿Á jehya noatje jína kuènka ti nontaa ní? Andá ti xikaha la, ¿nketí kjuixín ti ka jehya jína, tsík'añá?”; ichro sin. ²⁸Ndá kjuátehe inché ti nonte, ndáchro: “Kjá ijnko ti chojni nínkakona kjuích'e tíhi”, ichro ch'an. Ndá ti sin ch'exín xra kjuanchankí ndáchro: “¿Á tjinkaoan kixin tsakítsjenkíni ti ika jehya jína ní?” ²⁹Ndá ti chojni nontee la ndáchro: “Náhi. Ti tsakítsjekíra ti ika jehya jína la kjá ts'axrjenkíkué kjaxin ti ino trigo. ³⁰Ícha jína títóhéra ts'ánkíkué ti ino trigo hasta ti ó tsotjájiani. Ndá tsétuahan iso ti sin ch'exín xra kixin tsakítsjenkí sin sao ti ika jehya jína la sinchenteto sin nkojnko manajo kixin tsoche, andá chr'exín tsoxrenájín ti noatriga ndá ts'inkachjina jína.”

**Ti tjeje mostaza
(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)**

³¹Ndá ch'in Jesús kjuíncheyóexin ijnko nkehe, ndáchro:
—Ti kjuachaxin t'etoaxín Díos mé yóhe éxi ijnko itje mostaza k'uenkaxin ijnko chojni nontee. ³²Andá ti itje la kjónté imá intsí la ti ó k'uaña ti inta mostaza la k'óna ijnko inta antsí ijié ke kaín ti íso nta la ti koxroxé la ch'éna va kaké va chrík'á ti inta.

^e 13:26 *sítia* crece y forma espiga

Ti nkehe t'ánkíxin niotja*(Lc. 13:20-21)*

³³Kjāxin kjuíncheyóexin ch'an ndáchro ch'an:

—Ti kjuachaxin t'etōaxín Díos mé yóhe éxi ti nkehe t'ánkíxin niotja. Kjuinkíkjaxín ijnko chojnichjin iní medida harina ndá k'uánkí ti ich'o.

Xiteyá ti nkehe chrónka itén Díos*(Mr. 4:33-34)*

³⁴Kaín tíhi níxja ch'in Jesús kjuíncheyóexin nkehe, andá ti ncheyóexinhña ch'an nkehe la ninkehó chrónkahya ch'an.

³⁵*Mé xíkaha xiteyá ti nkehe tsíchronka ti nkexro k'uéchronka itén Díos ósé ndáchro:

Tsoníxja iso nkehe la
sintayóaxián

la tsoxrjankaxian ti nkehe ómó itjen ninkexró noehña ndesi kjuích'éna Díos ti chjasintajni.

Ti nkehe t'axrjexín ti ika jehya jína la ko ti notrigo

³⁶Ndá ti ó kjuixin nixjehē ch'in Jesús kaín ti chojni k'uejó ntiha, ndá k'uíxehen ch'an nchia. La kóhchina ti sin k'uájiko ch'an, la ndáchro sin:

—Chronkaxian nkehe t'axrjexín ti ika jehya jína k'uánkíkué ti ino trigo ti nonte —ichro sin.

³⁷Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:

—Ti nkexro k'uenkā ti noa jína, mé ti Xjeen Díos k'óna Chojni.

³⁸Ti nonte mé ti chjasintajni.

Andá ti noa jína mé ti chojni chóna ti kjuachaxin kuèté Díos.

Andá ti ika jehya jína mé yóhe ti chojni t'etuehen ti Jínahña.

³⁹Ti nkexro nínkakona k'uenkā ti ika jehya jína, mé ti Jínahña. Andá

ti ó tsojtá sin ti noa mé ti tsjeje chjasintajni la ti sin tsojtá mé ti

sin ángel. ⁴⁰Mé xíkaha éxi ti ika jehya jína xrenájín kixin tsoche

mé xíkaha tsohen ti ó tsjeje chjasintajni.

⁴¹Andá ti Xjeen Díos k'óna Chojni mé tsochr'án

ti ángel kuèté kixin tsakítsjexín ti tjet'etōaxín Díos kaín ti chojni

tjachróe íso chojni tsjasin ijje la ko ti chojni ich'e nkehe jínahña.

⁴²La tsochr'án sátsji ti itja síin xrohi la ntiha tsotsjánka sin la

ko sinietaón sin ñeno sin. ⁴³Ndá kaín ti nkexro nchexiteyá ti

nkehe tjinkaon Díos, mé ts'ejó sin éxi ti ñao, ts'inkaséñaxín sin

ti t'etōaxín It'éni Díos. Ti nkexro tihin la chrókuihin jína —ichro

ch'in Jesús.

Ti nkehe tjete tjemá

⁴⁴Kjāxin ndáchro ch'an:

—Ti kjuachaxin t'etōaxín Díos mé yóhe éxi ijnko nkehe tjete

tjemá ijnko nonte. Ndá ijnko chojni k'uitja ti nkehe tjete la

kjuak'emā inaá. Ndá imá chéhe

sákjuí la kjuínčekji kaín ti nkehe chón̄ta ndá ikjan la k'uęna ti nonte a.

Ti ixrō perla tjete

⁴⁵ Kĵaxin ndáchro ch'an:

—Ti kjuachaxin t'etōaxín Díos mé kĵaxin yóĥe éxi ijnko nkexro xritjeyá ijnko xrō perla tjete sínkí. ⁴⁶ Ndá ti ó k'uitja ijnko ti ixrō imá tjete la sákjuí la kjuínčekji kaín ti nkehe chón̄ta ndá k'uęna ti xrō perla a.

Ti nchísén tséya sin koche

⁴⁷ La kĵaxin ndáchro ch'in

Jesús:

—Ti kjuachaxin t'etōaxín Díos mé yóĥe éxi ijnko nchísén t'enkí sin int̄a la itsé nchónh̄na koche. ⁴⁸ Ndá ti ó kaón va ti nchísén la takítsjenkí sin la tĵak'e sin chr̄nta ti int̄a, la ntiha t'ejótĵaxin sin t'íchéhe sin ti koche jína la t'enka sin ntaxra. Andá ti koche jehya jína la it'é sin. ⁴⁹ Mé xikaha tsohen ti ñao tsjixixín. Itsi ti sin ángel la tsakítsjekjan sin ti chojni jína la ko ti chojni kjuích'e nkehe jínah̄na. ⁵⁰ La tsochr'án sin ti chojni kjuích'e nkehe jínah̄na ti itĵa síin xrohi la ntiha tsotsjánka sin la ko sinietaón sin ñeno sin.

Ti nkehe nixin la ko ti nkehe ndaxin

⁵¹ Ndá ch'in Jesús kjuanchankíhi ti sin k'uájiko, ndáchro:

—¿Tiénxinra kaín ti nkehe kjuákua ní? —ichro ch'an.

Ndá kjuátēhe sin, ndáchro sin:

—Jeén, Ìnchéni —ichro sin.

⁵² Ndá ti kjuixixín la ndáchro ch'an:

—Ijnko maestro nohe kuènté ti ley la tienxín ti kjuachaxin t'etōaxín Díos mé yóĥe éxi ijnko ìnché nchia chón̄ta nkehe tjete tjeĥjina, la nohe tsakítsje ti nkehe nixin la ko ti nkehe ndaxin —ichro ch'in Jesús.

Jesús kjuák'e Nazaret

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

⁵³ Ndá ti ó kjuixin nixja ch'in Jesús, kjuíncheyóëxin itsjé nkehe, la sákjuixin ntiha.

⁵⁴ Sákjuí ch'an ti chjasén ch'an, Nazaret. Ndá ntiha kjuankíxin kjuako ch'an kjuák'e ch'an ti

nchia xrakuëxin ti sin judío. Ndá itsjé sin kuñhin sin ti nkehe tĵako ch'an la ndáchro sin:

—¿Xá nketí tsíxrakoĥe ti nkexro i, kixin imá nohe la ko nkexrín kixin tĵasin ch'an itsjé kjuaxroan iĵié? ⁵⁵ ¿Xá jehya tíhi ti xjeen ti carpintero, la ti ñné ch'an la xá jehya María it'in ní? La ko, ¿xá jehya ti kícho ch'an Santiago, José, Simón la ko Judas ní? ⁵⁶ Kĵaxin ti sin chjin, kícho ch'an la ntihi tĵejókoni sin. Ndá, ¿nkexrín kixin nohe ch'an kaín ti nkehe í?

⁵⁷ *Ndá xikaha itsjé ti sin k'uejó ntiha la tjinkakonh̄na sin

chrókuitekaon sin ti jehe ch'an.
Ndá ndáchro ch'an:

—Ijngo nkexro chronka itén Díos la nkuíxín tjikosáyehe sin, kjánchó ti sin chjasén ch'an la ko ti chojni ndoē ch'an la tjikosayéhya sin ti nkexro a —ichro ch'in Jesús.

⁵⁸Ndá xikaha tsjéhya kjuaxroan kjuakoxin ch'an ntiha kixin kuítékakonhña sin ti jehe ch'an.

Ik'uén Juan Bautista

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

14 ¹Andá ti ñao a, la ch'in Herodes, ti nkexro k'uetōan Galilea, mé kuíhin ch'an kuènté ti kjuaxroan kjuasin ch'in Jesús. ²Ndá nixjehe ch'an ti sin tjejóko ch'an, ndáchro ch'an:

—Tíha la kjá Juan Bautista tsíxechón kixin chóna kjuachaxin tjasin ti kjuaxroan a —ichro ch'in Herodes.

³*Herodes mé ti nkexro tsík'etōan kixin tsotsé sin ti ch'in Juan la sinchentetoxín sin cadena la tsjak'echjina. Mé xikaha kóhen kixin xikaha tsíkjanchia ti tjan Herodías, ichjién ti ch'in Felipe, savé ti ch'in Herodes. ⁴*Kixin ch'in Juan tsíndáchro: “Kohya kjuachaxin tsochonta ti tjan í, éxi ichjián.”

⁵Ndá ch'in Herodes tjinkaon chrók'óná ti ch'in Juan, kjánchó chrákonhen ch'an ti chojni kixin kaín sin la kjuíkosáyehe sin ti ch'in Juan kixin nixja ch'an itén Díos. ⁶Andá ti ñao kié ch'in Herodes, la

ti xjeen tjan Herodías mé ité tjan nkayakon ti sin kóchjina la imá kóxríhín ti ch'in Herodes nkexrín ité tjan. ⁷La ndáchro ch'an:

—Díos tetsjehe kixin tsotjahá kaín ti nkehe tsjanchia —ichro ch'an. ⁸Ndá sao kjuanchankíhi tjan ñné tjan, ndá ti ñné tjan ndáchro kixin tsoxranchia ikja ti ch'in Juan, ndá xikaha kjuanchia tjan, ndáchro tjan:

—Chjehéni ikja ti ch'in Juan Bautista tsjak'enkáya ijngo plato —ichro tjan.

⁹Ndá ti rey Herodes la imá k'uává ch'an kixin ó sao kjuínchenohe ch'an Díos kixin xikaha tsjajon ch'an ti nkehe tsjanchia tjan, la kuíhin kaín ti sin tsíkóchjina. Ndá kjónté k'uetōan ch'an kixin xikaha tsohen, ¹⁰la k'uetōan ch'an kixin tsochrijin ikja ti ch'in Juan techjína ndoēchjiso. ¹¹Ndá ti ó kjuíkao sin ti ikja ch'in Juan tjenkáya ijngo plato la kjuajon sin, kuákja ti tjan tjarisoá, ndá jehe tjan sákjuikehen tjan ti ñné tjan.

¹²Ndá ikjui ti sin k'uájiko ch'in Juan la kuakitsje sin ti cuerpo kuènté ch'an la kjuavá sin. Ndá ti ó kjuixin, la sákjuichenka sin ch'in Jesús ti nkehe kóhen.

In'ó mil chojni kjónie

(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

¹³Andá ti ó kuíhin ch'in Jesús kixin xikaha kóhen, la k'uit'ótjen ch'an jehó ch'an ijngo ntabarco

la sákjuí ch'an ijnko nonte kohya ninkexró. La ti ó kaín chojni kuíhin nketí itjen ch'an la k'uaxrjexín sin chjasén sin, la totó sin sákjuichréhe sin ch'an. ¹⁴Ndá ti k'uínkajinxin ch'in Jesús ti ntabarco, ndá k'uíkon ch'an kixin itsjé chojni k'uejó ntiha, la kuikonoéhe ch'an sin la kjuínchekitohe ch'an jína kaín ti sin níhi. ¹⁵Ndá ti ó kóndanonte, la ti sin k'uájiko ch'an la kóchjina, ndáchro:

—Ó kóndanonte la kohya nkehe chjinaxón ntihi. Ícha jína chrónixjehé sin kixin sáchrokjui sin ijnko chjasin chjinaxón, chrók'uena sin nkehe chrókjonie sin —ichro ti sin k'uájiko ch'an.

¹⁶Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:

—Náhi. Ticháxinhña sátsji sin. Jahara chjehéra sin nkehe sinie sin —ichro ch'an.

¹⁷Andá jehe sin kjuátehe sin, ndáchro sin:

—Ntihi la jehó chóntani in'ó niotja la ko yaá koche ó —ichro sin.

¹⁸Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Xrákoara ntihi ti nkehe.

¹⁹Ndá k'uetōan ch'an kixin kaín sin ts'ejótjaxin sin ti síin kaxi. Ndá kuákja ch'an ti niotja la ko ti koche la tsjehe ch'an nkajni la chjéhe ch'an Díos kjuasáya. Ndá kóchrít'ō ch'an ti niotja, la chjéhe ch'an ti sin k'uájiko ch'an, ndá jehe sin k'óxikeyehe sin nkojnko ti chojni síin ntiha. ²⁰La kaín sin

kjónie sin jína la kókjehe sin, la ti ó kjuixin kjónie sin, ndá ti sin k'uájiko ch'in Jesús la kjuenájín sin kaín ti tot'ō niotja tsíxehe la kaón teyóntaxra. ²¹Mé xíkaha kjónie in'ó mil chojnindoa, la ti síchjin la ko chájan la kuákjahya sin kuentá nkekjaín.

Jesús ixri chritaón ndañaó

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

²²Ndá chr'éxin k'uetuehen ch'in Jesús ti sin k'uájiko ch'an kixin tsit'ótjen sin ti ntabarco la ts'atsínka sin ti ijnko tóhe ndañaó. Andá jehe ch'an la ntahó kuitohe ch'an, nixjehe ch'an ti sin k'uejó ntiha. ²³Ndá ti ó kjuixin nixjehe ch'an kaín ti sin a, la chriin ch'an ijnko ijna jehó ch'an, kixin tsonixjehe ch'an Díos. La kjónté ó k'uíxin tie la jehó ch'in Jesús itjen ntiha. ²⁴La ti ntabarco la ó kjuíji nkosiñe ndañaó. La kjuankíxin chjéhe xrintō la s'fkjaminkí ti inta, t'itjatōn ti ntabarco la xitjahya itji. ²⁵Andá ti ó nandóye, la ch'in Jesús sákjuichréhe ch'an ti jehe sin. Totó ch'an tjitaón ch'an ti ndañaó kóchjina ch'an ti tjejó sin. ²⁶Landá ti ó k'uíkon ti sin k'uájiko ch'an kixin tetjitaón ch'an inta, la imá chrákon sin la k'óyako sin, ndáchro sin:

—¡Kjuachani! —ichro sin.

²⁷La ch'in Jesús tuénxín nixjehe ch'an sin, ndáchro ch'an: —Tóxakuanhñara. Janhan kjuihá, chrakonhñara —ichro ch'an.

²⁸Ndá ch'in Pedro ndáchro:
—Ìnchéni, ti chaxín jaha
la tétòan kixin tsjixíni tóténi
chritaón ìntà hasta ti itjen jaha
—ichro ch'an.

²⁹Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Xrákia.

Ndá ch'in Pedro tuénxín
k'uínkajìnxìn ch'an ti ntabarco, la
kjuankíxìn ikjuí ch'an chritaón ti
ndañao, sákjuí ch'an ti itjen ch'in
Jesús ³⁰Ndá xríngãhã kónohe
ch'an kixin imá chjéhe xrìntò la
síchriká ti ìntà, ndá imá chrákon
ch'an la kjuankíxìn k'uaniánkí
ch'an ìntà, la k'óyako ch'an,
k'uéya ch'an, ndáchro ch'an:

—Ìnchéni, nchekaáni! —ichro
ch'an.

³¹Ndá tuénxín itsé ch'in Jesús
itja ti ch'in Pedro la ndáchro
ch'an:

—¿Nkekuènté chaxínhã
titekaoan? ¿Nkekuènté
nkokòahya kjuénkayáxian?

³²La ti ó yóí sin k'ujít'ótjen sin
ti ntabarco la tuénxín k'uixratá
ti xrìntò. ³³La kaín ti sin tjejóyá
ti ntabarco la k'uejóxin sin
toch'in sin nkayakon ch'in Jesús
la ndáchro sin:

—Chaxín jaha ti Xjèen Díos
—ichro sin.

**Jesús kjuínchekitòhe jína ti
chojni níhi síin Genesaret**
(Mr. 6:53-56)

³⁴Ndá ti ó k'uatsínka sin ti
ndañao la kjuíji sin Genesaret.

³⁵Ndá ti chojni tjejó ntiha la
kjuátsoan sin kixin tíha la ch'in
Jesús, la tuénxín sákjuichronka
sin kuenté chjasin la ko ti
chjinaxón ntiha, la kaín sin
kjuíkəo sin chojni níhi ti itjen
ch'an. ³⁶La chrónoéhe sin
ch'an kixin chrókjuajon ch'an
kjuachaxin kixin, kjónté chrínta
ti iké ch'an ó, chrókúakóxin sin,
ndá kaín ti sin níhi kuákóxin ti
iké ch'an la kuitòhe sin jína.

Ti nkehe tókjitàxin chojni

(Mr. 7:1-23)

15 ¹Andá iso ti sin fariseo
la ko ti maestro tjako ley
tsíkjìxìn Jerusalén mé kóchjinehe
sin ch'in Jesús la kjuanchankí
sin, ndáchro sin:

²—¿Nkekuènté kixin ti
sin xrikoə la nchexitéyáhya
sin ti nkehe kjuako ti sin
k'uaxrjeníxini kixin t'óntihya sin
itja sin ti ó inie sin? —ichro ti
sin fariseo.

³Andá ch'in Jesús kjuanchankí,
ndáchro:

—¿Nkekuènté kixin kjaxinra
nchexitéyéhya ti nkehe
k'uetòan Díos?, landá antsí
nchexitéyára ti nkehe tsíchronka
ti sin tsík'axrjeníxinra. ⁴*Kixin
Díos la ndáchro: “Tjikosayéhéra
it'ára la ko ìnára”, “Ti nkexro
ts'ándaxínhìn it'é la ko ìñé la
its'en.” ⁵Andá jahara ndáchrora
kixin ti nkexro tsondáche
it'é la ko ìñé: “Í xrokjuahya

tsjinkĩtsani ti jaha kixin kaín ti nkehe chóntani chrókjuajoni la ó chjéheni Díos”,⁶ la í tsicháxinhña tsjinkĩtsa sin ti it'é sin la ko ti iñé sin. Ndá ti xíkaha ich'era la tito'héra ti nkehe k'uetōan Díos kixin titekáonra ti nkehe tsf'k'etōan ti sin tsf'axrjeníxinra.⁷ Jahara, chojni nkojinxónhña tjenkayáxin. Ndoá ndáchro Isafas:

⁸ *Ti chojni chjasin i la ir'ua sin ó ndáchro sin kixin tjikosáyehe sin ti janhan, andá ti asén sin la ikjín kuitōhe.

⁹ Méxra ó chónkó tjikosáyehe sin ti janhan kixin ti nkehe tjako sin la nkehe kuénté chjasintajni.

¹⁰ Ndá ch'in Jesús k'uéyehe ti chojni siín ntiha la ndáchro: —Chrokuihínra la ko chrókiénxinra. ¹¹ Ti nkehe inie chojni la jehya ijie tíha. Ti ijie la ti nkehe t'axrjexín asén chojni —ichro ch'an.

¹² Andá ti sin k'uájiko ch'in Jesús mé kóchjina la ndáchro: —¿Á noha kixin ti sin fariseo la kónínkaon sin ti kuíhin sin ti nkehe chronka ní?

¹³ Ndá kjuátēhe ch'an ndáchro ch'an:

—Kaín ti kayoa jehya T'aná itjen nkaya nkajní k'uēnkaxin, la ts'axrjenkíxin nuèéf. ¹⁴ *Méxra tito'héra sin. Jehe sin la ntakótán^f sin la t'etuehen sin íso ti sin

ntakótán. Andá ti ijnko ntakótán tjetaón ntia tjakohe íjnko ntakótán la yóí ts'ánótjēñá ijnko tōye —ichro ch'in Jesús.

¹⁵ Ndá ch'in Pedro ndáche ti ch'in Jesús:

—Chronkaxian nkehe t'axrjexín tíhi.

¹⁶ Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—¿Kjaxinra tiénxinhñara tíhi ní? ¹⁷ ¿Á tiénxinhñara kixin kaín ti nkehe inieni la sátji nkaya tseeni la chr'éxín ts'axrje ní?

¹⁸ *Andá ti nkehe t'axrjexín ir'ua chojni la t'axrjeníxin ndesi asén sin, la tíha mé tjasinxín chojni ijie. ¹⁹ Kixin nkaya asén chojni mé t'axrjexín ti nkehe jínahña tjenkayáxin chojni, ti t'óñá kícho, ti tjachehe kícho, ti chónata íjnko chojnichjin jehya ichjién, ti kjuachee, ti kjuach'ia, la ko ti t'ándaxíhin kícho chojni. ²⁰ Kaín tíha mé tjasixín chojni ijie. Andá ti nkehe sinie chojni, kjónté t'óntihya itja, la jehya ijie tíha —mé xíkaha ichro ch'in Jesús.

Ijnko tjan cananea kuitekaon

Jesús

(Mr. 7:24-30)

²¹ Ndá ch'in Jesús k'uaxrjexín ntiha la sákjuí ch'an nó chjasin Tiro la ko Sidón. ²² Ndá ijnko chojnichjin cananea kjuák'e chjinaxón ntiha, mé kóchjinehe tjan ti ch'in Jesús la itsen, ndáchro tjan:

^f 15:14 *ntakótán* t'ikohña sin ciego

15:8: Is. 29:13. 15:14: Lc. 6:39. 15:18: Mt. 12:34.

—Jaha, Xjeen David, t̄ikonoéhéni kixin ti xjeeni la níhi tjan, chón̄ta tjan ijnko nch̄akuén jínahña ncheníhi ti jehe tjan —ichro tjan.

²³Andá ch'in Jesús la kjuátehya ch'an. Andá ti sin k'uájiko ch'an la kóchjina sin, ndáchro sin kixin:

—Ndáche tjan sátsji tjan kixin tinkák'óyako tjan, chréhe tjan nótoni —ichro sin.

²⁴Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Díos la ichr'án ti janhan kixin tsjínk̄itsa jehó ti kolélo tsík'itjáña kuènté ti chjasin Israel —ichro ch'an.

²⁵Andá jehe tjan la kóchjina tjan, la kjuák'exín tjan toch'in tjan nkayakon ch'in Jesús, la ndáchro tjan:

—¿Tjink̄itsani!

²⁶Andá ch'in Jesús kjuátehe, ndáchro:

—Jehya jína chrókuakítsjaha ti niot̄ja ijnko xjan ndá chrót̄jaha ti konj̄a chrókjonie —ichro ch'an.

²⁷Andá jehe tjan ndáchro tjan:

—Chaxín tíha, kjánchó, ti konj̄a la kjónté inie va ti nkehe tot'ó xèjinxín ti mesa kuènté ti ìnché va —ichro tjan.

²⁸Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Jaha la chaxín titekaoan ti janhan. Ti nkehe tjanchia la tsoxiteyá —ichro ch'an.

La tuénxín kuit̄ohe jína ti xjeen tjan.

**Jesús kjuínchekit̄ohe
jína itsjé chojni**

²⁹Ndá ch'in Jesús sákjuixin ntiha la kjuíji ch'an chrínta

ndáñao Galilea. La chr̄iin ch'an ijnko ijna la ntiha kjuák'etjaxin ch'an. ³⁰Ndá nchónhña chojni kóchjina ti itjen ch'an kjuik̄ao sin chojni xitjahya itji, chojni t'íkonhña, chojni nixjahya, chojni tsíxénká la ko kaín íso s̄iníhi, la ch'in Jesús kjuínchekit̄ohe ch'an jína. ³¹La kaín chojni imá chrákon sin ti ó k'uík̄on sin kixin ti sin k'uénixjahya la ó nixja sin, ti sin tsíxénká la ó tsík̄it̄ohe sin jína, ti sin xitjahya itji la ó itji sin la ko ti sin kuék'íkonhña la ó t'íkon sin. Ndá kjuank̄ixin chjéhe sin kjuasáya ti Díos kuènté ti sin Israel.

**Jesús kjuínchekjinie noó mil
chojni**

(Mr. 8:1-10)

³²Ndá k'uéyehe ch'in Jesús ti sin k'uájiko la ndáche:

—Imá t̄ikonóaha ti chojni i, kixin ó iní ñao tjejókoni sin la chóntahya sin nkehe sinie sin. Tjink̄akonhña tsétuanhan sin sátsji sin ti naxa kjoniehña sin; ti náhí la nt̄ia ó ts'áñátexin sin kjinta —ichro ch'an.

³³Ndá ndáchro ti sin k'uájiko ch'an:

—Jaha la ó noha kixin nteje tjejóni, la kohya nkehe tsochjéheni kaín ti chojni i —ichro sin.

³⁴Ndá ch'in Jesús kjuanchankí, ndáchro:

—¿Nkekj̄ain niot̄ja chontara? —ichro ch'an.

Ndá ndáchro sin:

—Jehó yato niotja la ko iso koche ntsíntsi ó chóntani.

³⁵Ndá ch'in Jesús k'uetoan kixin kaín chojni ts'ixitjaxin nonte. ³⁶Ndá kuákja ch'an ti yato niotja la ko ti koche ntsíntsi la chjéhe ch'an Díos kjuasáya. La kóchrít'o ch'an ti niotja la k'uetuehen ch'an ti sin k'uájiko ch'an kixin ts'óxikehe sin ti niotja la ko ti koche kaín ti chojni síin ntiha, kixin sinie sin. ³⁷La kaín sin kjónie sin la kókjehe sin, ndá ti ó kjuixin la ti sin k'uájiko ch'in Jesús kjuenájín sin tot'o ti nkehe tsíxehe la kaón yato ntaxra. ³⁸Ti chojni kjónie mé noó mil chojnindoa. La kuákjahya sin kuentá nkekjaín ti chojnichjin la ko chájan. ³⁹Ndá ti ó kjuixin la ch'in Jesús nixjehe sin la sákjuí sin, ndá k'uit'ótjen ch'an ijnko ntabarco la sákjuí ch'an nó Magdala.

Tjanchia sin ijnko kjuaxroan ts'ikon sin

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

16 ¹*Andá iso ti sin fariseo la ko ti sin saduceo mé kuitsjehe sin ch'in Jesús, kixin tjinkaon sin chrókjuachaxin sin ch'an la kjuanchia sin kixin chrókjuakoxin ch'an ijnko kjuaxroan ijie kixin tsohohe sin á chaxín tsíkixin ch'an ti itjen Díos. ²Andá ch'in Jesús, ndáchro: —Ti ó ndá kójín la kontara nkajní la ndáchrora kixin itsi

ijnko ñao jína kixin ti nkajní la kjátse tsjehe. ³La ti ó nchítjen la kontara nkajní la ndáchrora kixin ijie la ts'aniá ichrin kixin kjátse tsjehe ti nkajní la ko tjenkáya itji. Ndá xíkaha ti ó nohara nkehe tsohen kixin tjátsoanra ti nkehe síin nkajní, la nkekuènté tjátsoanhñara ti nkehe sítóhen ijie. ⁴*Ti chojni tjenkayáxin nkehe jínahña la ko ti chojni titekakonhña la tjanchia ijnko kjuaxroan ijie ts'ikon. Kjánchó jehó ti nkehe kóhen ch'in Jonás ó tsjákohá sin —ichro ch'in Jesús.

Ndá kuitohe ch'an sin la sákjuí ch'an.

Ti nkehe tjako ti sin fariseo

(Mr. 8:14-21)

⁵Ti sin k'uájiko ch'in Jesús mé k'uatsínka sin tóhe ndañao la tsík'itjáñehen sin tsíkjikohya sin niotja. ⁶*Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Chrokóxakohanra chrókuákjáhyara ti nkehe t'ánkíxin niotja kuènté ti sin fariseo la ko ti sin saduceo.

⁷Ndá ti sin k'uájiko ch'an mé ikjo kícho sin, ndáchro sin:

—¿Á xíkaha ichro ch'an kixin tsíkjikohyani niotja ní?

⁸Ndá ch'in Jesús kónohe kixin xíkaha ikjo kícho sin, la ndáchro ch'an:

—¿Nkekuènté itjóra kichuara ndáchrora kixin chontahyara

niotja? Jahara la chaxínhña titekaonra ti janhan. ^{9*}¿Á naxa tiénxinhñara ní? ¿Á xráxinkákonhñara ti in'ó niotja kjónie in'ó mil chojni la ko nkejaín ntaxra kjuénájindra ti nkehe xehe ní? ^{10*}La ko, ¿xá xráxinkákonhñara ti yato niotja xikayehe kjónie noó mil chojni la ko á xráxinkákonhñara nkejaín ntaxra kjuénájindra ti nkehe xehe ní? ¹¹Andá, ¿nkekuèté tiénxinhñara kixin janhan la jehya kuèté ti niotja tjénixja ti ó ndáxrjan kixin chrókóxakohanra chrókuákjáhyara ti nkehe t'ánkíxin niotja kuèté ti sin fariseo la ko ti sin saduceo? —ichro ch'an.

¹²Ndá kienxín sin kixin nixjahya ch'an kuèté ti nkehe t'ánkíxin niotja. Náhí. Nixja ch'an kixin chrókóxakohen sin kixin chrókuúich'yehya ti nkehe tjako ti sin fariseo la ko ti sin saduceo ti jehe sin.

Chrónka Pedro kixin Jesús mé ti Cristo

(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

¹³Ndá ti ó kjuíji ch'in Jesús chjina ti chjasin Cesarea Filipino ndá kjuanchankíhi ch'an ti sin k'uájiko ch'an, ndáchro ch'an:

—Nkehe itjo sin, ¿nkexro ti Xjeen Díos k'óna Chojni? —ichro ch'an.

¹⁴*Ndá jehe sin kjuátehe sin ndáchro sin:

—Iso sin la ndáchro kixin ch'in Juan Bautista. Iso sin la ndáchro kixin ch'in Elías. Andá iso sin la ndáchro kixin ch'in Jeremías o íjnko nkexro k'uéchronka itén Díos ósé —ichro sin.

¹⁵Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Andá jahara, ¿nkehe ichrora, nkexro ti janhan? —ichro ch'an.

¹⁶*Andá ch'in Simón Pedro kjuátehe ndáchro:

—Jaha mé ti Cristo ti Xjeen Díos tjechón —ichro ch'an.

¹⁷Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:

—Díos sincheñao ti jaha, Simón xjeen Jonás, kixin nijnko chojni kjuakoha tíha. Jehó T'aná itjen nkaya nkajní mé kjuakoha.

¹⁸Méxra ndáxrjan kixin jaha mé Pedro mé t'axrjexín kixin tíha íjnko “ixro”, la chrítaón ti ixro mé sít'ána ti nínko kuéntana, la ti kjuachaxin kuèté ti kjuach'én⁸ la tsjachahya sinchek'itjáña. ¹⁹*La tsotjahá ti llave kuèté ti kjuachaxin nkaya nkajní, la kaín ti nkehe tsjájonhña kjuachaxin tsohen chjasintajni la kjaxin nkaya nkajní tsochóntahya kjuachaxin tsohen. Andá kaín ti nkehe tsjánjua kjuachaxin tsohen ntihi chjasintajni la kjaxin nkaya nkajní síin kjuachaxin tsohen.

⁸ 16:18 kjuach'én muerte

16:9: Mt. 14:17-21. 16:10: Mt. 15:34-38. 16:14: Mt. 14:1, 2; Mr. 6:14, 15; Lc. 9:7, 8. 16:16: Jn. 6:68, 69. 16:19: Mt. 18:18; Jn. 20:23.

²⁰Ndá ti ó kjuixin la ch'in Jesús k'uętuehen ti sin k'uájiko kixin tsochenkahya ninkexró kixin jehe ch'an mé ti Cristo.

Jesús chrónka kixin its'en
(Mr. 8:31—9:1; Lc. 9:22-27)

²¹Ndá ch'in Jesús kjuankíxin chenka ti sin k'uájiko kixin ticháxin sátsji ch'an Jerusalén la ntiha ti sin t'ętoan kuénté nınko la ko ti sin nchat'á tjetooan la ko ti sin tjako ley mé sinchekjasóte sin ti jehe ch'an. La chrónka ch'an kixin ts'óná sin ch'an, kjánchó nıxin ñao la tsoxechón ch'an. ²²Andá ch'in Pedro mé kuakitsjentá ch'an ti ch'in Jesús, la ndáchro ch'an:

—Díos tsjajonhña kjuachaxin kixin xıkaha tsohan, İnchéni, kixin jaha la xitjahya tsjasóte —ichro ch'in Pedro.

²³Andá ch'in Jesús kuinkátjía la ndáche ti ch'in Pedro:

—Sátjixian ntihi, Satanás. Tjiatehya ti nkehe tsona. Jaha la tjinkaooan chrók'uinkakohén ti nkehe tjinkaooan Díos la tjenkayáxin hña éxi tjenkayáxin Díos kixin tjenkayáxian éxi tjenkayáxin chojni ó —ichro ch'in Jesús.

²⁴*Ndá ch'in Jesús nixjehe ıso ti sin k'uájiko, la ndáchro:

—Ti nkojinra tjinkáonra tsochrehéra ti janhan la ticháxin tsıtohéra kaın ti nkehe tjaké

asánra, la tsamára ti ntacruz kuéntára, ndá tsochrehéra ti janhan. ²⁵*Kixin ti nkexro tjinkaooan sinchekaá asén la sinchek'itjáña sin. Andá ti nkexro hasta chrókjuinçek'itjáña asén kixin tinkáchónki ti janhan mé tsaá sin. ²⁶¿Nke tsohen chrókjuachara chróchontara kaın ti nkehe síın chjasintajni, ndá chrókjuinçek'itjáñara ti kjuachón? ¿O nkehe chrókjuenkara kixin chróchontara ti kjuachón?

²⁷*Kixin ti Xjeen Díos k'óna Chojni mé tsıkao ch'an ti kjuachaxin ijié kuénté It'é ch'an itjen nkaya nkajni la tsıkao ch'an kaın ti sin ángel la tsjenkehe ch'an nkojnko chojni éxi ti ixra kjuích'e sin. ²⁸Chaxın ndáxrjan kixin nkojinra tjejora ntihi la naxa ts'enhñara ts'ikonjñara ti kjuachaxin chóna ti Xjeen Díos k'óna Chojni ti ó tsıkao ch'an ti kjuachaxin ijié kuénté ch'an —ichro ch'in Jesús.

K'uıxıtoxın nkexrın tsjehe
Jesús

(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

17 ¹Ndá injon ñao chr'éxin, la ch'in Jesús sákjuıko ti ch'in Pedro, Jacobo la ko ti kicho ch'an Juan, chritaón ijnko ijna imá noi. ²Andá ntiha la k'uıkon sin kixin k'uıxıtoxın nkexrın tsjehe ch'in Jesús. Ti nkayakon

© 1996 David C. Cook

*Ti k'uixinki nkexrín tsjehe ch'in Jesús
(Mt. 17:3)*

ch'an la imá tjákini éxi ti ñao la ti iké ch'an la kótjóá éxi ijnko xrohi t'inkaséña. ³La xrínahña k'uíkon sin kixin ntiha itjen Moisés la ko Elías tzejótjo sin ti ch'in Jesús.

⁴Ndá ch'in Pedro ndáche ti ch'in Jesús:

—Ínchéni, jína kixin tzejóni ntihi. Ti tjinkaoan la sich'énani iy'á its'uan, ijnko kuèntá la ijnko kuènté Moisés la ijnko kuènté Elías —ichro ch'an.

⁵*Andá *naxa* tenixja ch'in Pedro, la ikui ijnko itji imá tjákini chritaón ti ijná tzejó sin. La chríkjan ti itji mé kuíhin sin itén ijnko nkexro níxja, ndáchro:

—Tíhi mé xjana. Imá tjuaha la ko chàna kixin itjen ch'an. Tihínra ti nkehe tjako ch'an.

⁶Ndá ti ó kuíhin ti sin k'uájiko ch'in Jesús xíkaha. La xrakjaniani sin nonte kixin imá chrakon sin. ⁷Andá kóchjina ch'in Jesús ti tzejó sin la kuákóxin ch'an ti jehe sin la ndáchro ch'an:

—Chrakonhñara, t'àyára.

⁸La ti ó tsjehe sin la í kohya ninkexró. Jehó ch'in Jesús itjen.

⁹Ndá ti ó k'uínkajinxin sin ti ijná la ch'in Jesús k'uetoan, ndáchro:

—Ninkexró chenkahyara ti nkehe k'uíkonra hasta

17:5 a: Gn. 22:2; Sal. 2:7; Is. 42:1; Mt. 3:17; 12:18; Mr. 1:11; Lc. 3:22; b: Dt. 18:15. 17:5: 2Pe. 1:17, 18.

tsoxechónjña ti Xjeen Díos k'óna Chojni —ichro ch'an.

¹⁰ *Ndá ti sin k'uájiko ch'an mé kjuanchankí sin, ndáchro sin:

—¿Nkekuènté ndáchro ti sin tjako ley kixin saó itsi Elías ndá chr'éxín itsi ti nkexro tsaáxini? —ichro sin.

¹¹ Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:

—Chaxín tíha, saó itsi Elías kixin tsjasyóxin ch'an kaín nkehe. ¹² *Kjánchó ndáxrjan kixin Elías la chaxín ó ikui la kjuátsoanhña sin, la kjuínchekjasóte sin ch'an éxi kóxríhjn sin. Mé xíkaha sinchekjasóte sin ti Xjeen Díos k'óna Chojni kjaxin —ichro ch'in Jesús.

¹³ Ndá xíkaha kienxín ti sin k'uájiko ch'an kixin nixja ch'an kuènté ti ch'in Juan Bautista.

Jesús kjuínchekitohe jína ijnko xjan chóna nchakuén jínahña
(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Ndá ti ó kjuíji sin ti síin itsjé chojni la kóchjina ijnko nkexro ti itjen ch'in Jesús la kjuák'exín toch'in la ndáchro:

¹⁵ —Tíkonoéhéni, tjinkítsa ti xjeeni kixin níhi ch'an, t'aniáte ch'an. Nchónhña vece la titsínkate ch'an xrohi la o titsínkankí ch'an intá. ¹⁶ Ndá k'uinkakian ch'an ntihi la ti sin xrikqa la kjuachahya sin kjuínchekitohe sin jína.

¹⁷ Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:

—Jahara la chaxínhña titekáonra ti janhan la kó nduáhya tjéncayáxinra. ¿Xá hasta nkesá tjinkáonra ts'ejóni? ¿Hasta nkesá tsjak'é tsjákohára? Xrákoana ti xjan —ichro ch'an.

¹⁸ Ndá k'uetuēhen ch'an ti nchakuén jínahña la ti nchakuén jínahña la tuénxín k'uaxrjexín ti chájan la kuítóhe ch'an jína.

¹⁹ Ndá ti ó kjuixin sákjuí ti chojni, la kóchjina ti sin k'uájiko ch'an, la kjuanchankí sin, ndáchro sin:

—¿Nkekuènté kixin jeheni la kjuachahyani kuakitsjeni ti nchakuén ti jínahña? —ichro sin.

²⁰ *Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Jahara la kjuáchahyara kuakítsjera ti nchakuén jínahña kixin kanhño titekáonra ti janhan. Chaxín ndáxrjan kixin ti chrókuitekáonra ti janhan, kjónté intsíkoá éxi ijnko itje mostaza, la chróndáchera ti ijna í: “Sátjixian ntihi la sáchrókjuí.” Mé xíkaha kaín nkehe chrókjuachara chrókjuich'era ti chaxín chrókuitekáonra ti janhan. ²¹ Méxra ti tsakítsjera ijnko nchakuén jínahña la ticháxin tsonixjehéra Díos la sintehyara.

Jesús chronka inaá kixin its'en
(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²² Naxa nkokoqa ixri sin Galilea la ndáchro ch'in Jesús:

—Ti Xjeen Díos k'óna Chojni mé tsotsé sin la ko tsjikaán sin ti síin ti chojni t'etōan, la sinchekjasóte sin ch'an ²³la ko ts'óná sin ch'an. Kjánchó nixin ñao la tsoxechón ch'an inaá —ichro ch'in Jesús.

Ndá ti ó kuíhin ti sin k'uájiko ch'an la imá k'uává sin.

Jesús kjuenkā ti nkehe kjuanchia sin kuèté n̄nko

²⁴*Ndá ti ó kjuíji ch'in Jesús la ko ti sin k'uájiko ch'an Capernaum la ti sin nchekjènkī kuèté n̄nko mé kóchjinehe sin ti ch'in Pedro la kjuanchankí sin:

—Ti maestro kuèntá la, ¿á tjenkaha ch'an ti nkehe tjanchia ti sin nchekjènkī kuèté n̄nko ní? —ichro sin.

²⁵Ndá kjuátehe ch'in Pedro, ndáchro:

—Jeén, tjenka ch'an.

Ndá k'uíxehen ch'an ti nchia tjejó ti íso sin la ch'in Jesús saó kjuanchankí, ndáchro:

—¿Jaha Simón, nkechrúa?

¿Nkexro tjenka ti nkehe tjanchia ti sin t'etōan ntihi chjasintajni, á ti chojni chjasin ní o á ti sin t̄ix̄in ókjé nketí? —ichro ch'in Jesús.

²⁶Ndá kjuátehe ch'in Pedro, ndáchro:

—Ti sin t̄ix̄in ókjé —ichro ch'an.

Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Ti x̄ikaha, la ti sin chjasén ntihi la ticháxinhña

tjenka. ²⁷Kjánchó janhan la t̄j̄nkakonhña tsonínkaon chojni ntihi. Méxra sátjia ti ndañaó sátjikōa ti ichjōn chóna gancho tsexian koche la ntiha ité ti chjōn chrínkī ti ndañaó. Ndá ti koche saoxín tsotsé la takítjehé ti ir'ua va la ts'itja ijnko chichaon. Tíha la tsjacha tsjènka kaín ti t̄j̄sikáhan sin la ko ti t̄j̄sikéhén sin —ichro ch'in Jesús.

¿Nkexro ti antsí tjeōan?

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

18 ¹*Andá ti ñao a, ti sin k'uájiko ch'in Jesús mé kóchjinehe sin ch'an la kjuanchankí sin, ndáchro sin:

—¿Nkexro ti antsí tjeōan ti t'etōaxín Díos nkaya nkajní? —ichro sin.

²Ndá ch'in Jesús k'uéyehē ijnko chájan la kjuák'e nkosiñe ti tjejó sin, ³*la ndáchro:

—Chaxín ndáxrjan kixin ti ts'ónahñara éxi ijnko chájan la xitjahya ts'ixehénra ti t'etōaxín Díos itjen nkaya nkajní. ⁴Méxra ti nkojinra tsohnkehýara éxi ti chájan i, la antsí tsotjetoanra nkaya nkajní. ⁵La ti nkexro t'áyehē ijnko chájan kixin tinkáchónki ti janhan la éxi chrók'uáyehē sin ti janhan.

Ti chojni tjasin ijie mé tsjasóte

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

⁶Kjánchó ti nkexro tsjachrōe ijnko ti chájan intsí tinkáchónki

ti janhan kixin tsjasin ijie la ícha jína chrókjuincheteyá sin ijnko xrochre iye ndá chrókjuakánki sin ndañao ninka. 7Itsé ti nkehe síin chjasintajni la tjachroé chojni kixin tsitekakuenhña sin Díos. Kjánchó nóa ti nkexro tjasin ti nkehe tsjasixín chojni ijie.

8*⁷Méxra ti itjá o totá tjásixián ijie, la ícha jína chrókóchrínjña chrók'ué ikjín. Ícha jína chróchónta ti kjuachón nkochrín, kjónté it'o itjá o it'o totá ó chróchónta, ke ti yóí itjá o yóí totá ndá sátsjia ti síche xrohi nkochrín ts'ankahya. 9*⁸Andá ti ikuan tjásixian ijie la ícha jína chrókuakitsjenkía chrók'ué ikjín. Ícha jína kjónté ijnko ikuan chróchónta la chróchónta ti kjuachón, ke ti yóí ikuan chróchónta ndá sáchrókjuia ti síin xrohi nkochrín ts'ankahya.

Kjuíncheyóexin Jesús ijnko kolélo tsik'itjáña
(Lc. 15:3-7)

10*⁹Chrokjuénkayáxinhñara kixin ijnko xjantsí la kanhño tjetoan. Kixin chaxín ndáxrjan kixin nkaya nkajni la ti sin ángel kuènté ti xjan ntsíntí la nkochrín tjejó sin ti itjen T'aná nkaya nkajni. 11Ti Xjeen Díos k'óna Chojni la ikui kixin sinchekaá ti nkexro xrichroe.

12'¿Jahara, nkechrora? Ti ijnko chojni chóna ciento kolélo

ndá chrókjuinchek'itjáña ch'an ijnko va, la, ¿á chrókuíttoehya ch'an ti noventa y nueve va ti ijna ndá sáchrókjuikjeyá ch'an ti ijnko va k'uitjáña, ní? 13Andá ti chrókjuacha ch'an chrók'uitja ch'an ti ijnko va la antsí chrókóchéhe ch'an kixin k'uitja ti kolélo, andá kanhño chrókóchéhe ch'an kixin tjejó ti noventa y nueve va kjuíchròehya. 14Mé xikaha kjaxin ti It'éni itjen nkaya nkajni la tjinkaon ch'an kixin chrók'uitjáñahña ninkexró, kjónté ijnko chojni kanhño tjetoan.

Chrok'uitjáñahanra ti ijie kjuasihanra ijnko nkexro
(Lc. 17:3)

15*¹⁰Ti ijnko kichuara chrókjuit'ahara nkojín nkehe jínahña la jahóra chrónixjehéra la chrókjuínchexrínkáonra ch'an ti nkehe nduáhya kjuích'e ch'an. Andá ti chrókjuachara chrónixjehéra ti kichuara la í kohya kjuanínkaon. 16*¹¹Andá ti tahya ch'an kuentá ti nkehe ichrora la ndáchera ijnko o yaá sin tjikoqara kixin tsihin sin á chaxín titekakhñña ch'an. 17Andá ti kjónté xikaha ndá naxa tsitekakhñña ch'an, la chen kara ti sin tónkotsékoára nínko nkehe ti sin ijie kjuasin ch'an, andá ti naxa tsitekakuenhña ch'an ti sin

tónkotsé la chrók'uíkonra ch'an éxi ijnko chojni tinkáchónkihya Díos o éxi ijnko chojni nchekjènkj.

¹⁸ *Chaxín ndáxrjan kixin ti tsjájónhñara kjuachaxin tsohen nkojín nkehe ntihi chjasintajni la kjaxin nkaya nkajní tsjajonhña Díos kjuachaxin, la ti nkehe tsjájónra kjuachaxin tsohen ntihi chjasintajni la kjaxin nkaya nkajní tsjajon Díos kjuachaxin tsohen.

¹⁹ *Kjaxin ndáxrjan kixin ti yaára ntihi chjasintajni nkokoa tsjenkayáxinra kixin tjanchehéra Díos ijnko nkehe tjinkáonra la jehe ch'an tsjajon ch'an. ²⁰ Kixin ti tjejó yaá o iy'á chojni nkokoa tsonkotséxin sin niná la janhan tsjak'é nkosíne ti tjejó sin.

²¹ *Ndá kóchjina ch'in Pedro la kjuanchankí, ndáchro:

—Inchéni, ¿nkekjaín vece chrók'uitjáneheni ti ijie kjuasin ijnko kíchóni? ¿Á yato vece ó ní? —ichro ch'an.

²² *Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:

—Náhí, jehya yato vece ó, hasta setenta vece yato.

Ti yaá chojni síkán

²³ *Ti kjuachaxin kuénté Díos la yóhe éxi ijnko rey tjinkaon tsjendoá kuentá kuénté ti sin ch'ehe ixra. ²⁴ Ndá ti ó kjuankíxin ch'an kuakaxin ch'an kuentá, la kjuikao sin ijnko nkexro síká nchónhña millones chichaon.

²⁵ Andá ti ch'in a mé chóntahya chichaon tsjenkehe ti rey la ti rey la k'uetqan kixin tsoxi ti nkexro a la ko ti ichjién ch'an la ko ti xjeen ch'an la kjaxin kaín ti nkehe kuénté ch'an ndá xikaha tsoxenkaín kaín ti síká ch'an.

²⁶ Andá ti nkexro a, la kjuák'exín toch'in nkayakon ti rey la chrónò, ndáchro: “Tikonoéhéni, kjónté kjaxon la tsjenkahani kaín ti síkáhani.” ²⁷ Andá ti rey la kuikonoéhe ti nkexro a, la kjónté itsjé síká, la kuítóhe ch'an sákjuí.

²⁸ Andá ti ó sákjuí ch'an, la xéta ch'an ijnko ti nkexro ch'eko ch'an ixra, la kjaxin síkéhe ti jehe ch'an ciento denario. La tsénkíhi ch'an isin ti nkexro a, la ndáche ch'an:

“Tsjénkana ti nkehe síká ní o náhí”, ichro ch'an. ²⁹ Andá ti ch'in la kjuák'exín toch'in nkayakon ti jehe ch'an la chrónò ch'an, ndáchro ch'an: “Tikonoéhéni, kjónté kjaxon la tsjenkahani kaín ti chichaon síkáhani”, ichro ch'an.

³⁰ Andá ti nkexro a la kuikonoéhña ti nkexro a. La k'uetqan ch'an kixin ts'echjina ti nkexro a hasta tsjixinjña tsjenka kaín ti nkehe síká. ³¹ Andá iso ti sin ch'exín ixra k'uíkon sin xikaha, la imá kóxakohen sin la sákjuichenka sin ti lamoé sin nkexrín kóhen ti nkexro síká. ³² Andá ti lamo mé k'uetqan tsjik'éyehé sin ti nkexro a ndá ndáche ch'an: “Imá jínahña tjénkayáxian jaha. Janhan la k'uitjáhana ti nkehe tjasikána

kixin chrónòa. ³³Andá jaha la, ¿nkekuènté kuikonoéhña ti nkexro choxián éxi janhan kuikonoáha?”, ichro ti lamo. ³⁴Ndá imá kónínkaon ch'an la k'uetōan ch'an kixin tsjasóte ti ch'in a, hasta tsjixinjña tsjenka kaín ti nkehe síká.

³⁵Andá ch'in Jesús naxa ndáchro:

—Mé xikaha sit'ahara T'aná itjen nkaya nkajní ti kaínhña asánra ts'itjáñahanra ti ijie tjasinhara nkojín kichuara —ichro ch'in Jesús.

Jesús kjuako kuènté ti t'itjíhi kícho chojni

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

19 ¹Andá ti ó kjuixin nixja ch'in Jesús kaín tíha, ndá sákjuixin ch'an Galilea la kjuíji ch'an Judea tóhe ti ndarío Jordán. ²La itsjé chojni chréhe sin ch'an. La ntiha kjuínchekitohe ch'an jína kaín ti chojni níhi.

³Andá iso ti sin fariseo mé kóchjina sin, kjuanchankí sin nkehe kixin tsotsjehe sin nkexrín tsjatēhe ch'in Jesús, mé ndáchro sin:

—¿Á síin kjuachaxin tsjákehe ijnko chojni ti ichjién kjónté chóntahya ijie ní? —ichro sin.

⁴*Ndá kjuátēhe ch'in Jesús, ndáchro:

—¿Á kjuínchekuáxinhñara ti xroon itén Díos ndáchro kixin

ti nkexro kjuích'éna kaín chojni síin chjasintajni ti xránkíxixín, la ti nkexro a mé “kjuích'éna ch'an chojnindoa la ko chojnichjin”?

⁵*La ko ndáchro xroon: “Ti chojnindoa la tsítóhe it'é la ko ñé la tsákja ti ichjién, la yóí sin ts'óna sin éxi nkokōa chojni.”

⁶Méxra í jehya yaá sin. Náhi. K'óna sin nkokōa chojni la Díos kjuajon kjuachaxin kixin kónkojié sin, la chrók'uítoehya kícho sin —ichro ch'an.

⁷*Ndá ti sin fariseo mé kjuanchankí sin:

—¿Ndá nkexrín kixin Moisés la k'uetōan kixin ts'óna ijnko xroon tsákja ti chojni ichjin ndá jína ts'itjíhi kícho sin? —ichro ti sin fariseo.

⁸Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Kixin jahara la imá icha asánra, ndá xikaha Moisés kjuajon kjuachaxin kixin ts'óna ti xroon ts'itjéxín kichuara, kjánchó ti xránkíxixín la xikahña kóhen.

⁹*Méxra ndáxrjan kixin ti nkojín nkexro tsjákehe ti ichjién kjónté kjuasinhña tjan ijie, chóntahya tjan ijnko chojnindoa, la ti nkexro la tjasin ijie. La ko kjaxin ti ijnko nkexro tsákja ijnko chojnichjin tsíkítsinkehe la kjaxin ijie tíha.

¹⁰Landá ti sin k'uájiko ch'in Jesús ndáchro sin:

—Ti tjañonko kícho sin la ícha jína chrókóteehya sin.

¹¹Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Tsjéhya chojni tienxín ti nkehe i. Jehó ti nkexro kjuajon Díos kjuachaxin kixin tsienxín. ¹²Kixin síin chojni la tsík_{ok}jiéxién xitjahya tsochón_{ta} ichjién. Iso sin la xrokjuahya tsákja kícho sin kixin chojni tsíkjinchekji_{an}kíhi sin, la ko iso sin la takjahya kícho sin kixin tjinkaon Díos kixin jehó sin ts'ejó sin sich'ehe sin ch'an ixra. Ti sin tsjacha tsitekaon tíhi la xíkaha chrókuitekaon sin.

Jesús kjuíncheñao chájan

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³Ndá kjuikao sin iso xjan kixin tsjak'etja ch'in Jesús itja la sincheñao ch'an xjan. Andá ti sin k'uájiko ch'an mé kónínkakohen

© 1996 David C. Cook

Jesús kjuíncheñao chájan

(Mt. 19:15)

sin ti nkexro kjuikao ti xjan.

¹⁴Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Títohéra tsochjina xjan ti itjén janhan la t'ínkakuéñhñara xjan kixin ti kjuachaxin kuèté nkaya nkajni la yóhe éxi ti xjan i —ichro ch'an.

¹⁵Ndá ti ó kjuixin kjuak'etja tja ch'an ti xjan la sákjuí ch'an.

Ijnko ndasoá rico

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶Andá injko ch'in ndasoá sákjuitsjehe ti ch'in Jesús la kjuanchankí ndáchro:

—Maestro, jaha injko nkexro jína. ¿Xá nkehe chrókjuích'eni ndá chrók'uitjani ti kjuachón nkochrín? —ichro ch'an.

¹⁷Ndá ch'in Jesús kjuátehe, ndáchro:

—¿Nkekuèté ndáchrua kixin janhan la jína? Jehó nkoka nkexro mé jína, tíha mé Díos. Andá ti tjinkaoan tsochonta ti kjuachón nkochrín la titekaon ti nkehe k'uetōan Díos —ichro ch'in Jesús.

¹⁸*Ndá ndáchro ti ch'in ndasoá:

—¿Nkexéhe tíha?

Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Chrok'oñáhñara

chojni, chrókjuacheéhyara kichuara, chrókueéhyara, chrókjuích'énehñara kjuach'ia injko chojni, ¹⁹*chróchontehéra kjuasàya ti it'ára la ko ínára la ko chrótjuehéra kichuara éxi tjuéxinra asánra —ichro ch'in Jesús.

19:18 a: Ex. 20:13; Dt. 5:17; b: Ex. 20:14; Dt. 5:18; c: Ex. 20:15; Dt. 5:19; d: Ex. 20:16; Dt. 5:20. 19:19 a: Ex. 20:12; Dt. 5:16; b: Lv. 19:18.

²⁰Ndá ndáchro ti ch'in ndasoá:

—Kaín tíha la kjuínchexiteyáni ndesi k'uánkíni. ¿Xá nkehe ti naxa t'itjáña? —ichro ch'an.

²¹Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Ti tjinkaoan chaxín jína sinchexiteyá la sátjia, nchekjia kaín ti nkehe chonta, la nchekitõhén ti sin nóa. Ndá kaín ti nkehe tjete mé tsochonta nkaya nkajní. Andá ti ó tsjixin, ndá tsjihá, la chréhé ti janhan —ichro ch'in Jesús.

²²Ndá ti ó kuíhin ti ch'in

ndasoá xíkaha, la imá k'uává ch'an sákjuí ch'an kixin imá itsjé nkehe tjete chóna ch'an.

²³Ndá ch'in Jesús chenka ch'an ti sin k'uájiko ch'an, ndáchro ch'an:

—Chaxín ndáxrjan kixin ti chojni chóna itsjé nkehe tjete la imá ixra ts'ixehen ti t'etõaxín Díos itjen nkaya nkajní. ²⁴Ínaá ndáxrjan kixin antsí xrahya chrók'uatsínka ijnko kokamello ti tjexrja ijnko ntachika, ke ijnko nkexro chóna itsjé nkehe chrók'uixehen ti itjen Díos t'etõan.

²⁵Ndá ti sin k'uájiko ch'an ti ó kuíhin sin xíkaha la imá chrákon sin, la kjuanchankíhi kícho sin, ndáchro sin:

—Ti xíkaha la, ¿xá nkexro tsjacha tsaá? —ichro sin.

²⁶Ndá komá ch'in Jesús ti jehe sin la ndáchro ch'an:

—Ti chojni ó la tsjachahya sinchexiteyá tíhi. Kjánchó Díos

la jína sich'e kaín nkehe, kixin Díos la kohya nkehe ixra —ichro ch'an.

²⁷Ndá ndáchro ch'in Pedro:

—Ínchéni, kaíni la kuítõhene kaín ti nkehe chóntani ndá chréhene ti jaha. Andá, ¿nkehe ts'áyéhene? —ichro ch'an.

²⁸*Ndá kjuátõhe ch'in Jesús ndáchro:

—Chaxín ndáxrjan kixin ti ó itsi ti ñao tsonixin kaín nkehe, la ti Xjeen Díos k'óna Chojni tsjak'e ti trono la tsochóna kjuachaxin ijie la kjaxinra chréhéra ti janhan la ts'ejotjaxira teyó trono la sinchekitõexínra ijie kaín ti sin tsík'axrjeníxin ti teyó xjeen ch'in Israel. ²⁹La ko kaín ti nkexro kuítõhe ndõe, la ko kícho o it'é o ññe o ichjién, xjeen o nontee kixin chréhe ti janhan, la antsí ts'áyéhe sin la ko kjaxin tsochóna sin ti kjuachón nkochríxin. ³⁰*Andá itsjé ti sin imá tjetõan ijie, la ti ñao a la kanhñó ts'etõan sin. Andá itsjé ti sin kanhñó tjetõan ijie la ti ñao a la imá ts'etõan sin.

Kjuíncheyóexin Jesús ijnko chojni ich'e xra

20 ¹Ti kjuachaxin t'etõaxín Díos mé yóhe éxi ijnko chojni chóna ixra nontee la ijnko nchítjen k'uaxrje sákjuikjeyá iso chojni tsotjá ti ito uva tsík'óna. ²Ndá ti k'uitja ch'an ti sin sich'e ixra la ikjo sin

kixin nkojnko denario tsjenka ch'an ti ñao kixin ti ixra sich'e sin landá k'uetōan ch'an kixin sátsji sin ti nontee ch'an. ³Ndá chr'éx̄in éxi ijnko las nueve nchítjen ndá sákjuí ch'an ndasin la k'uíkon ch'an iso sin tjejó ntiha chóntahya sin ixra. ⁴La ndáche ch'an sin: “Kjaxinra sájtira ich'era ixra ti nontana la tsjénkahára jína”, ichro ch'an. Landá jehe sin la sákjuí sin. ⁵Andá ti ñché ti nonte la ínaá sákjuí ch'an éxi chonkíxin la naxa k'uitja ch'an iso sin sich'e ixra, la ti las tres kójín la xíkaha k'uaxrje ch'an la xík'itja ch'an iso sin. ⁶Andá éxi las cinco kójín la naxa sákjuí ch'an ndasin ínaá la k'uitja ch'an iso chojni tjejó ntiha la kjuanchankíhi ch'an sin: “¿Nkekuènté tjejora ntihi kuenté ñao la ch'ehyara xra?”, ichro ch'an. ⁷Ndá ndáchro sin: “Kixin ninkexró tjajonhña xra sich'eni”, ichro sin. Ndá ndáchro ti ch'in chóna nonte: “Kjaxinra sájtira ich'era xra ti nontana la tsjénkahara jína”, ichro ch'an. ⁸*Andá ti ó kóndanonte la ti ñché ti nonte mé k'úeyehé ti ch'in t'etōan sítóhen ixra, la ndáchro: “T'eyehé kaín ti nkexro ich'e xra la tjénkehé sin. Tjankíxixián ti chojni kjuixixín k'uíxehen xra la chr'éx̄in tjénkehé ti sin saoxín k'uíxehen xra”, ichro ch'an. ⁹Andá kóchjina kaín ti sin k'uíxehen kjuích'e ixra

ti las cinco kójín la nkojnko sin k'uáyéhe sin nkojnko denario. ¹⁰Ndá kjuixin ti ó kóchjina ti sin k'uíxehen nchítjen, la kjuénkayáxin sin kixin antsí itsjé tsjacha sin. Kjánchó kjaxin sin k'uáyéhe sin nkojnko denario ó. ¹¹Andá ti ó kjuixin xenkehe sin la kjuankíxin kónínkaon sin la kjonta sin ñché ti nonte, ¹²ndáchro sin: “Ti sin ikui kjuixixín la kjuích'e sin ixra nkoqoa hora landá kjaxin sin xenkehe sin nkokón éxi jeheni. Landá jeheni la kjuích'eni xra kuenté ñao kjónté imá sóa”, ichro sin. ¹³Andá kjuátehe ñché ti nonte, ndáche ijnko ti jehe sin: “Janhan la kjuít'ayahyara ninkehó. Ó kuitōexíni kixin nkojnko denario tsjénkahara ti ñao. ¹⁴Méxra tákjára ti chichakōanra la sájtira. Andá janhan la tsjénkahá ti nkexro k'uíxehen kjuixixín éxi kjuénkahára kixin xíkaha tjínkaōan. ¹⁵Janhan chichakōna tíha la, ¿xá chontahya kjuachaxin xíkaha tsjénkahá sin ní? ¿Nkekuènté tóchjinoxínhanra kixin xíkaha kjuénkahá sin?”, ichro ch'an. ¹⁶*Ndá kjuixin ndáchro ch'in Jesús: —Mé xíkaha ti sin kjuixixín mé saō sin ts'ejó sin, andá ti sin saō mé tsjixixín ts'ejó sin, kixin nchónhña chojni k'ueyaha, kjánchó tsjéhya sin k'uitja —ichro ch'in Jesús.

Ínaá chronka Jesús kixin its'en*(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)*

¹⁷Ndá ti ó sákjuj sin Jerusalén la ch'in Jesús k'uaxrjentáko teyó ti sin k'uájiko la ndáchro:

¹⁸—Ijie la sátsjini Jerusalén, la ntiha mé tsotsé sin ti Xjeen Díos k'óna Chojni la tsjikéhen sin ti sin ncha'tá t'etōan la ko ti sin tjako ley. Ndá jehe sin la ts'etōan sin kixin its'en ch'an.

¹⁹Ndá tsjiko sin ch'an ti síin ti chojni jehya judío la jehe sin tsjanoá sin ch'an la ko tsjate sin ch'an la tsjak'enkani sin ch'an jnko ntacruz, kjánchó níxin ñao la tsoxechón ch'an ínaá —ichro ch'in Jesús.

Ti nkehe kjuanchia ñé Jacobo la ko Juan*(Mr. 10:35-45)*

²⁰Andá ti ñé ch'in Jacobo la ko Juan xjeen ch'in Zebedeo, mé kjuikāo tjan ti xjeen tjan, la kjuák'exín tjan toch'ín tjan nkayakon ch'in Jesús la chrónoéhe tjan ti jehe ch'an.

²¹Ndá ch'in Jesús kjuanchankí ndáchro:

—¿Nkehe tjinkaoan?

Ndá kjuátehe tjan, ndáchro tjan:

—T'etōan kixin ti ó tsjak'e ti ts'etōanxián la yaá ti xjana chrók'uejó sin ti tsjak'e jaha, ijnko la ti itjá chjina la ti íjnko la ti itjá ikjon —ichro tjan.

²²Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:

—Jahara la noahñara nkehe ti tjánchíara. ¿Á chrókjuachara chrók'uira ti nkehe itsjá its'ia janhan ní, la ko á chrókjuachara chrókuikitera éxi tsikitia janhan ní? —ichro ch'an.

Ndá kjuátehe sin, ndáchro sin:

—Jeén, tsjachani —ichro sin.

²³Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Chaxín, kjónté tsjachara its'ira ti nkehe itsjá its'ia la ko tsikitiara éxi tsikitia janhan, kjánchó janhan la xitjahya tsjánjua kjuachaxin kixin ijnkora chrókjuak'era tjaná chjina ó tjaná ikjon kixin janhan la chontahya kjuachaxin tsjánjua tíha. Jehó T'aná itjen nkaya nkajní mé nohe ch'an nkexro tsíkjejá ch'an ts'áyéhe tíha —ichro ch'in Jesús.

²⁴Ndá ti ó kuíhin ti ite sin kixin xikaha tsíkjanchia ti ñé ch'in Juan la ko Jacobo, la kónínkakohen sin ti yaá sin a.

²⁵*Andá ch'in Jesús k'uéyehe ch'an ti jehe sin, la ndáchro ch'an:

—Jahara ó nohara kixin ti sin t'etōan chjasintajni la imá t'etuehen sin kaín chojni la ti sin t'etōan mé imá nchejé asén sin kixin ihyé sin.

²⁶*Kjánchó jahara la xikahña chrókjuich'era. Náhí. Ti nkojinra tjinkáonra antsí chrókuétoanra la antsí chrókjuínkĩsara ti

íso sin. ²⁷Andá ti nkojinra tjinkáonra chrókuétoanra mé ticháxin senó chrókjuáqoxinra chrókjuich'ehéra ixra kichuara. ²⁸Mé xikaha ti Xjeen Díos k'óna Chojni la kuihya kixin chojni chrókjuich'ehe ixra. Náhí. Ikui ch'an kixin sich'ehe ch'an chojni ixra la ko ts'enyákohen ch'an itsjé chojni kixin tsaá sin —ichro ch'an.

Yaá chojni t'ikonhña kuitohe jína

(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

²⁹Ndá ti ó k'uaxrjexín sin Jericó la itsjé chojni chréhe ti ch'in Jesús. ³⁰Andá chrínta ntja mé tjejtjaxín yaá chojni t'ikonhña. La ti ó kuíhin sin kixin k'uatsínka ch'in Jesús ntiha la kjuankíxin k'óyako sin k'uéya sin, ndáchro sin:

—Jaha tsík'axrjeníxian David, tikonohéni —ichro sin.

³¹Andá kaín ti chojni chréhe mé nínkaon sin ndáche sin ti chojni t'ikonhña kixin tsotání sin.

Ndá ti sin t'ikonhña la antsí itsen k'uéya sin, ndáchro sin:

—Jaha tsík'axrjeníxian David, tikonohéni —ichro sin.

³²Ndá ch'in Jesús kjuák'echóhen la k'uéyehé ti chojni t'ikonhña la kjuanchankíhi, ndáchro:

—¿Xá nkehe tjinkáonra sít'a? —ichro ch'an.

³³Ndá jehe sin, ndáchro sin:

—Tjinkaoni ts'ikoni —ichro sin.

³⁴Ndá ch'in Jesús kuikonoéhe ti jehe sin la itsé ch'an ti ikon sin. Ndá tuénxín k'uíkon sin la chréhe sin ti jehe ch'an.

Jesús k'uíxehen Jerusalén

(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40;

Jn. 12:12-19)

21 ¹Ndá ti ó kóchjina sin Jerusalén, kjuíji sin ti chjasin intsí it'in Betfagé itjen chjinaxón ti ijna Olivo. Ndá ch'in Jesús k'uuetuehen ch'an yaá ti sin k'uájiko ch'an, ²ndáchro ch'an:

—Sátjira ti chjasin intsí itjen tóhe. La ntiha ts'itjára ijnko kolócho tjechroé la ko ijnko kolóchóxjan. Tjasintankehéra va, la tsjúkuanara va ntihi. ³Andá ti nkójin nkexro tsjanchankí nkekuénté tjasintankehéra va la ndáchrora kixin ñchényi ticháxihi va, kjánchó chr'éxin la ó tsjikaáni va, ichrora —ichro ch'in Jesús.

⁴Mé xikaha kóhen kixin tsoxiteyá ti nkehe ndáchro ti nkexro k'uéchronka itén Díos ósé, ndáchro:

⁵*Ndáchera ti chojni chjasin Sión:

“Tsjehéra ó ikui ti Rey kuéntára.

Nkehya ch'an, la tjejen ch'an ijnko kolócho, ijnko kolóchóxjan, xjeen ijnko kolócho tamá nkehe.”

⁶Ndá ti yaá sin la sákjuí sin la kjuínchexiteyá sin ti nkehe

k'ueṭoan ch'in Jesús. 7Ndá kjuikao sin ti kolócho la ko ti xjeen va la kuakitsje sin ti ika t'itsáte sin la kjuínchekamá sin va, ndá kjuák'ekjen ch'in Jesús. 8Ndá itsjé chojni kuakitsje sin ti ika t'itsáte sin la kjuendoá

sin tinkák'ekjínxin sin ti ntja ts'atsínka ch'in Jesús. Iso sin la xraá sin kajni la ko chaon ntayoa tsíkóchrjín sin la tinkákjasin sin ti ntja ts'atsínka ch'an. 9*Andá kaín ti chojni sítaón ntja la ko ti chojni chréhe nóton ch'in Jesús

© 1996 David C. Cook

K'uixenhen Jesús Jerusalén
(Mt. 21:9)

la kjuankíxin itsje sin, ndáchro sin:

—Chjéheni kjuasáya ti nkexro k'uaxrjeníxin David. Jína ti nkexro kjuixín kjuachaxíen ihníé Ìnchéni. Chjéheni kjuasáya Díos itjen nkaya nkajní —ichro sin, itsje sin.

¹⁰Ndá ti ó k'uíxehen ch'in Jesús Jerusalén, la kaín ti chojni tjejó ntiha kóxakohen sin kjuanchankí sin, ndáchro sin:

—¿Xá nkexro tíhi? —ichro sin.

¹¹Ndá íso sin kjuátēhe, ndáchro:

—Ti nkexro í mé Jesús, ti nkexro chronka itén Díos, tsíkjixín Nazaret nonte Galilea —ichro sin.

Jesús kjuínchetjóá ti nínko

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48;
Jn. 2:13-22)

¹²Andá ch'in Jesús k'uíxehen ti nínko, la kuakitsje ch'an kaín ti chojni nchekji nkehe la ko ti chojni t'ēna nkehe. La k'óxítjen ch'an ti mesa tjinkíxin sin chichaon la ko ti silla tjejókjen ti chojni nchekji kontóá. ¹³*La ndáchro ch'an:

—Ndáchro xroon itén Díos: “Ti ndona^h mé it'in nchia tsochjéxini Díos kjuasáya.” Andá jahara, tsíkjich'énara itjuéé xíchee —ichro ch'in Jesús.

¹⁴Ndá nkaxehen nínko mé kóchjina iso chojni t'íkonhña

la ko iso chojni xitjahya itji la kjuínchekitohe ch'an jína.

¹⁵Andá ti sin nchāt'á t'etōan la ko ti sin tjako ley k'uíkon sin kaín ti nkehe kjuakoxín ch'an la ko kuíhin sin kixin iso chájan itsje sin nkaxehen nínko, ndáchro sin: “Chjéheni kjuasáya ti nkexro tsík'axrjeníxin ti Rey David”, ichro sin. Ndá kuíhin ti sin nchāt'á xíkaha, la imá kónínkaon sin ¹⁶*la nixjehe sin ti ch'in Jesús, ndáchro sin:

—¿Á tihín ti nkehe itsje ti chájan ní? —ichro sin.

Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Jeén, kuíhan, ¿xá kjuínchekuáxinhñara ti xroon itén Díos? Ndáchro:

Jaha kjuánjua kjuachaxin kixin ti chájan la ko ti ixjan naxa takí mé tsotsje sin la tsjikosáyana sin

—ichro ch'in Jesús.

¹⁷Ndá kuítóhe ch'an sin, la k'uaxrjexín ch'an Jerusalén la sákjuí ch'an Betania la ntiha kók'éexin ch'an.

Jesús kónínkakohen ijnko inta to higo

(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸Andá ti ó kónñao la ikjan sin Jerusalén la ti ó k'uejóyá sin ntja, la ch'in Jesús ik'uén ch'an kjinta. ¹⁹Ndá k'uíkon ch'an itjen ijnko nta t'óna to higo chrínta

^h21:13 *ndona* mi casa

21:13: Is. 56:7; Jer. 7:11. 21:16: Sal. 8:2.

ntja. La sákjuitsjehe ch'an ti inta, la k'uúikon ch'an kixin chontahya ninkehó ito, jehó chaon yoa ó chóna. Andá ndáche ch'an ti inta:

—Jaha nkochríxín í ts'ónahña ito.

Ndá ti inta la tuénxín xámá.

²⁰ Andá ti sin k'uúáiko ch'in Jesús k'uúikon sin xikaha kóhen ti inta, la chrákon sin kjuanchankí sin:

—¿Nkekuènté kixin tuénxín xámá ti inta t'óna to higo í? —ichro sin.

²¹ *Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:

—Chaxín ndáxrjan kixin ti chaxín tsitekáonra Díos la jehya jehó ti inta a xikaha chrókjuich'ehéra. Náhí. Kjaxin chrókjuachara chrók'uétuehénra ti ijna i, chróndáchrora: “Sátjixian ntihi tikjankiá ndañao”, la xikaha chrókóhen.

²² Ti chaxín titekáonra Díos, la kaín ti nkehe tsjanchehéra ch'an la ts'ayéhéra —ichro ch'in Jesús.

Ti kjuachaxin chóna Jesús

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

²³ Ndá ch'in Jesús k'uúixehen ch'an ti nínko. Ndá ti ó tetjako ch'an, la kóchjina iso ti sin nchat'á t'etqan la ko iso ti sin táda judío t'etqan la kjuanchankíhi sin ch'an, ndáchro sin:

—¿Nke kjuachaxin chonta kixin xikaha ich'e tíhi? La ko,

¿nkexro tjáha ti kjuachaxin kixin xikaha ch'e? —ichro sin.

²⁴ Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:

—Kjaxin janhan

tsjánchánkíhara ijnko nkehe; ti tsjatehera, la janhan tsotjónkara nke kjuachaxin chonta

kixin xikaha it'a. ²⁵ ¿Nkexro k'uuetuehen ti ch'in Juan kixin tsíkíte ch'an chojni? ¿Á Díos ní o chojni ó? —ichro ch'in Jesús.

Ndá jehe sin ikjo kícho sin, ndáchro sin:

—Ti tsondáchroni kixin Díos tsík'etuehen ti ch'in Juan, ndá tsjanchankí ch'an nkekuènté kuitekakuenhñani ch'an. ²⁶ Andá ti tsondáchroni kixin chojni ó tsík'etuehen ch'an, la chrakoni kixin kaín sin la titekaon sin kixin ch'in Juan la nixja itén Díos —ichro sin.

²⁷ Andá kjuátehe sin, ndáche sin ti ch'in Jesús:

—Noehñani nkexro tsíchr'án ch'an —ichro sin.

Ndá ch'in Jesús, ndáchro:

—Kjaxin janhan tsóxrjankahya nkexro kjuajon kjuachaxin kixin xikaha it'a —ichro ch'an.

Jesús kjuíncheyóexin éxi yaá xjan

²⁸ Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—¿Nkehe tjénkayáxinra? Ijnko chojni chóna yaá xjeen, la ijnko ñao nixjehe ch'an ijnko ti xjan, ndáchro ch'an: “Xjeeni, sátjia

ich'e ixra ti nonteeni takjĩna ti to uva siín”, ichro ch'an. ²⁹Ndá kjuátehe ti xjan ndáchro: “Náhi, tjinkakonhñani itsjini ntiha.”
 Andá chr'éxin la kjuinkí ch'an ti nkehe kjuénkayáxin ch'an la sákjuikjich'e ch'an ixra. ³⁰Andá ti ch'in táda la chr'éxin sákjuitsjehe ch'an ti ijnko xjan la kjaxin xikaha k'uetuehen ch'an la ti ixjan la ndáchro: “Jeén, ó sátsjini”, ichro ch'an. Landá chaxinhña ikjuí ch'an —ichro ch'in Jesús.

³¹Ndá kjuanchankí ch'in Jesús ndáchro:

—¿Nkexéhe ti yaá xjan kjuínchexiteyá ti nkehe k'uetuehen ti it'é?

Ndá ndáchro sin:

—Ti xjan saõ —ichro sin.

Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Chaxín ndáxrjan kixin ti sin nchekjènkí la ko ti chojnichjin chóna nchónhña chojnindoa la ícha saoxín sin ts'ixehen sin ti itjen ti kjuachaxin t'etoxín Díos ke ti jahara. ³²*Kixin ch'in Juan Bautista mé ikui kixin tsjakohara nkexrín chrók'uejora, ndá jahara la kuitekákonnhñara ti nkehe chrónka ch'an. Andá ti sin nchekjènkí la ko ti chojnichjin chóna nchónhña chojnindoa mé kuitekaon sin. Andá jahara, kjónté k'uíkonra xikaha, la kjuítóxinhñara ti nkehe tjénkayáxinra la ko kuitekákonnhñara —ichro ch'in Jesús.

Ti chojni ch'e xra nduáhya tjenkayáxin

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

³³*Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Tihínra ijnko nkehe

sintayóaxián. Ijnko nkexro mé kjuenkaxin itsjé nta to uva ti nontee. La kjuích'énehe ch'an korra la ko ijnko tòye kixin ts'èña sin ti ito uva. La kjaxin kjuích'éna ch'an ijnko tjat'o noi kixin tsit'ótjen ch'an tsotsjehe ch'an nkuíxín.

'Andá chr'éxin kjuínchekjen ch'an ti nonte a iso ti sin ich'e xra, ndá sákjuí ch'an ikjín.

³⁴Andá ti ó kjuixraká ti ñao tsotjá sin ti ito, ndá ichr'án ch'an iso ti chojni ch'ehe ch'an ixra kixin tsjikjanchehe sin ti sin t'ayakohen ti nonte a, ti ito tóhen ch'an tókan. ³⁵Kjánchó ti sin t'ayakohen ti nonte la itsé sin ti chojni a, la kjuate sin, ijnko la k'óñá sin a ijnko la ixro kjuatexín sin. ³⁶Andá chr'éxin la ti inché ti nonte la xíchr'án ch'an iso chojni, andá ti sin t'ayakohen ti nonte la kjaxin xikahó kjuích'ehe sin.

³⁷Ndá áxri kjuénkayáxin ch'an ndáchro ch'an: “Tsochr'án ti xjana, kjá ti ó ts'ikon sin kixin jehe ch'an la tsochóntehe sin kjuasàya”, ichro ch'an. ³⁸Kjánchó ti ó k'uíkon ti sin t'ayakohen ti nonte ti xjeen ch'an, la ómó kjuénkayáxin sin ndáchro

sin: “Ti ch'in i la jehe ch'an tsítøehe ch'an kaín ti nkehe i. Méxrā ts'óñāni ch'an kixin jeheni tsítøekoni kaín ti nkehe kuèté ch'an”, ichro sin. ³⁹Ndá xikaha itsé sin ti nkexro a, la kuakitsjexín sin ti nonte la k'óñá sin ch'an —mé xikaha ichro ch'in Jesús.

⁴⁰Ndá kjuanchankí ch'in Jesús, ndáchro:

—Nkehe tjénkayáxinra ti ó itsi ìnché ti nonte la, ¿nkehe sich'ehe ch'an ti chojni t'ayakuenxín ti nonte?

⁴¹Ndá kjuátehe sin, ndáchro sin:

—Kjá ti ó itsi ch'an la tsjikonðehña ch'an ti chojni kjuénkayáxin ti nkehe jínahña la ts'óñá ch'an sin la tsjeyá ch'an ókjé chojni sinchekjen ch'an ti nonte. Tsjeyá ch'an ijnko chojni jína kixin tsjajon ti ito tsákja ch'an ti ó tsixraká ti ñao tsotjá sin —ichro sin.

⁴²*Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Xá kjuínchekuáxinhñara ti xroon itén Díos tsíkjin sin ósé, ndáchro:

Ti ixrø náxrjónhña kuítøenta ti sin ch'éna tjat'ø, mé ijie la k'óna ti ixrø imá tjetoan.

Mé xikaha kjuakoxin Ìnchéni Díos,

la tíha mé ijnko kjuaxroan ijie k'uíkoni.

⁴³Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Tjønkarā kixin Díos la tsakítsjahara ti kjuachaxin kuèté ch'an, la tsochjéhe ch'an ti sin chaxín jína ch'e xrā. ⁴⁴Ti nkojín nkexro ts'itsínka chritaón ti ixrø i la tsøkuen la ti ts'ánótjen ti ixrø tsoxratja ijnko chojni la ts'óna inche —ichro ch'in Jesús.

⁴⁵Andá ti ó kuíhin ti sin nchat'á t'etoan la ko ti sin fariseo xikaha ndáchro ch'in Jesús, la kienxín sin kixin kaín ti ndáchro ch'an, la kjuíncheyóexin ch'an kixin ti jehe sin. ⁴⁶Landá tjinkaon sin chrókjuinçekjasóte sin ti ch'in Jesús, kjánchó chrákonhen sin ti chojni kixin kaín sin titekaon sin kixin chaxín ti nkehe nixja ch'in Jesús la kuèté Díos.

Jesús kjuíncheyóexin ti kia kótehe chojni

22 ¹Ndá ch'in Jesús kjuankíxin nixja ch'an inaá la kjuíncheyóexin ch'an nkehe, ndáchro ch'an:

²—Ti kjuachaxin kuèté Díos mé yóhe éxi ijnko rey kjuasin ijnko kia kixin tsøtehe ti xjeen.

³La k'uøtøehen ch'an ti sin ch'exín ixrā kixin tsákákjín sin ti sin k'uéyehe ch'an, kjánchó jehe sin la tjinkakonhña sin tsochjina sin. ⁴Ndá xík'øtøehen ch'an íso ti sin ch'exín xrā, ndáchro ch'an: “Chenkara ti sin k'ueyaha kixin kaín ti nkehe sinieni la ó tjechóhen. Ó kuétøan ik'uén ti

koxinta imá tsanká la kaín nkehe ó síchóhen. Méxra chróxrakoa sin ti síin kia”, mé xíkaha ichro ch'an. ⁵Kjánchó ti sin k'ueyehe ch'an la ándosén sin. Ijnko sin la sákjuí sin nontee sin, íjnko sin la sákjuí sin íjnko ixra chóna sin. ⁶Andá iso sin la itsé sin ti sin kjuíjik'èya la kjuate sin hasta k'óná sin. ⁷Ndá ti ó kuíhin ti rey xíkaha la imá kónínkaon ch'an la k'uetuehen ch'an ti soldado kuènté ch'an kixin tsjik'óná sin ti chojni kjuaya la ko tsjaka sin ti chjasén ti sin a. ⁸Ndá chr'éxin k'ueyehe ch'an ti sin ch'exín xra la k'uetqan ch'an inaá, ndáchro ch'an: “Kaín nkehe la ó síchóhen kixin ti nkexro tsoetehe, la kaín ti sin k'ueyaha la kuítekakonhña sin la kjuihya sin. ⁹Méxra sátjira ti ntia ijie la t'éyehera kaín ti nkexro tsoxétara kixin itsji sin ti kia”, ichro ch'an. ¹⁰Mé xíkaha ti sin ch'exín xra la sákjuí sin la k'ueyehe sin kaín ti nkexro t'atsínka ntia, chojni jína la ko chojni jínahña la kaón ti nchia síin kia.

¹¹Andá ti ó k'uixehen ti rey kixin tsochóxin ch'an kaín ti nkexro kjuíji ti kia la k'uíkon ch'an kixin íjnko ti nkexro itjen ntiha la chóntahya ti ika jína kuènté kia. ¹²Andá nixjehe ch'an, ndáchro ch'an: “Jaha, ¿nkexrín k'uixehén ti kia i, ti tsík'ítsahya ti ika kuènté kia?”, ichro ch'an. Ndá ti nkexro a la kjuátehya

ninkehó. ¹³*Andá ti rey la k'ueyehe ti sin ch'exín xra la ndáche ch'an sin: “Nchentetora toté ch'an la ko itja ch'an la itera ch'an ndója ti sítie, ti tsotsjánka chojni la ko sinietaón chojni ñeno.”

¹⁴Ndá ndáchro ch'in Jesús: —Nchónhña chojni k'ueyaha, kjánchó tsjéhya ti chojni tóchjinehe ti janhan —ichro ch'in Jesús.

Kuènté ti nkehe tsjenkehe sin gobierno

(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

¹⁵Ndá ti sin fariseo mé sákjuí sin ókjé la nkokoja kjuenkayáxin sin nkexrín tsjachaxin sin ti ch'in Jesús kixin ách'e ichrén nkehe nduáhya tsonixja ch'an ndá tsjanchia sin ijie. ¹⁶Ndá ichr'án sin iso ti sin ch'exín ixra la ko iso ti sin ch'ehe ixra ti ch'in Herodes la nixjehe sin ti ch'in Jesús, ndáchro sin:

—Maestro, noheni kixin ti nkehe ndáchrúa la chaxín, la ko ndoá tjákua ti ntie Díos, la jehya tsjeja nkexrín tjenkayáxin chojni kixin á jína sin o náhí. ¹⁷Chronka nkehe ténkayáxian. ¿Á jína chrókjuenkehene ti gobierno romano ní, o náhí? —ichro sin kjuanchankí sin.

¹⁸Ndá ch'in Jesús ó nohe ch'an kixin nkojinxónhña tjenkayáxin sin, la ndáchro ch'an:

—Jahara nduáhya ténkayáxinra. ¿Nkekuènté chrókjuáchaxinrani?

¹⁹Tjákorá ijnko ti chichaon tjenkara —ichro ch'in Jesús.

Ndá kjuakohē sin ch'in Jesús ti chichaon. ²⁰Ndá ch'in Jesús kjuanchankí, ndáchro:

—¿Nkexro tjenkáni ti chichaon i, la ko nkexro ihnjé chónṭa? —ichro ch'an.

²¹Ndá jehe sin kjuátehe sin:

—Kuènté César —ichro sin.

Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Ti xikaha la chjehéra César ti nkehe kuènté, andá ti nkehe kuènté Díos la chjehéra Díos —ichro ch'in Jesús.

²²Ndá ti ó kuíhin sin xikaha la chrákon sin la komá sin ch'an, ndá sákjuí sin.

Kuènté ti tsoxechón chojni

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

²³*Andá ti ñao a, la kóchjina iso ti sin saduceo, jehe sin mé titekakhñña sin kixin tsoxechón ti chojni tsík'en la xikaha tjinkaon sin chrókjuachaxin sin ch'in Jesús la ndáchro sin:

²⁴*—Maestro, tsíndáchro Moisés kixin ti its'en ijnko chojni la naxa itjen ti ichjién la tsík'ikohñña xjan, la ti kicho ti nkexro ik'uén mé tsákja ti tjan k'án, andá ti tsochónṭa sin ijnko ixjan mé tíha la ts'óna éxi xjeen ti nkexro sao ik'uén. ²⁵Ndá ntihi k'uejó yato sin nkokoa kicho sin. La ti ch'in sao mé kótehe ch'an la ik'uén ch'an. La kóchónṭahya sin xjan landá ti tjan chjin mé

kótehe tjan ti ch'in yaáxin.

²⁶Andá ti ch'in yaáxin la kjaxin ik'uén la ti ch'in níxin a kuákja ch'an ti tjan a, la xikaha kóhen ínaá. La kaín ti yato sin a kótehe ti tjan a, la kaín sin ik'uén sin.

²⁷Andá chr'éxin la kjaxin tjan ik'uén tjan. ²⁸Ndá ti ó tsoxechón kaín ti chojni tsík'en, ¿la nkexro ts'óna xii tjan kixin kaín ti yato sin la kótehe tjan? —ichro sin kjuanchankí sin.

²⁹Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:

—Jahara la nduahya tjénkayáxinra kixin noahñara nkehe ichro ti xroon itén Díos la ko chonhñara ti kjuachaxin kuènté Díos. ³⁰Ti ó tsoxechón ti chojni tsík'en la ninkexró í tsoṭehya kixin kaín ti sin tsík'en la ts'ejó sin éxi ti sin ángel kuènté Díos itjen nkaya nkajní. ³¹Méxra kaín ti chojni tsík'en la tsoxechón, ¿á kjuinchekuxáxinñara ti nkehe ndáchro Díos ní? Kixin ntiha la ndáchro: ³²*“Janhan mé ti Díos kuènté Abraham la ko Isaac la ko Jacob.” Ti Díos i, la jehya Díos kuènté chojni tsík'en. Náhí. Ti Díos i, la Díos kuènté ti chojni tjejóchón —ichro ch'in Jesús.

³³Ndá ti ó kuíhin sin nkexrin kjuako ch'an la chrákon sin.

Ti nkehe imá tjeoan

(Mr. 12:28-34)

³⁴Ndá ti sin fariseo ti ó kuíhin sin kixin ninkehó kjuátehya ti

sin saduceo ti kjuako ch'in Jesús, la kónkotsé sin la sákjuichréhe sin ch'an. ³⁵La ijnko ti sin tjako ley mé tjinkaon ch'an chrókjuachaxin ch'an ti ch'in Jesús la kjuanchankí ch'an:

³⁶—Maestro, ¿nkexéhe ti nkehe antsí tjetooan kuènté ti ley?

³⁷*Ndá ch'in Jesús ndáchro: —“Chrotjuéhéra Ìnchéni Díos kaín asánra la ko kaín kjuaxrexinkaon kuèntára.”

³⁸Tíhi ti ley imá tjetooan la ko ti saoxín k'uetooan Díos. ³⁹*Andá ti yaáxin la tóyóhe la ndáchro: “Chrotjuéhéra kichuara éxi tjuéxinra asánra.” ⁴⁰*Yaá ti nkehe i mé antsí tjetooan kuènté ti ley tsík'etooan Moisés la ko ti nkehe kjuako ti sin k'uéchronka itén Díos ósé.

¿Xá nkexro it'é ti Cristo?
(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

⁴¹Andá naxa nkokoja tjejó ti sin fariseo ⁴²la ch'in Jesús kjuanchankí ndáchro:

—¿Nkehe tjénkayáxinra jahara? ¿Nkexro tsík'axrjeníxin ti Cristo?

Ndá jehe sin ndáchro sin:

—Ti Cristo la tsík'axrjeníxin ti ch'in David.

⁴³Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—¿Ndá nkexrín kixin Nchakuén Díos chrónkaxín David kixin Ìnché ch'an ti Cristo? Ndáchro ch'in David xikihi:

⁴⁴*Ìnchéni Díos ndáche ti Ìnchéni:

“Tjak'étjaxian ti tjaná chjina, hasta tsjixin tsjachahya kaín ti sin nínkakohan la tsondáchro sin kixin jahuá ts'étoan.”

⁴⁵Andá David ndáchro kixin Ìnché ch'an ti Cristo la, ¿xá nkexrín kixin ti Cristo la chrók'óna xjeen ch'an? —ichro ch'in Jesús.

⁴⁶Andá ninkexró kjuátehya ti nkehe ndáchro ch'an, ndá ndesi ti ñao a la chrákon sin la í ninkexró kjuanchankíhya ninkehó.

Ti nkehe nduáhya ich'e ti sin fariseo la ko ti sin tjako ley

(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

23 ¹Ndá chr'éxin nixjehe ch'in Jesús ti sin k'uájiko ch'an la ko ti chojni k'uejó ntiha, ndáchro ch'an:

²—Ti nkexro tjako ley la ko ti sin fariseo mé nohe sin tsochronkaxín sin ti ley kjuako Moisés. ³Méxra chrókjuinchexiteyára kaín ti nkehe t'etooan sin la ko chrókuitekáonra, kjánchó chrókuankíehyara sin kixin jehe sin la ijnko nkehe ndáchro sin la ókjé nkehe ich'e sin. ⁴La ko t'etuehen sin chojni kixin tsamá nkehe imá iye, ijnko nkehe ninkexró tjachahya tamá. Andá jehe sin la ni ijnko ndedo itja sin nchekinkíhya sin

kixin chrókjuinkjtsehe sin ti nkexro a. ⁵*Kaín ti nkehe ich'e sin la kixin tjinkaon sin ts'ikon chojni la tsjikosáyehe ti jehe sin. Tóxrín_hin sin tsjak'enkáni sin totjín sin la ko itja sin ijnko xroon sínixín itén Díos, la ko tjasinkáni sin iké sin nkehe tjákini. ⁶Jehe sin la tjinkaon sin ts'ejótjaxin sin ti silla tjetoan ti ó itji sin ijnko kia la ko tjinkaon sin ts'ejótjaxin sin ti silla saoxín tjejó nkaxehen nínko. ⁷La tjinkaon sin kixin chrókjuikosáyehe chojni ti jehe sin ti ó tsoxéta sin ndasin la ko tóxrí_hin sin kixin tsondáchro chojni kixin maestro sin.

⁸Kjánchó jahara la títóéhyara kixin tsondáchro chojni kixin maestrora kixin jahara la nkokón kichuara, la chontara nkoqoa maestro, mé Cristo tíha. ⁹La chróndáchehyara nkojín nkexro it'ára ntihi chjasintajni, kixin jahara la chontara nkoqoa It'ára mé itjen nkaya nkajní. ¹⁰Kjaxin chrókuítóéhyara kixin chróndáchro chojni kixin jahara mé imá chontara kjuachaxin, kixin jehó Cristo mé ti nkexro imá chón_ta kjuachaxin. ¹¹*Ti nkexro antsí tjetoan mé chrók'óna éxi ti nkexro ch'ehe ixra íso chojni. ¹²*Ti nkexro tjenkayáxin kixin imá tjetoan la tsontsí. Andá ti nkexro nchenkehya la antsí tsotjetoan.

¹³Méxra nóara jahara maestro tjákora ley la ko jahara fariseo. Nkojinxónhña tjenkayáxinra. Tikjehéra ti puerta ts'ixexín chojni ti t'etoaxín Díos. Andá jahara la t'ixenñhara la ko tjájonhñara kjuachaxin ts'ixehen ti sin tjinkaon ts'ixehen.

¹⁴Nóara jahara maestro tjákora ley la ko jahara fariseo. Nkojinxónhña tjenkayáxinra. Jahara takítsjehéra ndoe ti chojni tsíkók'án andá isé nixjehéra Díos kixin xikaha ch'iyexínra chojni kixin jínara. Méxra antsí tsjasótiara kixin xikaha ich'era.

¹⁵Nóara jahara maestro tjako ley la ko jahara fariseo. Nkojinxónhña tjenkayáxinra. Jahara la sátjira nkuíxín ndañao la ko nkojnko chjasin kixin tjinkáonra ts'itjára ijnko chojni tsinkáchónki éxi tinkachónkira, andá ti ó tjachara tjachróera sin, la jehe sin antsí tsjasótexín sin ti xrohi ts'ankahya nkochríxín ke jahara.

¹⁶Nóara jahara kixin t'étéoanra, kjánchó ntakótánra.ⁱ Ndáchrora kixin ti nkojín chojni tsondáchro kixin sich'e nkojín nkehe la ts'ákjexin ti nínko la í tsicháxinñhña sinchexiteyá sin. Andá ti tsondáchro sin kixin sich'e sin nkojín nkehe la ts'ákjexin sin ti oro sín

ⁱ23:16 ntakótánra t'ikohña sin ciegos

23:5 a: Mt. 6:1; b: Dt. 6:8; c: Nm. 15:38.

23:11: Mt. 20:26, 27; Mr. 9:35; 10:43, 44; Lc. 22:26. 23:12: Lc. 14:11; 18:14.

nkaxehen n̄nko la ticháx̄in sinchexiteyá sin. ¹⁷Jahara la imá l̄ontira la ko ntakótánra. ¿Xá antsí tjetooan ti oro o ti n̄nko?, kixin ti n̄nko la kótjuáxin ti oro. ¹⁸Kj̄axin ndáchrora: “Ti nkojín chojni tsondáchro sin kixin sinchexiteyá sin nkojín nkehe la ts'ákjex̄in sin ti altar la ticháx̄inhña sinchexiteyá sin. Andá ti tsondáchro sin kixin sinchexiteyá sin nkojín nkehe ndá ts'ákjex̄in sin ti nkehe tjokehe sin Díos chritaón ti altar la ó ticháx̄in sinchexiteyá sin ti nkehe ndáchro sin.” ¹⁹Chojni ntakótán. ¿Á imá tjetooan ti nkehe tsochjehéra Díos ní o á imá tjetooan ti altar?, kixin ti altar mé tótjuáxin ti nkehe tsjájonra. ²⁰Kixin ti nkexro tsondáchro kixin sinchexiteyá nkojín nkehe la t'ákjex̄in ti altar la jehya t'ákjex̄in jehó ti altar ó. Kj̄axin t'ákjex̄in sin kaín ti nkehe siín chritaón ntiha. ²¹Andá ti nkexro tsondáchro kixin sinchexiteyá jina ti nkehe la t'ákjex̄in ti n̄nko la jehya t'ákjex̄in jehó ti n̄nko ó. Kj̄axin t'ákjex̄in sin ihnié Díos itjen ntiha. ²²*Andá ti nkexro t'ákjex̄in nkajín la kj̄axin t'ákjex̄in ti trono kuénté Díos la ko ti nkexro tjet'etooan ntiha.

²³*Nóara jahara maestro tjákora ley la ko jahara fariseo. Jahara nkojinxónhña tjénkayáxinra. Chjehéra Díos ijnko ite parte kaín ti kaxroan

tsjiko ti nkehe inieni, ti menta, anís la ko comino. Kjánchó tahyara kuénté ti ley; mé tíha la chrókjuénkayáxinra ndoá la ko chrókuikonoéhéra kichuara la ko chrókuinkachónkira Díos. Tíhi la antsí tjetooan chrókjuinchexiteyára la ko kj̄axin chrók'uitjáñahñara ti íso nkehe. ²⁴Jahara la t'etooanra kjánchó ntakótánra. Jahara la nchek'ánkíhira, kjónté ijnko kochjisen intsí chóna ti nkehe its'ira, andá t'inkara ijnko kokamello.

²⁵Nóara jahara maestro tjako ley la ko jahara fariseo. Nkojinxónhña tjénkayáxinra. Jahara la nchetjóára chritaón ti vaso la ko ti plato, andá ti nkaxehen la síkaón kjuachee la ko ti nkehe nduáhya. ²⁶Jahara chojni fariseo imá ntakótánra. S̄ao nchetjóára nkaxehen ti vaso la ko ti plato, ndá chr'éxin ti chritaón kj̄axin.

²⁷*Nóara jahara maestro tjako ley la ko chojni fariseo. Nkojinxónhña tjénkayáxinra. Jahara la éxi ijnko tòye tsíxravá chojni, imá náxrjón tsjehe ndója, andá ti nkaxehen la síkaón huésœe chojni la ko kaín ti nkehe tjuáhya. ²⁸Mé x̄ikaha jahara la t'ikoni éxi chojni jina, andá nkojinxónhña tjénkayáxinra la ko tjénkayáxinra ti nkehe jínahñara.

²⁹Nóara jahara maestro tjako ley la ko chojni fariseo. Nkojinxónhña tjénkayáxinra. Jahara la ch'énara tjtat'o náxrjón chritaón ti tòyè tsíxravá ti sin k'uékjako itén Díos ósé la ko nchek'itsára chritaón ti tòyè kuènté ti sin jína asén. ³⁰La ndáchrora kixin ti chrók'uejora ti ñao k'uejó ti sin tsfk'axrjeníxinra la chrókjuínkítsahyara chrók'uen ti sin kjuako itén Díos. ³¹Kjánchó tjákoxinra kixin chaxín nokón ti nkehe nduáhya ich'era éxi kjuích'e ti sin a. ³²Méxra ijie la jahara nchekjintaxínra ti ixrā náxrjónhña kjuích'e ti sin k'uaxrjeníxinra.

³³*; Jahara tsík'axrjeníxinra konche! ¿Xá nkexrín chrókuaára ti ó itsi ti tsjasótiara? ³⁴Méxra janhan tsochr'an chojni tsochronka itén Díos la ko chojni imá nohe la ko chojni tsjako. Andá jahara la ts'oñára sin la ts'ejoyánira sin ntacruz la íso sin la tsjatexínra sin nkaxehen ti nchia xrakuéxin ti sin judío la ko tsochrehéra sin nkojno chjasin kixin ts'oñára sin. ³⁵*Mé xíkaha jahara tsamára ti ijie kixin ti sin jína k'uitjé ijnié senó. Tsamára ti ijie ndesi ti ijnié Abel, ti nkexro jína, la ko kaín ti íso sin hasta ik'uén Zacarías, xjeen Berequías, ti nkexro k'oñáxinra chjino ti altar itjen nkaxehen nínko. ³⁶Chaxín ndáxrjan kixin kaín ti ijie a, mé tsamá ti chojni sífn ijie.

Tsjánka Jesús

(Lc. 13:34-35)

³⁷Ndá ch'in Jesús ndáchro: —Jerusalén, Jerusalén, jahara t'oñára ti sin tjako itén Díos la chjehéra ixrō ti sin ichr'an ch'an ikui chrókjuínkítsara. Nchónhña vece tjínkaōan chrókónkotséra la chrók'uayakohanra éxi ijnko kochíká t'ayakohen ti xjeen chrínkí ti kañeñee, mé xíkaha tjínkaōan chrók'uayakohanra, kjánchó tjínkákonhñara. ³⁸*Ndá ijie la Díos la tsítóhe ti jahara. ³⁹*Ndáxrjan kixin í ts'íkonhñara ti janhan inaá hasta tsjixrakájña ti ñao tsondáchrora: “Imá jína ti nkexro kuixín kjuachaxien ihnié Ìnchéni”, —mé xíkaha ichro ch'in Jesús.

Chrónka Jesús kixin tsoxika ti nínko

(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

24 ¹Ndá ti ó k'uaxjéxin ch'in Jesús ti nínko la sáchrókjui ch'an, la ti sin k'uájiko ch'an mé kóchjina sin kixin tsochóhen ch'an tsotsjehe ch'an nkexrín náxrjón tsík'óna ti nínko. ²Andá ch'in Jesús ndáchro:

—¿Tjejotsjehéra kaín tíha ní? Chaxín ndáxrjan kixin ijnko ñao la ts'oyá kuenté ti nínko i. Nijnko ixrō ts'ejókjehñara kícho kixin kaín la tsoxitjen —ichro ch'an.

23:33: Mt. 3:7; 12:34; Lc. 3:7. 23:35 a: Gn. 4:8; b: 2Cr. 24:20, 21.

23:38: Jer. 22:5. 23:39: Sal. 118:26.

Ti nkehe tsohen ti ñao tsjixixín*(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)*

³Ndá chr'éxín sákjuí sin chritaón ti ijna Olivo la ch'in Jesús kjuák'etjajin la kóchjina ti sin k'uájiko ch'an la kjuanchankí sin:

—Chronka nkesá tsohen tíha. ¿Nkexrín tsoñoexíni ti ó ts'inka la ko nkexrín tsoñoeheni ti ó itsi ti tsjeje chjasintajni? —ichro sin.

⁴Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:

—Tsjehéra kixin ninkexró chrókjuít'ayahyara. ⁵Kixin itsi itsjé chojni ts'ákjexín niná, tsondáchro: “Janhan mé ti Cristo”, la itsjé chojni sich'iehe sin. ⁶Ti ó tsinhínra tsondáchro chojni kixin ó síin guerra la ko ts'ixin kjuachrakon kixin tsjajonko kicho sin la chróchrakonhñara, kixin ticháxin xíkaha tsohen. Kjánchó naxa ts'itjáñahña chjasintajni. ⁷Ijnko nación tsjajonko íjnko nación la ko íjnko chjasin tsjajonko íjnko chjasin. La itsjé chjasin tsokjinta la ko ts'ixin ichin la ko ts'inki nonte nkuíxín. ⁸La kaín tíhi la nantá tsoxrankíxixón ti kjuatjoté ts'ikon chojni.

⁹*Andá jahara la tsotsé chojni la tsjikaánra sin ti tjejó ti sin t'etoan kixin sinchekjasótia

sin la ts'óná sin ti jahara. La ko kaín chojni síin chjasintajni tsonínkakohen sin ti jahara kixin tinkachónkira ti janhan. ¹⁰Andá ti ñao a, la itsjé sin tsítóhe sin ti janhan, la í tsitekakonhña sin, la ko tsonínkakohen kicho sin la ko ts'eka kicho sin ijje. ¹¹La itsi itsjé chojni nduáhya tsjako la sich'iehe itsjé chojni. ¹²La ts'ixin nchónhña nkehe jínahña la itsjé chojni la í tsotjuéhya kicho. ¹³*Andá ti nkexro tsjacha tsitekaon ti janhan hasta tsjeje chjasintajni la tsaá sin. ¹⁴Andá ti itan jína chronka nkexrín t'etoaxín Díos mé ticháxin tsihin kaín chojni kuenté chjasintajni, la ti ó tsjixín ndá ts'itjáña ti chjasintajni.

¹⁵*Andá jahara ti ó ts'ikonra kixin tsjixraká ti ñao tsjak'e ti nkehe jínahña nkaxehen ti nínko tjóá éxi tsíkjin Daniel, (ti nkexro nchekuáxin la ticháxin tsienxín), ¹⁶ndá ti nkexro tjejó Judea la tsinká sin sátsji sin chritaón ijna. ¹⁷*Ti nkexro tjejó chritaón ndoe la í ts'inkajinhña tsákja sin nkojín nkehe. ¹⁸Andá ti nkexro tjejóch'e xra nontee la í tsokjanhña tsákja ti ika t'itsáte. ¹⁹Nóa ti chojnichjin tjejóyá la ko nóa ti nkexro tjejónchekakí ixjan ti ñao a. ²⁰Chrokjuanchehe sin Díos kixin jehya nchakuén ikini chrókóhen tíha la ko jehya ti ñao

^j24:20 *nchakuén ikin ti nitjó imá ikin* invierno

24:9: Mt. 10:22. 24:13: Mt. 10:22. 24:15: Dn. 9:27; 11:31; 12:11.

24:17: Lc. 17:31.

tok'éhe chojni. ²¹*Kixin ti ñao a mé ts'ixin ijnko kjuachrakon imá ijíé, ijnko kjuachrakon nunca k'uixinhña ndesi xránkíxixín chjasintajni la ko ts'ixinhña ínaá. ²²Ti chrók'uetōanhña Díos kixin tjoka ts'atsínka tíha la chrókuaáhya ninkexró. Kjánchó ts'etōan ch'an kixin tjoka ts'atsínka ti kjuachrakon ijíé kixin jehe ch'an mé imá tjeuēhe ch'an ti sin kjueyá ch'an.

²³'Andá ti tsondáchro chojni: "Tsjehéra ntihi itjen ti Cristo", o "Tsjehéra ntiha itjen ch'an", la chrókuitekákonhñara. ²⁴Kixin itsi itsjé chojni tsondáchro kixin jehe sin mé ti Cristo, la ko itsi itsjé ti sin nduáhya tjako la tsjasin sin kjuaxroan ijíé la hasta tsjacha sich'iyēhe sin kaín chojni, kjónté ti sin tsíkjeýá Díos. ²⁵Ó senó xrjanká ti nkehe tsohen kixin tsohohara. ²⁶*Méxra ti tsondáchro chojni: "Tsjehéra itjen ch'an nteje", la ts'axrjéhyara tsitsjehéra. O ti tsondáchro chojni: "Tsjehéra ntihi tjemá ch'an", la chrókuitekákonhñara. ²⁷Kixin éxi ti tjónkíxín la t'íkon chojni t'inkaséña ti tjítōxin ñao la t'axrjentá hasta ti tjiatóxin ñao, mé xíkaha ts'íkon chojni ti ó itsi ti Xjeen Díos k'óna Chojni. ²⁸*Kixin éxi ti tjetsínka ijnko iko tsík'en la ntiha tónkotsé ti kontexrjen.

Tsokjan ti Xjeen Díos k'óna Chojni

(Mr. 13:24-37;

Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36)

²⁹*'Andá ti ó tsjixin ts'atsínka ti kjuachrakon ijíé la ti ñao la ts'ixitíé, la ti nitjó la í ts'inkaséñaxínhña. Kaín ti konotsé la ts'ánótjexin nkajní la ko kaín ti nkehe síin nkaya nkajní la ts'inki. ³⁰*La kaín chojni ts'íkon ts'ixin nkajní ti Xjeen Díos k'óna Chojni. La kaín ti chojni chjasintajni la tsochrakon sin la tsochjána sin ts'íkon sin kixin itsi ti Xjeen Díos k'óna Chojni, chríkjan ijnko itji, tsíkao ch'an ti kjuachaxin ijíé kuènté ch'an. ³¹Ndá Díos tsochr'an ti ángel kuènté kixin ts'ánoa ti trompeta kixin tsochjina kaín ti chojni tsíkjeýá Díos, tsjixin sin kanoé lado chjasintajni.

³²'Chrok'uitjára ti nkehe sintayóaxián kuènté ti inta t'óna to higo. Ti ó t'aña ti ntahnte la ko t'ixin ti chaon yoa la nohara kixin í séhya tsokjan ichrin. ³³Mé xíkaha ti ó ts'íkonra ts'ixin kaín tíha, la tsonoaxínra kixin í séhya tsokjan janhan. ³⁴Chaxín tjonkara kixin kaín tíhi tsohen ti naḡa t'enhña ti chojni síin ijie. ³⁵Ti nkajní la ko

24:21: Dn. 12:1; Ap. 7:14. 24:26: Lc. 17:23, 24. 24:28: Lc. 17:37.

24:29 a: Is. 13:10; Jl. 2:10, 31; 3:15; Ap. 6:12; b: Is. 13:10; Ez. 32:7; Jl. 2:10; 3:15; c: Is. 34:4; Ap. 6:13. 24:30: Dn. 7:13; Zac. 12:10-14; Ap. 1:7.

©2016 Wycliffe Bible Translators, Inc

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/mx/>

chjasintajni la ts'itjáña, kjánchó ti itan kuéntana la ts'itjáñahña nkochrín.

³⁶ 'Kjánchó ti ñao la ko ti hora tsohen tíha, la ninkexró noehña, ni ti sin ángel tjejó nkaya nkajní, ni ti Xjeen Díos noehña, jehó ti It'é ch'an mé nohe tíha.

³⁷ *Ti ó tsokjan ti Xjeen Díos k'óna Chojni la tsohen éxi kóhen ti ñao k'uékjak'e Noé. ³⁸ Ti ñao a ti naxa titeéhya sin ìnta la jína k'uejó sin, kjónie sin la ko ik'ui sin, sítótehe sin hasta ti ó kjuixraká ti ñao k'uíxehen Noé ti ntabarco. ³⁹ *Andá jehe sin la kienxínhña sin hasta ti ó k'uaniá ichrin ndá ikui yee ìnta la k'uátjoá sin kaín sin. Mé xikaha tsohen ti ó tsokjan ti Xjeen Díos k'óna Chojni. ⁴⁰ Andá ti yaá chojni tjejóch'e ixra nonte la ijnko sin sátsji, andá ti íjnko la tsítóhe. ⁴¹ Yaá chojnichjin tjejóchetsinka noa la ijnko sátsji la ko ijnko tsítóhe.

⁴² 'Méxra chrók'uejotsjehera kixin noahñara nkehora la ko nkesá ts'inka janhan.

⁴³ *Kjixin chrókónohara tíhi, ti ijnko nkexro chrókónohe nkehora chrókui ijnko nkexro chrókueéhe, la chrókjuak'etsjehe ch'an chrókjuak'entá ch'an ti ndoe ch'an ndá xrokjuahya chrók'uixehen ti nkexro tjinkaon tseé. ⁴⁴ Méxra jahara la jína chrók'uejora kixin ti Xjeen Díos k'óna Chojni la titàya itsié.

Ti nkexro jína ich'e ixra la ko ti nkexro náhi
(Lc. 12:41-48)

⁴⁵ 'Ti nkexro chaxín jína ich'e ixra la ko nohe, la ti lamo la t'etuehen kixin ts'ayakohen ti sin tjejó ti nchia kuèté ch'an la tsjajon nkehe sinie sin chjintji hora. ⁴⁶ Náxrjón chéhe ti nkexro ich'e ixra ti ó itsi ti lamo la ts'ikon kixin chaxín tjech'e ixra. ⁴⁷ Chaxín ndáxrjan kixin ti lamo la tsjajon ch'an kaín ti ixra chóna ch'an kixin tsotsjehe ti nkexro a. ⁴⁸ Andá ti ijnko chojni ch'ehya ixra jína la tsjenkayáxin kixin kjá tjokahya tsokjan ti làmoé ⁴⁹ la tsjankíxin tsjajonko ti iso sin ch'exín ixra la ko sinieko ko its'ikao kaín ti chojni tsékoan. ⁵⁰ Ndá xrinahña tsokjan ti lamo, ti ñao la ko hora noehña ti nkexro ch'exín ixra. ⁵¹ La ti nkexro a la tsjasóte kixin kjuínchexiteyáhya ti ixra k'uítoan, la ko ts'etōan ch'an kixin tsjasóte ti nkexro a éxi ti sin nkojinxónhña tjenkayáxin. Ndá ntiha tsotsjánka ch'an la ko sinietaón ch'an ñeno ch'an.

Ti ite sin tjarisoá

25 ¹ *Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Ti kjuachaxin kuèté Díos mé yóhe éxi ite sin tjarisoá sátsji ti tsótehe ijnko chojni la chuénko sin lámpara tjiá aceite

la chóhen sin ti nkexro tsotehe. ²In'ó sin la chojni tóxakuenhña la tsíkóyaxíenñña sin la in'ó sin la chojni tóxakohen la ó tsíkóyaxíhin sin. ³Ti sin tóxakuenhña la kuákja sin ti lámpara kuèté sin, kjánchó tsíkákjahya sin yeé aceite kixin tsikia ínaá. ⁴Andá ti sin tóxakohen la tsíkákja sin ti ixro tjiá aceite la ko ti lámpara kuèté sin. ⁵Andá ti nkexro tsotehe la tjokahya ikui, ndá jehe sin la imá kuihí sin kotáchrin la tsík'ejójuá sin kaín sin. ⁶Ndá ti ó k'axrotjen la kuíhin sin t'éya ijnko chojni ndáχρο: “Ó ikui ti nkexro tsotehe, t'axrjéra ndója tsoxétara ch'an.” ⁷Ndá kaín ti sin tjarisoá la k'uàya sin la kjuasiyóxin sin ti lámpara kuèté sin. ⁸Andá in'ó ti sin tóxakuenhña la ndáche sin ti sin tsíkóyaxíhin: “Chjehéni intsí ti aceite kuèntá kixin ó k'uànká ti aceite tjiá lámpara kuèténi”, ichro sin. ⁹Andá ti sin tsíkóyaxíhin la ndáχρο: “Náhí, ti tsjajoni ti aceite la tsjachahya tsicháxihini. Ícha jína sájtjik'ènehé ti sin nchekji”, ichro sin. ¹⁰Ndá naxá tjihya ti sin sákjuik'èna ti aceite la ikui ti nkexro tsotehe. La ti in'ó sin ó tsíkóyaxíhin tjejóchóhen mé k'uixenko sin ch'an ti kia, la k'uikjehe ch'an ti puerta. ¹¹*Ndá chr'éxin ikui in'ó ti sin tjarisoá tsíkóyaxíenñña la t'inka

sin puerta, ndáχρο sin: “Ó ikjuini, Takítjehé ts'ixenheni.” ¹²Ndá jehe ch'an kjuátēhe ch'an ndáχρο ch'an: “Chaxín ndáxrjan kixin chonhña ti jahara.”

¹³Ndá ndáχρο ch'in Jesús ínaá:

—Mé xikaha jahara chrók'uejotsjehera kixin noahñara nkeñao la ko nkehora itsi ti Xjeen Díos k'óna Chojni —ichro ch'an.

Kjuíncheyóxin Jesús kuèté chichaon

¹⁴*Ndá ndáχρο ch'in Jesús:
—Ti kjuachaxin kuèté Díos mé yóhe éxi ijnko chojni sákjuí ikjín, la k'uéyehē ch'an ti sin ch'exín xra, la nkojnko sin chjéhe ch'an chichaon kixin ts'ayakohen sin.

¹⁵Ijnko sin la k'uáyéhe in'ó mil chichaon, ijnko la k'uáyéhe yaá mil, ijnko la k'uáyéhe ijnko mil. Ti nkexro kjuajon ti chichaon la nohe nkexro ti tsjacha sich'e nkojnko ixra. Ndá ti ó kjuixin, la sákjuí ch'an ikjín. ¹⁶Andá ti nkexro k'uáyéhe in'ó mil chichaon la kjuích'eko ch'an ixra ti chichaon kuákja ch'an, la kjuacha ch'an ijnko in'ó mil. ¹⁷La kjaxin ti nkexro k'uáyéhe yaá mil chichaon la xíkjacha ch'an í yaá mil. ¹⁸Andá ti nkexro k'uáyéhe ijnko mil chichaon la sákjuí la kjuích'èna ijnko tòye la kjuavá ti chichaon kuèté ti lamo.

¹⁹Andá k'uatsínka iso nánó ndá ikjan ti lamoé sin la kjuanchia kixin tsoxrentoá kuentá. ²⁰Ndá ikjui saó ti nkexro k'uáyéhe in'ó mil la kjuajon ch'an ijnko in'ó mil, la ndáchro ch'an: "Jaha la chjehéni in'ó mil la jeheni kjuachani ijnko in'ó mil. Tákjá, ntihi itjen ti kjuachani", ichro ch'an. ²¹Ndá ti lamo la ndáchro: "Nchoxon. Jaha la ijnko chojni jína ich'e ixra. La jína kjuinchexiteyá, kjónté jehya ixra ijie. Méxra tsotjahá ijnko ixra antsí ijie. Ndá ijie la tjak'e tsochéheni." ²²Ndá chr'éxin ikui ti nkexro k'uáyéhe yaá mil la ndáchro ch'an: "Jaha la kjuánjua yaá mil la kjuachani ijnko yaá mil. Tákjá, ntihi tjejó ti chichaon", ichro ch'an. ²³Ndá ti lamo la ndáchro: "Nchoxon jaha la ijnko nkexro jína ich'e ixra la ó kjuinchexiteyá, kjónté jehya ijnko ixra imá jie. Méxra ijie la tsotjahá ijnko ixra antsí ijie. Tjak'e ntihi tsochéheni", ichro ch'an. ²⁴Andá ikui ti nkexro k'uáyéhe ijnko mil la ndáchro ch'an: "Ó noheni kixin jaha la ijnko chojni imá jiehe la itjaa ti nonte jahya ténka la ko tákjá ti nkehe jehya kuéntá. ²⁵Méxra jeheni la imá chrákoní la sákjuini la kjuakimáni ti chichaon chrínkí inche. Tákjá ti chichakoan tjihin", ichro ch'an. ²⁶Andá ti lamo kjuátehe,

ndáchro: "Jaha la ijnko chojni jínahña tjenkayáxin la ko séhe. Ti noha kixin janhan la itjaa ti nonte k'uénkahya la ko tákjá ti nkehe jehya kuéntana, ²⁷la, ¿nkekuénté chr'axénhña ijnko banco ti chichaon? Ntiha la chrókjuích'exín ixra la ti ó ikjan janhan la chrók'uayáha iso ti chichaon chrókjuacha", ichro ti lamo. ²⁸Ndá ndáche ch'an ti sin tjejó ntiha: "Takítsjehéra ch'an ti mil chóna ch'an la chjehéra ti nkexro chóna ite mil, ²⁹*kixin ti nkexro chóna itsjé la antsí ts'áyéhe, andá ti nkexro chónahya ninkehó, la kjónté ti intsí chóna, la ts'axrjehe. ³⁰*Ndá ti nkexro ch'ehya ixra í, la takítsjexinra ntihi, sátsji ch'an ndója ti sítie la ntiha tsotsjánka ch'an la ko sinietaón ch'an ñeno ch'an."

**Tsitóexín ijie kaín
chojni chjasintajni**

³¹*Ti ó tsokjan ti Xjeen Díos k'óna Chojni la tsikao ch'an ijnko kjuachaxin ijie kixin imá t'etjoan ch'an la tsikao ch'an kaín ti sin ángel kuénté ch'an la tsjak'etjajin ch'an ti trono kuénté ch'an. ³²La kaín ti chojni tsixin kaín nación la tsochjina ti itjen ch'an, la jehe ch'an tsakítsjekjan ch'an ijnko la ijnko chojni. Éxi ti nkexro t'ayakohen kolélo takítsjekjan ti kolélo kixin

ókjé ts'ixin va, la ti kotèntso la ókjé. ³³Tsjasin ch'an ti kolélo a ti itja ch'an chjina, andá ti kotèntso la ti itja ch'an ikjon. ³⁴Ndá ti Rey tsonixjehe ti nkexro tjejó ti itja chjina tsondáchro: “Xrákira jahara kixin T'aná ó kjuíncheñao ti jahara, T'ayéhéra ti nonte kjuích'éna T'aná, ti naxa k'ónahña chjasintajni, ³⁵kixin ik'uén kjinta la kjuájonra nkehe kjonie. Ik'uén inta la kjuájonra inta ik'uaia, k'uájia éxi ijnko chojni kjuixin ókjé la kjuájonra nketí kok'ánaxian. ³⁶K'uéchontahya ika la kjuájonra ika k'uítsa, kónína la kjuínkítsara ti janhan, ti kjuak'échjina la kjuasántsjehe. ³⁷Andá ti sin jína la tsjanchankí sin: “Inchéni, ¿nkesá k'uíkoní kixin ik'uén kjinta ndá kjuajoni nkehe kjónté? ¿Xá nkesá k'uíkoní kixin ik'uén inta ndá kjuajoni inta ik'uaia? ³⁸O, ¿xá nkesá k'uíkoní kixin ókjé kjuixian ndá kjuajoni nketí kok'áxián? ¿Xá nkesá k'uíkoní kixin chontahya iká la kjuajoni ika k'uítsa? ³⁹O, ¿xá nkesá k'uíkoní kixin kóníha o kjuak'échjina ndá kjuíjitsjeheni?”, tsixro sin. ⁴⁰Andá ti Rey tsondáchro: “Ti ó kjuínkítsara ijnko kichóni, kjónté ijnko chojni imá nóa, la éxi janhan kjuínkítsara xikaha.” ⁴¹Andá tsjixin la ti Rey t'etqan mé tsonixjehe ti nkexro tjejó ti itja ikjon tsondáchro:

“Sátjira jahara tsjasótiara ti siín xrohi nunca ts'ankahya. Ti xrohi kjíchóhen tsochexín ti Jínahña la ko kaín ti ángel kuenté. ⁴²Kixin ik'uén kjinta la kjuájonhñara nkehe kjonie, ik'uén inta la kjuájonhñara inta ik'uaia. ⁴³Kjuak'é éxi ijnko nkexro tsíkjixin ókjé la kjuájonhñara nketí kok'ánaxian, k'uéchontahya ika ts'ítsa la kjuájonhñara ika, ti kónína la ko ti kjuak'échjina la kjuasántsjehyara ti janhan.” ⁴⁴Ndá jehe sin kjaxin sin tsjanchankí sin: “Inchéni, ¿nkesá k'uíkoní ik'uén kjinta la o ik'uén inta la ko kjuixian ókjé o chontahya iká la ko níha o kjuak'échjina ndá kjuínkítsahyani?”, tsixro sin. ⁴⁵Andá ti Rey la tsjatehe tsondáchro: “Ti kjuínkítsahyara ijnko chojni nóa la éxi janhan kjuínkítsahyara xikaha.” ⁴⁶*Méxra sátsjira tsjasótiara nkochríxín. Andá ti chojni jína la ts'áyéhe ti kjuachón nkochríxín —mé xikaha ichro ch'in Jesús.

**Kjuenkayáxin sin nkexrín
ts'óñá sin Jesús**

(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

26 ¹Ndá ti ó kjuixin chrónka ch'in Jesús kaín tíha, la nixjehe ch'an ti sin k'uájiko ch'an, ndáchro ch'an: ²*—Jahara la ó nohara kixin t'itjáña yaá ñao ndá tsjasin sin

ti kia Pascua, ndá ti Xjeen Díos k'óna Chojni mé tsotsé sin la tsjikaán sin ti tjejó ti sin t'etōan, la tsjak'enkaní sin ch'an ijnko ntacruz —ichro ch'in Jesús.

³Ndá ti nchat'á t'etōan la ko ti sin tjako ley la ko ti sin táda kuènté ti sin judío mé kónkotsé sin ndāsin kuènté palacio kuènté ch'in Caifás, ti nchat'á t'etōan.

⁴Ntiha kjuénkayáxin sin nkexrín tsotsé sin ti ch'in Jesús ndá ts'óná sin. ⁵La iso sin ndáchro:

—Chrotséhyani ch'an ti kia ti náhi la imá tsonínkaon chojni la ts'ixin ijnko kjuanínkaon ijé.

Ijnko tjan kuikite aceite xraxé náxrjón ikja Jesús

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶Ndá ch'in Jesús kjuák'e Betania, ndōe ch'in Simón, ti nkexro k'uéchóna chin lepra.

⁷*Ndá xrínahña kóchjina ijnko chojnichjin kjuikāo ijnko ixro tsíkonaxín mármol tjiá aceite xraxé náxrjón, tjete sínkí. La naxa tjenie ch'in Jesús la kuikite tjan aceite ti ikja ch'an. ⁸Andá ti sin k'uájiko ch'in Jesús ti k'uíkon sin xikaha, la kónínkaon sin, ndáchro sin:

—¿Nkekuènté nchexehén ti aceite i? ⁹Tíhi la jína chrókóxixín itsjé chichaon, ndá jína chrókjuinkitsani ti sin nóa —ichro sin.

¹⁰Ndá ch'in Jesús kuíhin ti nkehe ichro sin, la ndáchro ch'an:

—¿Nkekuènté t'ándaxíhíra ti tjan i? Ó nchoxon ti nkehe náxrjón kjuích'e tjan, ¹¹*kixin ti sin nóa la nkochríxín ts'ejókoara, andá janhan la nkochríxínhña ts'ejóni. ¹²Méxra ti tjan i la kjuíncheka tjan aceite xraxé náxrjón ti cuerpo kuéntana, kixin xikaha kjuakoxin tjan kixin tsoxravána. ¹³Chaxín ndáxrjan kixin ti ó tsoxrako ti itan jína tsaáxin chojni kuènté chjasintajni la kjaxin tsochronka sin kixin xikaha kjuích'e ti tjan i, la xikaha tsoxraxinkakonxín sin ti nkehe kjuích'e tjan.

Judas kjuínchekji Jesús

(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴Ndá ijnko ti teyóxin ti sin k'uájiko ch'in Jesús, it'in Judas Iscariote, mé kjuinixjehe ch'an ti sin nchat'á t'etōan ¹⁵*la ndáchro ch'an:

—¿Nkekjaín tsjènkara ndá tsoxrjanka nketí itjen Jesús?

Andá ti sin nchat'á t'etōan la kjuajon sin treinta chichaon plata. ¹⁶Ndá tuénxín la ti ch'in Judas la kjueyá nkexrín tsjajon ti ch'in Jesús.

Kjuixixín kjonieko sin Jesús

(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23;

Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

¹⁷Andá ti ñāo xránkíxixín ti kia inie sin ti niotja tjikohya ti nkehe t'ánkíxin, la ti sin k'uájiko ch'in Jesús mé kóchjina sin la kjuanchankí sin, ndáchro sin:

—ǃnchéni, nketí tjinkaoan sincheyaxíxini kixin sinieni ti kia Pascua?

¹⁸Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Sátjira ti chjasin ijié la tsjasánra ndoe ijnko nkexro, la ndáchroa: “Ti Maestro kuènténi la í séhya tsjak'e ch'an, la k'uetōan ch'an kixin ijié la ndoa tsoyaxíxin kixin sinieko ch'an ti sin xriko ch'an, ti kia Pascua”, mé xikaha tsondáchrora —ichro ch'in Jesús.

¹⁹Ndá ti sin k'uájiko ch'in Jesús la kjuínchexiteyá sin la sákjuí sin ndá ntiha kjuíncheyáxixín sin ti nkehe sinie sin ti kia Pascua.

²⁰Ndá ti ó ndákóntó la ch'in Jesús k'uéjoko teyó ti sin k'uájiko la kjonieko ch'an sin. ²¹Ndá naxa tjejónie sin la ndáchro ch'in Jesús:

—Chaxín ndáxrjan kixin ijnkora tjejora ntihi mé sinchekjira ti janhan.

²²Ndá kaín sin la imá kóxakohen sin la k'uává sin,

© 1996 David C. Cook

*Ti kjuixixín kjonieko Jesús ti sin k'uajiko
(Mt. 26:20)*

la kjuankíxin sin nkojnko sin
kjuanchankí sin, ndáchro sin:

—Ínchéni, ¿á jeheni ní? —ichro
sin.

²³*Ndá kjuátehe ch'in Jesús
ndáchro:

—Ti nkexro sinchekjataxín
niotja ti plato tjékian mé ti nkexro
a sinchekjina. ²⁴Janhan, ti Xjeen
Díos k'óna Chojni, tsjasótena éxi
nixja ti xroon itén Díos, kjánchó
nóa ti nkexro xikaha sich'e. Ícha
jína chrókokjehya.

²⁵Andá Judas, ti nkexro
sinchekji ch'in Jesús, mé ndáchro:

—Maestro, ¿á janhan tíha ní?

Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Ó jaha ndáchrua.

²⁶Ndá naxa tjejónie sin la ch'in
Jesús kuákja ch'an ti niotja, la
chjéhe ch'an Díos kjuasáya. Ndá
kóchrít'ò ch'an la chjéhe ch'an
kaín ti sin k'uájiko ch'an kixin
sinie sin. La ndáchro ch'an:

—Intera, tíhi mé ti cuerpo
kuéntana.

²⁷Ndá kjuixin la kuákja ch'an
ti vaso tjíá ínté to uva la chjéhe
ch'an kjuasáya Díos, ndá kjuixin
la chjéhe ch'an kaín ti sin tjejóko
ch'an ik'ui sin. La ndáchro ch'an:

—It'ira kaínra tíhi ²⁸*kixin tíhi
mé ti ijni kuéntana chrónkaxín ti
nkehe nixin tsohen. Ti ijni ts'itji
i, la tsjacha ts'íjmáxin ijíe itsjé
chojni. ²⁹Chaxín ndáxrjan kixin
i ts'ihya ínté ti to uva i ínaá,
hasta tsjixrakájna ti ñao ts'ayàha

ti kjuachaxin kuènté T'aná, ndá
xík'ini ínté ti to uva i ínaá —ichro
ch'in Jesús.

Chronka Jesús kixin sinchemá Pedro

(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34;

Jn. 13:36-38)

³⁰Ndá ti ó kjuixin la itsje sin ijnko
himno, ndá sákujuí sin ti ijna Olivo.

³¹*Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Ijie tie la kaínra tsítóhéra
ti janhan, kixin ndáchro ti
xroon itén Díos: “Tsóná sin ti
nkexro t'ayakohen ti kolélo la
kaín va tsoxikayehí va sátsji
va.” ³²*Kjánchó ti ó tsoxechóna
la sátsjia Galilea, ndá jahara la
chr'éxin tsochrehéra.

³³Ndá kjuátehe ch'in Pedro,
ndáchro:

—Kjonté kaín sin tsítóha sin, la
tsítóehyani ti jaha.

³⁴Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Chaxín ndáxrjan kixin ijie
tie, naxa tsotsjehya kochintóla,
la sinchemána iy'á vece.

³⁵Ndá ch'in Pedro ndáchro:

—Kjonté kjaxin janhan its'én la
sintamáhna ti jaha.

Ndá kaín ti sin k'uájiko ch'an
la xikaha ichro sin.

Jesús kjuák'e ti Huerto Getsemani

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

³⁶Andá ch'in Jesús la ko ti
sin k'uájiko ch'an mé kjuíji sin

© 1996 David C. Cook

*Jesús nixjehę Díos ti nonte Getsemaní
(Mt. 26:39)*

ijnko nonte it'in Getsemaní. Ndá ndáchro ch'an:

—Tíhó t'ejora ndá janhan la sátsjia tsonixjahá T'aná.

³⁷Ndá sákjuíko ch'an Pedro la ko ti yaá xjeen ch'in Zebedeo, la kjuankíxin kóxakohen ch'an la ko imá k'uává ch'an. ³⁸Ndá ndáche ch'an ti iy'á sin:

—Imá t'avá asená éxi its'én. Ntíhó titohara, t'ejotsjehéra kjaxin —ichro ch'an.

³⁹Ndá sákjuí ch'an antsíkoá kjín, ndá kjuák'exín ch'an toch'in ch'an la k'uisén ch'an hasta kéhe ikja ch'an nonte, la chrónoéhe ch'an ti It'é ch'an itjen nkaya nkajní, ndáchro ch'an:

—It'éni, ti tjinkaoan la nchekaáni kixin chrók'uuihyani ti nkehe itsjá. Kjánchó tsohen éxi tjinkaoan, jehya éxi tjinkaoni —ichro ch'an.

⁴⁰Ndá ikjan ch'an ti kuítóhe ti iy'á sin la k'uíkon ch'an kixin ó

tjejójua sin. Ndá ndáche ch'an ch'in Pedro:

—¿Á xitjahya chrók'uejótsjehékoarani ijnko hora ní? ⁴¹Tjējotsjehéra la nixjehéra Díos kixin tsjinkítsa ch'an kixin ti Jínahña la chrókjuachahya chrókjuachròe ti jahara. Ti asánra la chaxín tjinkaon sinchexiteyéhe Díos, kjánchó ti cuerpo kuéntára la tjachahya —ichro ch'in Jesús.

⁴²Ndá sákjuí ch'an inaá la chrónoéhe ch'an It'é ch'an, ndáchro ch'an:

—Jaha It'éni, ti xitjahya tsjiin ti nkehe tsjasótexíni la tsohen éxi jaha tjinkaoan.

⁴³Ndá ikjan ch'an inaá la k'uíkon ch'an kixin inaá tjejójua ti sin k'uájiko ch'an kixin í tjiehya sin kotáchrin. ⁴⁴Ndá kuítóhe ch'an sin la sákjuí ch'an inaá ti níxin vez, la xikahó kjuanchehe ch'an It'é ch'an inaá.

⁴⁵Ndá ikjan ch'an ti kuítóhe sin la ndáchro ch'an:

—¿Á naxa tjejochrinra la tjetok'áhara ní? Tsjehéra, ó kjuixraká ti hora tsotsé sin ti Xjeen Díos k'óna Chojni la tsjikaán sin ti tjejó ti chojni chóna ije. ⁴⁶T'ínkatjenra sátsjini kixin ó ikjui ti nkexro sinchekji ti janhan.

Itsé sin Jesús tsjak'echjina

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53;
Jn. 18:2-11)

⁴⁷Ndá naxa tjenixja ch'in Jesús, la kóchjina Judas, ijnko ti teyóxin sin k'uájiko ch'an kjujiko ch'an itsjé chojni xraá espada la ko inta, tsíchr'án ti sin nchat'á t'etōan la ko ti sin táda kuènté ti sin judío. ⁴⁸Ndá Judas, ti nkexro kjuínchekji ch'an, mé tsíndáchro:

—Ti nkexro tsotjahá ijnko kochíto tuēen la mé tíha ti nkexro tsotsera.

⁴⁹Ndá xikaha kóchjinehe ch'in ti ch'in Jesús la nixjehé ch'an ndáchro ch'an:

—¿Ta nkojína, Maestro?

Ndá chjéhe ch'an ijnko kochíto ti tuēen ch'in Jesús. ⁵⁰Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:

—Judas, nkehe k'uinkaxian, tjoka ich'e éxi kjuénkayáxian.

Ndá kóchjinehe sin ti ch'in Jesús la itsé sin.

⁵¹Ndá ijnko ti nkexro k'uájiko ch'in Jesús mé kuakitsje ti espada kuènté, la kóchr'ijn

ndatsjon ijnko ti sin ch'ehe ixra ti nchat'á t'etōan. ⁵²Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Chr'axehén tjoé ti espada méhe. Kixin kaín ti nkexro tjayaxin espada la kjaxin espada ts'enixín. ⁵³¿Á noahña kixin janhan la jína chrónixjahá T'aná, la jehe ch'an tuénxín chróchr'án ch'an teyó ejército sin ángel ní? ⁵⁴Kjánchó ti xikaha chrókujuít'a, la nkexrín chróxiteyá ti nkehe nixja ti xroon itén Díos kixin ntiha la ndáchro kixin ticháxin xikaha tsohen.

⁵⁵*Ndá ch'in Jesús ndáche ti chojni ikui:

—¿Nkekuènté k'uinkakoara espada la ko inta éxi chrótsera ijnko xíchee? Kaín ñao kjuak'é nkaxehen nínko kjuákua la, ¿nkekuènté kixin ntahya tsexinra ti janhan? ⁵⁶Kjánchó kaín tíhi la ticháxin tsohen kixin tsoxiteyá ti nkehe k'uéchronka ti nkexro tsíkjin ti xroon itén Díos ósé.

Ndá kaín ti sin k'uájiko ch'in Jesús la kuítóhe sin ch'an, la kuinká sin.

Jesús kjuák'e ti tjejó ti sin t'etōan

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71;
Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷Ndá kaín sin itsé sin ch'in Jesús la sákjuíko sin ch'an ndōe Caifás, ti nchat'á t'etōan. Mé ntiha tsíkónkotsé ti sin tjako ley la ko ti sin t'etōan kuènté nínko.

⁵⁸ Andá Pedro mé ikjín chrèxin ch'an, la kjuíji ch'an ndøe ti nchat'á t'etøan la k'uixehen ch'an ti ndasin la kjuák'etjæxin ch'an ti tjejó ti sin policia kuènté ninko kixin tsotsjehe ch'an nkexrín tsitøexín tíha.

⁵⁹ Ndá ti nchat'á t'etøan, ti sin táda la ko kaín ti sin t'etøan mé kjueyá sin nkexrín ts'eka sin ijie ti ch'in Jesús kixin ndá jína tsjanchia sin ijie its'en ch'an. ⁶⁰ La kjónté itsjé chojni kjuíji ch'énehe kjuach'ia ti ch'in Jesús la k'uitjahya sin nkojín ijie kixin chrók'uénxín ch'an. Ndá xrínahña kjuíji yaá sin nduáhya chrónka, ⁶¹ *la ndáchro sin:

—Kuíhini ndáchro ti nkexro í: “Janhan la jína ts'óxika ti ninko kuènté Díos, la níxin ñao la ó sit'ána ínaá” —ichro sin.

⁶² Ndá ti nchat'á t'etøan mé k'uínkatjen la kjuanchankíhi ti ch'in Jesús, ndáchro:

—¿Á tsjátøehya ninkehó ní? ¿Chaxín xikaha ndáchrua éxi ichro sin ní?

⁶³ Kjánchó ch'in Jesús la nixjahya ch'an. Ndá ti nchat'á t'etøan mé ndáchro:

—T'étuahan ijie kixin kjuachaxién ihnié ti Díos tjechón kixin tsochronka, ¿á jaha ti Cristo, ti Xjeen Díos?

⁶⁴ *Ndá kjuátøehya ch'in Jesús, ndáchro:

—Ó jaha ndáchrua. Kjæxin ndáxrjan kixin ts'ikuan ti Xjeen

Díos k'óna Chojni tsjak'etjæxin ti itja chjina kuènté Díos chóna kaín kjuachaxin, la ko kjæxin ts'ikuan itsi ch'an chríkjan itji, tsixin ch'an nkaya nkajní —ichro ch'in Jesús.

⁶⁵ *Ndá ti ó kuíhin ti nchat'á t'etøan xikaha la imá kónínkaon, la kótséchje ti iké, la ndáchro:

—Ti nkexro i la k'uándaxíhin Díos kixin xikaha ichro.

Méxra í ticháxinhña íso chojni tsochronka íso nkehe. Jahara la ó kuihínra nkexrín ichro ch'an.

⁶⁶ Andá jahara, ¿nkechrora?

Ndá kjuátøehya sin ndáchro sin: —Chóna ch'an ijie, méxra its'en ch'an.

⁶⁷ *Ndá iso sin la kuíkite sin ndaté sin nkayakon ch'an, íso sin la kjuate sin ch'an, íso sin la chjéhe sin nkayakon ch'an. ⁶⁸ La ndáchro sin:

—Ti chaxín jaha ti Cristo, la tónoha nkexro kjuatia.

Pedro kjuínchemá Jesús

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62;

Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ndá Pedro naxa tjetjæxin ch'an ti ndasin, la ikui ijnko tjachjin ich'e ixra ntiha, la kóchjina tjan, ndáchro tjan:

—Kjæxian xrikoja ti ch'in Jesús tsíkijæxin Galilea —ichro tjan.

⁷⁰ Kjánchó ch'in Pedro la kjuínchemá ch'an ndáchro ch'an nkayakon kaín ti sin tjejó ntiha: —Nónahña nkehe ti ndáchrua.

⁷¹Ndá sákjuí ch'an la kjuíji ch'an chjina ti puerta. La íjnko chojnichjin k'uíkon ti jehe ch'an la ndáche tjan kaín ti sin tjejóntaxín ntiha:

—Ti nkexro i la kjaxin k'uájiko ti ch'in Jesús tsíkjin Nazaret —ichro tjan.

⁷²Ndá ch'in Pedro kjuínchemá ch'an inaá, k'uákjenxin ch'an ihnié Díos, ndáchro ch'an:

—Chonhña ti nkexro a.

⁷³Ndá ntsíkoá chr'éxin la ti sin k'uejóntaxín ntiha la kóchjinehe sin ti ch'in Pedro la ndáchro sin:

—Kjaxin jaha la nkojín ti nkexro a, kixin ti nixja la tjatsoanxíni.

⁷⁴Ndá ch'in Pedro kójiēhe ch'an la k'uákjenxin ch'an ihnié Díos, ndáchro ch'an:

—Chonhña ti nkexro a.

Ndá xríñahña itsje ijnko kochindólá. ⁷⁵Ndá ch'in Pedro xráxinkaon ti nkehe ndáchro ch'in Jesús: “Ti naxa tsotsjehya kochindólá la sinchemáni iní vece kixin chónhñani.” Ndá ch'in Pedro k'uaxrjéxin ch'an ntiha la imá tsjánka la ó mero chrók'uenxín ch'an ti kjuancheníhi.

Kjuikaán sin Jesús ti itjen Pilato

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

27 ¹Ndá ti ó k'uínkaséña la kaín sin ncha'tá t'etōan la ko ti sin t'etōan kuènté

ti sin judío mé kjuénkayáxin sin kixin its'en ti ch'in Jesús.

²Ndá kjuínchenteto sin ch'an la sákjuíko sin ti itjen ch'in Poncio Pilato, gobernador romano.

Ik'uén Judas

^{3*}Andá Judas, ti nkexro kjuínchekji ti ch'in Jesús, k'uíkon kixin ts'óná sin ti ch'in Jesús, la imá náxrjónhña kóhen ch'an kixin jehe ch'an kjuínchekji ch'an ti ch'in Jesús, la sákjuikehen ch'an ti sin ncha'tá t'etōan la ko ti sin táda ti treinta chichaon plata tsíkákja ch'an.

⁴La ndáchro ch'an:

—Kjuásian ijie kixin kjuíntakjia ijnko nkexro tjóá chóntahya ijie.

Andá ti sin ncha'tá kjuátēhe, ndáchro:

—Janhan la nonahñana tíha. Tíha la ijie kuèntá.

⁵Ndá Judas ik'ue ti chichaon a nkaxehen ti njnko, ndá sákjuí ch'an la k'óná ch'an asén ch'an.

⁶Ndá ti ncha'tá t'etōan la kjujejo ti chichaon la ndáchro:

—Ti chichaon í la kóxixin ijnié chojni la xitjahya tsochr'áxenhēni ti caja kuènté ofrenda.

⁷Ndá nkokōa kjuénkayáxin sin la k'uenaxín sin ijnko nonte it'in Nontēe ti ch'in Ch'éna Nchísén kixin ntiha tsoxravá ti chojni tsíkjin ikjín. ⁸La kjuínchek'in sin ti nonte a Nonte kuènté Ijní, la hasta ijie naxa xikaha it'in.

⁹*Mé xikaha xiteyá ti nkehe tsíndáchro ti profeta Jeremías: “Kuakja sin ti treinta chichaon plata, ti chichaon kjuajon ti sin israelita kuènté ti nkexro a, ¹⁰la k'uetaxín sin ti nonte kuènté ti nkexro ch'éna nchísén kixin xikaha kjuínchexiteyá sin ti nkehe k'uetōan Ìnchéni.”

Jesús kjuák'e nkayakon ti gobernador Pilato

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5;
Jn. 18:33-38)

¹¹Ndá sákjuíko sin ti ch'in Jesús ti itjen ti gobernador la ntiha kjuanchankíhi sin ch'an: —¿Á jaha ti Rey kuènté ti sin judío ní?

Ndá ch'in Jesús kjuátehe, ndáchro:

—Ó jaha ndáchrua.

¹²La xikaha ti sin nchat'á t'etōan la ko ti sin táda t'etōan mé kjuanchia sin ijie, kjánchó ch'in Jesús la ninkehó kjuátehya.

¹³Andá ch'in Pilato ndáchro: —¿Á tienhña kaín ti nkehe ndáchro sin tjanchia sin ijie ní?

¹⁴Kjánchó ch'in Jesús la ninkehó kjuátehya ch'an la ti gobernador la imá kóxakohen ch'an.

K'uítóan kixin its'en Jesús

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25;
Jn. 18:38—19:16)

¹⁵Andá ti kia Pascua mé ti gobernador la kuéhen takítsjexín ndoehjiso ijnko chojni tjechjina.

La kaín ti chojni tónkotsé ntiha mé tjanchia nkexro ts'axrje.

¹⁶Ndá ntiha mé tjechjina ijnko nkexro, kaín chojni chóxin kixin jehya ijnko chojni jína, mé it'in Barrabás. ¹⁷Andá ti ó kónkotsé itsjé chojni la ch'in Pilato kjuanchankí:

—¿Nkexro tjinkáonra ts'atjánta, á Barrabás o á Jesús, ti nkexro nchek'in sin Cristo?

¹⁸Mé xikaha kjuanchankí ch'an kixin ó nohe ch'an kixin ti kjuanchia sin ijie la kixin kjuachjinoxíhin chóna sin.

¹⁹Andá Pilato naxa tjetjaxín ti nchekitoexíxin ijie chojni la ti ichjin kuènté ch'an la k'uetuehen ijnko chojni tsjichronka kixin chrókjiatéhya ch'an ninkehó ti nkehe tsōhen ti nkexro jína kixin náxrjónhña k'u'fonxín tjan kotáchrién tjan kuènté ti nkexro a.

²⁰Kjánchó ti nchat'á t'etōan la ko ti sin táda mé nixjehe kaín ti chojni tsíkóchjina kixin chrókjuanchia sin kixin chrók'uaxrje ti ch'in Barrabás, la chrók'uen ch'in Jesús. ²¹Ndá ti gobernador kjuanchankí ínaá, ndáchro:

—¿Nkexro ti yaá sin tjejó ntihi tjinkáonra ts'atjánta?

Ndá kjuátehe sin, ndáchro sin: —Barrabás.

²²Andá ch'in Pilato mé kjuanchankí ch'an:

—¿Andá nkehe sit'aha Jesús, ti nkexro nchek'inra Cristo?

Ndá kaín sin kjuátēhe sin:

—ǀTsjak'enkáni ch'an ntacruz!

²³ Ndá ch'in Pilato kjuanchankí, ndáchro:

—ǀXá nkehe ijie kjuích'e ti nkexro i?

Ndá jehe sin la antsí itsen, k'óyako sin, ndáchro sin:

—ǀTsjak'enkáni ch'an ntacruz!

²⁴ *Andá ti ó k'uíkon ch'in Pilato kixin í tsjinkíhya sin ti nkehe tjenkayáxin sin, la antsí k'uúxité sin, nínkaon sin; la kjuanchia ch'an inta, la nkayakon kaín ti sin tsíkónkotsé ntiha k'ónti ch'an itja ch'an. La ndáchro ch'an:

—Janhan la chontahya ijie ti its'en ti nkexro i. Jahara ijíára kixin tjinkáonra its'en ch'an.

²⁵ Ndá kaín sin kjuátēhe sin:

—Jeheni la ko xjeeni tsamáni ti ijie ti its'en ti nkexro i.

²⁶ Ndá kuítóhe ch'an kixin ts'axrje ti ch'in Barrabás. La k'uetōan ch'an kixin tsjate sin ti ch'in Jesús ndá kjuínchek'ayéhe ch'an sin kixin tsjak'enkáni sin ch'an ntacruz.

²⁷ Andá ti sin soldado la sákjuíko sin ti ch'in Jesús ti palacio kuènté ti gobernador. La ntiha kónkotsé kaín ti sin soldado romano la kuántátjen sin ti jehe ch'an. ²⁸ Ndá kuakitsjehe sin ch'an ti iké ch'an la kjuínchek'inkáya sin ch'an ijnko ika kjátse tié. ²⁹ Ndá kjuích'énaxín sin ntach'ǀ ijnko corona la kjuak'enkaya sin ikja ch'an la ko kjuak'enkáya sin ijnko inta ti

itja ch'an chjina. Ndá k'uejóxin sin toch'in sin nkayakon ch'an la kjuanoá sin ch'an, ndáchro sin:

—Nkochrín tsjak'e tsétuehén ti sin judío.

³⁰ La kuikjajin sin ndaté sin nkayakon ch'an la kuákja sin ti inta tjexraá ch'an la chjéhe sin ti ikja ch'an. ³¹ Ndá ti ó kjuixin kjuanoá sin ch'an la kuakitsjehe sin ch'an ti ika kjátse tié la kjuínchek'inkáya sin ch'an ti iké ch'an. Ndá sákjuíko sin ch'an kixin tsjak'enkáni ch'an ntacruz.

Kjuák'enkáni Jesús ntacruz

(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43;

Jn. 19:17-27)

³² Andá k'uaxrxjén sin ntiha la xéta sin ijnko nkexro tsíkjixín chjasin Cirene, mé it'in Simón. La k'uetuehen sin kixin tsamá ch'an ti ntacruz tsjak'enkáni ch'in Jesús.

³³ Ndá kjuíji sin ijnko nketí it'in Gólgota, mé ti ngivee sin la t'axrxjén Hueso Ikja Chojni.

³⁴ *Ndá ntiha chjéhe sin ch'in Jesús xranvino tsíkjiko xroan itsjá, kjánchó jehe ch'an la k'uihya ch'an.

³⁵ *Ndá ti sin soldado ti ó kjuixin kjuak'enkáni sin ch'an ti ntacruz, la kjuích'exín sin suerte ti iké ch'an kixin tsonohe sin nkexro tsákja. Mé xíkaha xiteyá ti nkehe nixja ti sin k'uéchronka itén Díos ósé, ndáchro: “Kjuích'exín sin suerte ti kaná.” ³⁶ Ndá ntiha k'uejótjaxín

ti sin soldado kixin ts'ayakohen sin ch'an. ³⁷Ndá ikja ti ntacruz la kjuák'enkáni sin ijnko nta ndáchro:

*“Tíhi mé Jesús,
Rey kuènté ti sin judfo.”*

³⁸Kjāxin ntiha k'uejójáni sin ntacruz yaá sin chee, ijnko la itja ch'an chjina la íjnko la itja ch'an ikjon. ³⁹*Ndá kaín ti sin t'atsínka ntiha mé kjuanoá sin ch'an, t̄inkat̄j̄ia sin ikja sin ⁴⁰*la ndáchro sin:

—Jaha ndáchrua kixin chrók'óxika ti n̄inko la iní ñao ó chrók̄juich'énaxián inaá. Ti chaxín jaha ti Xjeen Díos la jahua t'inkajinxián ti ntacruz méhe.

⁴¹La x̄ikaha kjāxin ndáchro ti sin nchat'á t'etoan, ti sin tjako ti ley la ko ti sin fariseo, kjuanoá sin ch'an la ndáchro sin:

⁴²—Kjuínchekaá ch'an ókjé chojni, ndá jehe ch'an la xitjahya sinchekaá ch'an asén ch'an. Ti chaxín jehe ch'an ti Rey kuènté Israel la jehó ch'an chrók'uinkajinx̄in ch'an ti ntacruz, ndá kjāxini tsitekaoni ti jehe ch'an. ⁴³*Jehe ch'an la ndáchro ch'an kixin Díos t̄j̄ink̄itsa ti jehe ch'an; ti chaxín t̄jūhe Díos ti jehe ch'an la sinchekaá ti jehe ch'an kixin tsíndáchro ch'an kixin jehe ch'an mé Xjeen Díos.

⁴⁴La kjāxin ti xíchee t̄jejójáni ntacruz k'uándaxíh̄in sin ti jehe ch'an.

Ik'uéen Jesús

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49;
Jn. 19:28-30)

⁴⁵Ndá ndesi chonkíxin la ko hasta las tres kójín mé k'uúxin tie kuènté chjasintajni. ⁴⁶*Ndá éxi las tres kójín la ch'in Jesús itsen k'uéya ch'an, ndáchro ch'an:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani?
—mé tíha t'axrjexín: It'éni, It'éni, ¿nkekuènté kuítóheni jehóni?

⁴⁷Ndá iso ti sin t̄jejóntaxín ntiha kuíhin sin x̄ikaha, la ndáchro sin:

—Ti nkexro a la t'éyeh̄e ti profeta Elías.

⁴⁸*Ndá ijnko ti sin t̄jejó ntiha la kuinká ch'an sákjuikakja ijnko kachjon la chr'ankí ch'an ti vinagre, la kjuak'echónthehe ch'an ijnko inta kjíjin ndá kjuínchechriin ch'an kixin chrók'ui ti ch'in Jesús.

⁴⁹Ndá íso sin ndáchro sin:
—T̄itohéra. Tsotsjeheni á itsi Elías sinchekaá ti jehe ch'an —ichro sin.

⁵⁰Ndá ch'in Jesús inaá itsen k'uéya ch'an, ndá ik'uéen ch'an.

⁵¹*Ndá tuénxín ti hora a la k'uichje ti ika t̄jenkákuexín nkaxehen n̄inko, k'óna yaá ndesi noi la ko hasta nonte. La k'uínki nonte la xit̄jeh̄e itjo.

⁵²La ko xit̄jeh̄e ti t̄oȳe tsíxravá chojni la xechón itsjé ti sin k'uékinkáchónki Díos. ⁵³La k'uaxrjexín sin ti tsíxravá sin, la ti

ó xechón ch'in Jesús la k'uíxehen sin ti chjasin tjóá, Jerusalén la ntiha itsjé chojni xéta sin.

⁵⁴Ndá ti capitán la ko ti sin k'uejó ntiha, t'ayakohen ch'in Jesús, ti ó k'uíkon sin k'uínki nonte la kaín ti nkehe kóhen la imá chrakon sin, la ndáchro sin:

—Chaxín ti nkexro í la Xjeen Díos.

⁵⁵*Kjaxin ikjín k'uejó itsjé chojnichjin, tjejótsjehe sin. Jehe sin mé k'uéchréhe sin ch'in Jesús, kjuixin sin ndesi Galilea kixin k'uekjínkítsa sin ch'an.

⁵⁶Ntiha kjuák'e kjaxin ti tjan María Magdalena, ti tjan María,

íñé ch'in Jacobo la ko José la ko íñé ti xjeen ch'in Zebedeo.

Ti xravá Jesús

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56;
Jn. 19:38-42)

⁵⁷Ndá ti ó ndá kóntó mé ikui ijnko nkexro it'in José, ijnko nkexro chóna itsjé chichaon tsíkijxin Arimatea. Jehe ch'an kjaxin k'uéchréhe ch'an ti ch'in Jesús. ⁵⁸Jehe ch'an mé kjuitsjehe ch'an ti ch'in Pilato la kjuanchia ch'an ti cuerpo kuènté ch'in Jesús. Ndá ch'in Pilato mé kjuajon kjuachaxin kixin ts'ijin ti cuerpo. ⁵⁹Ndá

© 1996 David C. Cook

Ti xravá ch'in Jesús
(Mt. 27:59)

ch'in José mé kuakjijin ti cuerpo la kjuínchek'ísímá ijnko ika tjóá. ⁶⁰La kjuak'e ch'an ijnko tòye nixin kuènté ch'an tsíkjich'éna ch'an senó. Ndá k'uekjèxin ch'an ijnko ixrò ijíe ndója ti itjo, ndá sákjuí ch'an. ⁶¹Mé ntiha kjaxin k'uejótjaxin ti tjan María Magdalena la ko ti íjnko tjan María chok'èxin itjen ti tòye.

Ti sin soldado k'uayakohen ti tòye xravá Jesús

⁶²Ndá ti ñao chr'éxin ti ó kjuixin kjuasiyóxin sin nkehe kuènté ti ñao tok'éhe chojni, la ti sin nchat'á t'etóan la ko ti sin fariseo mé kuitsjehe sin ti ch'in Pilato ⁶³*landá ndáchro sin:
—Xraxinkaoni kixin ti naxa kjuák'echón ti nkexro ch'ia la ndáchro kixin nixin ñao la tsoxechón ch'an, ichro ch'an. ⁶⁴Méxra tétuehén ti sin soldado kixin ts'ayakohen sin ti tòye tsoxítjajia ti nixin ñao. Ti náhí, la sítie itsi ti sin k'uájiko ch'an la tseé sin ti cuerpo kuènté ch'an la chr'éxin tsondáchro sin kixin ó tsíxechón ti nkexro a, tsixro sin sich'ia sin. Ndá xikaha antsí taó tsohen ke ti saoxén.

⁶⁵Ndá ti ch'in Pilato, la ndáchro:
—Ntihi tjejó iso soldado. Sátjikoára sin ts'ayakohen sin ti tòye éxi tjinkáonra.

⁶⁶Ndá sákjuí sin la kjuák'e sin ijnko sello chritaón ti ixrò

tejkèxin ti tòye la kuítóhe sin ti sin soldado ntiha kixin ts'ayakohen sin.

Xechón Jesús

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

28 ¹Andá ti ó k'uat sínka ti ñao tok'éhe chojni, chjina ts'inkaséña, ti ñao xránkíxixín semana, la ti tjan María Magdalena la ko ti íjnko tjan María mé sákjuitsjehe sin ti tsíkjixravá ch'in Jesús. ²Ndá xrínahña imá k'uínki nonte kixin ijnko ángel kuènté Ìnchéni mé k'uínkajinxin nkajní la ikui ti tsíxravá ch'in Jesús la kjuakjijin ti ixrò tjejkèxin ti tòye, la kjuák'ekjen ch'an chritaón ti ixrò a. ³Ti ángel mé imá tjákiní tsjehe éxi ijnko xrohi la ti iké ch'an la imá tjóá tsjehe éxi chrintá. ⁴Ndá ti ó k'uíkon ti sin soldado xikaha la xrànka sin, chrakon sin la éxi ik'uén sin xikaha. ⁵Ndá ti ángel mé ndáche ti chojnichjin:

—Chrakonhñara. Nóna kixin xritjéyára ti ch'in Jesús ti nkexro kjuák'enkání ntacruz. ⁶Í kohya ch'an ntihi, ó xechón ch'an inaá éxi chrónka ch'an senó. Xrákira tsjehéra ti kjuák'e sin ch'an, í kohya ch'an. ⁷Méxra tjoka sátjira la chen kara ti sin k'uájiko ch'an: “Ti nkexro la ó xechón. La ó kuitóxin ch'an ntja sátsji ch'an Galilea. Ntiha ts'ikonra ch'an.” Mé kaín tíha k'uítoana tsotjónkara —ichro ti ángel.

⁸Ndá ti chojnichjin la tjoka sákjuixin sin ti tsíxravá ch'in Jesús, la chrákon sin, kjánchó chéhe sin, la sákjuichenka sin ti sin k'uájiko ch'in Jesús. ⁹Ndá titàya xéta sin ti ch'in Jesús la nixjehe sin ch'an. Ndá jehe sin la kóchjina sin la kjóa sin toté ch'an la kjuíkosáyehe sin ch'an. ¹⁰Ndá ch'in Jesús, ndáchro:

—Chrakonhñara, sájtjira chenka ti sin kíchóni kixin sátsji sin Galilea, ntiha ts'ikon sin ti janhan.

Ti nkehe chrónka ti sin soldado

¹¹Ndá ti ó sátsíkji ti chojnichjin, la iso ti sin soldado k'uayakohen ti tsíxravá ch'in Jesús mé sákjuí sin ti chjasin Jerusalén la chenka sin ti nchat'á t'etoan kaín ti nkehe kóhen ti k'uejó sin ntiha. ¹²Ndá ti sin nchat'á t'etoan la nixjehe sin ti sin táda la nkokoa kjuénkayáxin sin la chjehe sin itsjé chichaon ti sin soldado, ¹³la ndáchro sin:

—Chronkara kixin ti ó tie naxa tjejochrinra la ikui ti sin k'uájiko ch'in Jesús, la kueé sin ti cuerpo kuénté ch'an, ichrora. ¹⁴Andá ti tsonohe ti gobernador ti nkehe kóhen, la jeheni tsonixjeheni

ch'an kixin tsonínkakuanhñara ch'an —ichro ti sin nchat'á.

¹⁵Ndá ti sin soldado la kuákja ti chichaon la sákjuí sin la xíkaha kjuích'e sin éxi k'uítuehen sin. La xíkaha chronka ti sin judío hasta ijie ñao.

Ti nkehe k'uetōan Jesús

(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49;

Jn. 20:19-23)

¹⁶*Andá ti tejnko sin k'uájiko ch'in Jesús mé sákjuí sin Galilea ti ijna tsík'etoan ch'in Jesús.

¹⁷Ndá ti ó k'uíkon sin ch'an la kjuíkosáyehe sin ch'an, kjónté iso sin la kjuénkayáxin kixin á chaxín jehe ch'an o náhí. ¹⁸Ndá ch'in Jesús kóchjinehe ch'an ti jehe sin la ndáchro ch'an:

—Díos kjuajon kaín kjuachaxin nkaya nkajní la ko chjasintajni.

¹⁹*Méxra sájtjira kaín nación la tjákohéra chojni kixin tsitekaon sin ti janhan. Tíkítexínra sin kjuachaxíen ihnié It'eni Díos, ihnié ti Xjeen ch'an la ko ti Nchakuén ch'an. ²⁰Tjákohéra sin kixin sinchexiteyá sin kaín ti nkehe kuétoan. Ndá janhan tsjak'é ts'ejóni nkochríxín hasta tsjeje chjasintajni.

Mé xíkaha tsohen.

Jesús k'uetuēhen ch'an ti sin k'uájiko ch'an
 (Mt. 28:18)